

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Miroslav Sedláček

**PROFESE ADVOKÁTA V JUSTIČNÍM
SYSTÉMU - STAV A PERSPEKTIVY**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Alena Macková, Dr.

Katedra: Občanského práva

Datum vypracování práce: 29.6.2008

B. ŠPERALA 9
796 01 PROSTĚJOV

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Univerzitě Karlově v Praze v knihovně Právnické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

Miroslav Sedáček

Miroslav Sedáček

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Doc. JUDr. Aleně Mackové, Dr., vedoucí této diplomové práce, za odborné vedení a vstřícný přístup, rovněž JUDr. Petru Svobodovi, soudci Obvodního soudu pro Prahu 8, za osobní poznatky a zkušenosti z jeho dlouholeté soudcovské i advokátní praxe, a dále Bc. Gabriele Veselé za pomoc a podporu.

Motto:

Non quia difficilia sunt non audemus, sed quia non audemus difficilia sunt.

„Není to tak, že bychom se neodvážili, protože je to těžké; těžké je to proto, že chybí odvaha“

Seneca

OBSAH:

1. ÚVOD.....	7
2. POSTAVENÍ A PROFESE ADVOKÁTA	8
2. 1. Možný přístup advokáta k profesi	10
2. 2. Přístup k profesi evropského a zahraničního advokáta.....	14
2. 3. Poskytování právní pomoci osobám v nevýhodě	16
2. 4. Pokoutnictví.....	20
3. ADVOKÁT A JEHO VZTAH K SOUDNICTVÍ.....	21
3. 1. Vztah advokáta k soudeci	23
4. ČINNOST ADVOKÁTA V JEDNOTLIVÝCH ŘÍZENÍCH.....	26
4. 1. Civilní (občanskoprávní) proces.....	26
4. 1. 1. Možnost zastoupení advokátem	26
4. 1. 2. Procesní plná moc	27
4. 1. 3. Institut substituce	29
4. 1. 4. Ustanovení advokáta soudem	30
4. 1. 5. Určení advokáta advokátní komorou.....	31
4. 1. 6. Vystupování advokáta během řízení	32
4. 1. 7. Odměna advokáta za zastupování	38
4. 2. Správní soudnictví - soudní přezkum rozhodnutí orgánů veřejné správy	39
4. 3. Trestní proces.....	42
4. 3. 1. Obhajoba v trestním řízení	42
4. 3. 2. Vystupování obhájce v přípravném řízení	45
4. 3. 3. Pozice obhájce v řízení před soudem.....	47
4. 3. 4. Náhrada nákladu za obhajobu.....	50
4. 4. Řízení před Ústavním soudem.....	52

5. PROFESNÍ ETIKA ADVOKÁTA	55
5. 1. Etický kodex	57
5. 1. 1. <i>Pravidla profesionální etiky</i>	57
5. 1. 2. <i>Pravidla soutěže advokátů</i>	59
5. 2. Advokátní etika v zákoně o advokacii	60
6. ÚVAHY DE LEGE FERENDA	63
7. ZÁVĚR	67
8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	69
9. PŘÍLOHY	76
10. RESUMÉ	93

1. ÚVOD

Každý člověk se během svého života může ocitnout v situaci, kdy si sám neví rady, anebo je mu činěno bezpráví. V těchto zdánlivě bezvýchodných situacích mohou lidé využít k účinnější ochraně svých práv a oprávněných zájmů služeb osob znalých práv, nejčastěji advokátů, kteří mají napomáhat realizaci práva na právní pomoc zakotveného v článku 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Znalost práva je tím, s čím advokacie vstupuje do vztahu ke společnosti a jednotlivý advokát k členům společnosti, svým klientům. Tento právní vztah s sebou nese celou řadu práv a povinností, které jsou zakotveny nejen v obecně závazných pramenech práva, ale i ve stavovských předpisech, které jsou vydávány samotnou profesí. Ty jsou nositeli potřebné stability a zaručují jistotu splnění závazků, které z tohoto vztahu vyplývají.

S vědomím shora uvedeného a s ohledem na rostoucí význam advokátní profese je prvotním cílem této diplomové práce celková analýza stávajícího postavení advokáta s akcentem na justiční systém. Úkolem bude analyzovat nejen možnosti a předpoklady pro výkon této profese, ale též komplexní vztah advokáta k soudnictví, k jednotlivým soudcům, neboť je to právě justice, která hraje nejvýznamnější úlohu při ochraně práv.

Rozsáhlejší část z důvodu její závažnosti bude věnována činnosti advokáta v jednotlivých řízeních. Stěžejním bude zmínit advokátovo postavení v průběhu celého řízení od jeho zahájení až po vydání konečného rozhodnutí, kde poukáží na jednotlivé podmínky pro zastupování klienta advokátem.

Nezbytné bude nastínit pohled na profesní etiku, zabývat se výkladem morálních a etických pravidel, která svou důležitostí jistě přispívají k řádnému výkonu profese.

Práce jako celek bude zakončena perspektivami vývoje profese, úvahami *de lege ferenda* s poukázáním na možné změny platné právní úpravy či možnost určité otázky řešit mimoprávně.

Při zpracování práce bude použito několika metod. Zejména *interpretační*, která umožňuje vyložit a porozumět skutečnému smyslu právní normy, dále metody *hodnocení zjištěných skutečností*, metody *deskripce* a metody *analyticko deskriptivní*. Studium *odborných právnických publikací*, jakož i *soudní judikatury* je důležitým prostředkem ke zpracování tak rozsáhlé problematiky, kterou advokacie přináší.

2. POSTAVENÍ A PROFESÍ ADVOKÁTA

Každý z nás podvědomě tuší, kdo se advokátem rozumí, popřípadě jakou úlohu ve společnosti zaujímá. Je to dáno zkušenostmi, ať již osobními nebo zprostředkovanými, jistě i kulturní vyspělostí a mnoha jinými faktory. Profese advokáta je profesí specifickou, s typickým a jedinečným obsahem, která je nenahraditelná a nezastupitelná i ve srovnání s jinými právními profesemi.

Z jistého pohledu se dá říct, že podobně jako jiné právní povolání, tak především to advokátské, vzniká tehdy, když je účelné nebo dokonce nutné, dát si své záležitosti obstarat někým jiným, u koho předpokládáme jisté dovednosti a schopnosti pro takovou činnost potřebné¹. Z obecnějšího hlediska lze konstatovat, že nezpochybnitelným obsahem a vlastně náplní povolání advokáta je ochrana lidských práv či práv jednotlivce. Hlavním posláním je tak v konkrétních případech poskytovat nositelům těchto porušených či ohrožených práv právní pomoc. Odpovídá tomu koneckonců i zakotvení práva na právní pomoc v civilním soudním řízení i v řízení před orgány veřejné správy a práva na obhajobu v trestním řízení v Listině základních práv a svobod². Ona právní pomoc je zakotvena v zákoně o advokacii hned ve svém § 1 odst. 2, kde je uvedeno, co se jí rozumí. Činím tak na jiném místě této práce a proto postačí uvést, že se jedná o pouhý demonstrativní výčet jeho možných činností.

Řada autorů se po léta snažila určitým způsobem právní pomoc definovat, pokoušela se vyjmenovat co nejvíce úkonů, které advokát vykonává, to vše s tím, že působí u záležitostí klienta, které klient z jakýchkoliv důvodů přenechává k vyřízení a obstarání osobě znalé práv. Musím tu ovšem upozornit na fakt, že poskytování právní pomoci nebo právní služby, tak jak je označena v zákoně o advokacii, není imanentní pouze advokátovi. Právní pomoc podle platného právního řádu poskytují i notáři, soudní exekutoři, daňoví poradci, patentoví zástupci, realitní a jiní makléři a některé další profese. Všechna tato povolání ji ale poskytují jen ve vymezené, specializované oblasti práva, navíc jen na základě autorizace udělené státním orgánem. A tak pouze advokacii přísluší poskytovat právní pomoc ve všech věcech a všem bez rozdílu, její role je tak v tomto směru nezastupitelná a výlučná. Výlučnost a nezastupitelnost jsou základními

¹ Macková, A. Právní pomoc advokátů a její dostupnost. 1. vydání, Praha: C.H.Beck, 2001, str. 24.

² čl. 37 odst. 2 a čl. 40 odst. 3 Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR.

principy advokacie a proto z nich pro advokáty plyne povinnost poskytovat právní pomoc v kompletním rozsahu právního řádu.

Je nezpochybnitelné, že se advokát bez dobré znalosti práva neobejde. Výkon profese není nikterak jednoduchou záležitostí. Advokát by se měl umět bez větších potíží vyznat nejen v právu, ale též v oblastech mimoprávních - v ekonomické, účetní či daňové problematice, lze sem zařadit i jistou jazykovou vybavenost zejména s ohledem na možné působení při zastupování zahraniční klientely, což je s ohledem na stále se postupující proces globalizace jistě žádoucí. Trendem se stává i specializace v nejrůznějších rychle se rozvíjejících oborech jako je právo průmyslové, autorské a známkové, jistě i právo informačních technologií, počítačová kriminalita a další, které bezpochyby vyžadují vysoce odborné znalosti. Orientovat se v právu Evropské unie zahrnující vesměs všechny oblasti práva od majetkového práva přes ekologii a práva životního prostředí až k vystupování před jejími soudy je nutností. Mladí a progresivní advokáti si jistě brzy osvojí i práci s počítačovou technikou, právnícký softwarem a internetem, který dokáže zefektivnit práci, ušetřit čas a rychleji získávat potřebné informace, které by jinak hledali v zákonech a komentářích k nim i několik hodin. Právní prostředí se tím stává dynamickým a stále se rozvíjícím. Vystává potřeba specializovat se, zároveň však zůstává velká poptávka po komplexním poskytování právních služeb. V praxi se jednotliví advokáti snaží specializovat nebo naopak rozvíjet svoji specializaci v některé z větších advokátních kanceláří, což může být pro advokáta výhodou, ale neznamená to automaticky, že by měl advokát ve svém speciálním oboru takovou klientelu, aby jej uživila, pokud ovšem nebude v daném oboru skutečně výjimečný a zároveň i široce uznávanou kapacitou³.

Shrneme-li výše uvedené, ze strany advokátů je potřeba aktivního a zodpovědného přístupu a disponovat i osobními a morálními předpoklady tolik potřebnými pro navázání důvěrného vztahu mezi klientem a advokátem samotným. Celoživotní vzdělávání je žádoucím hnacím motorem pro kvalitu poskytovaných služeb, kterou právní pomoc musí mít. Ona kvalita právní pomoci je zcela namístě. Tak jako se zdravotní lékař ve své praxi prakticky nesetkává se zdravým člověkem, tak ani advokát zpravidla neposkytuje své služby v situacích, které nevyžadují jeho pomoc. Uplatňuje se v konfliktních situacích, které jsou pro klienta stěžejní a mimořádně významné.

³ Jírša, J., Vávra, L., Janek, K., Meduna, P. Klíč k soudní síni – příručka pro začínající soudce a advokáty. 1.vydání, Praha: LexisNexis cz s.r.o., 2006, str. 158-159.

Podmínky pro přístup k advokátní profesi, jejichž splnění je obligatorní záležitostí, zahrnují zcela automaticky profesní vyzrálost a kompetentnost, nepochybně též propracovaný systém neomezené odpovědnosti advokáta za škodu způsobenou klientovi a na něj navazující téměř dokonalý institut pojištění pro případ vzniku této odpovědnosti. Velmi přesně vystihuje takové charakteristické rysy ve své publikaci Karel Květ⁴: „Žádám na svém advokátu opak toho, co Cicero požaduje na svém řečníku, což jest výmluvnost na prvním místě a pak jistá znalost práva: neboť já pravím obráceně, že advokát musí být zvláště obeznaný v právu i v praxi a průměrně výmluvný, spíše dialektik než rétor, spíše muž zběhlý ve věcech a úsudku, než muž velikých a dlouhých řečí.“

2. 1. Možný přístup advokáta k profesi

V této části bych rád nastínil problematiku, vysoce aktuální, zejména z pohledu mého, jako potencionálního uchazeče o toto povolání. V této otázce se promítají jak možnosti právní, tak řada mimoprávních, které považuji za potřebné minimum pro naplnění podmínek nutných pro vstup do profese.

Jakmile se absolvent právnické fakulty, respektive advokátní koncipient rozhodne zvolit si dráhu advokáta, musí počítat již předem se všemi obtížemi, které tato volba přináší. A to nejen z hlediska kvalifikačních předpokladů, ale zejména s ohledem na možné uplatnění na pracovním trhu, neboť počet uchazečů a konkurence v tomto druhu povolání neustále roste. Jestliže si uvědomíme, že v roce 1990, tedy rok po obnovení a zavedení nezávislé komerční advokacie, byl počet advokátů roven číslu 1137, loni se celkový počet advokátů poprvé dostal přes 9000. To znamená, že za posledních 17 let toto číslo vzrostlo téměř devítinásobně⁵. K takovému masivnímu nárůstu členů advokátního stavu došlo procesem postupného zvyšování zájmu o tuto profesi, spolu s nárazovým sloučením advokátů s komerčními právníky.

Advokacie je vykonávána jako svobodné povolání. Advokát je podnikatelem, neboť vykonává svoji činnost soustavně a za úplatu, je tedy logické, že i na něho se vztahují všechny právní předpisy týkající se trhu a konkurence. I zde se vyskytují

⁴ Květ, K. Advokacie. Příspěvek k sociologii advokátního stavu, Praha: Pražská tisková kancelář, 1996, str. 10.

⁵ číselné údaje byly získány ze stránek České advokátní komory, Právníci rostou jako houby po dešti. (<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=1120&PHPSESSID=67b6a40cde910546c5344e80f72f570b>, verze z 29.6.2008).

advokáti úspěšní a advokáti méně úspěšní, tak jako v jiných podnikáních. A není rovněž výjimkou ani tady, že vstup do tohoto povolání není jednoduchou záležitostí. Je jasné, že se na počátku advokát neobejde bez dostatečného vstupního kapitálu, dobrých kontaktů na ostatní advokáty, popřípadě na státní správu či samosprávu, bez potřebného štěstí a v neposlední řadě bez určité klientely, která zajistí dostatek finančních prostředků na realizaci všech nápadů. Šance otevřít si v prvních letech vlastní kancelář, která by byla schopna zajistit dostatečný příjem k uhrazení všech nákladů s ní spojených a k zajištění vlastního živobytí, je opravdu mizivá, neboť z platu advokátního koncipienta, který je zpravidla nízký, si lze jen ztěží představit ušetření potřebné částky peněz k její realizaci. Navíc tu působí fakt, že v dnešní době je zájemců o advokátního koncipienta více než dost, což advokáty skutečně nenutí k nabídnutí solidního výdělku.

„Pokud statisíce na účtu skutečně chybějí, je potřebné mít na počátku dostatek osob, kteří se na advokáty obrátí se žádostí o poskytnutí právní pomoci. Jak je ale najít? Za starších časů bývalo nepsaným pravidlem, že začínající advokát dostal od svého školitele „věnem“ několik klientů, o které se již v závěru své koncipientské praxe plně staral. I dnes se stává, že advokát, u něžž koncipient pracoval, takto přenechá nějaké klienty, které třeba do jeho kanceláře přivedl právě on. Vzdává se tím ovšem částí příjmů, a proto není možné očekávat, že tak advokát učiní vždy a s jásotem“.⁶ Lze jen konstatovat, že si začínající mladý advokát díky právním úkonům, které na počátku vyřizuje, a vzhledem k už tak dost nasycenému trhu zřejmě ze dne na den nevytvoří příliš početnou a solventní klientelu, která by dostatečně zajistila bezproblémový počátek jeho začínající praxe.

Řešení se ovšem nabízí. Ačkoliv zájemce splní zákonem požadované podmínky, přesto nemůže z výše uvedených důvodů svoji praxi vykonávat, neboť mu v tom brání výše uvedené překážky. Nepříjemným důsledkem těchto skutečností je pak advokátovo svobodné rozhodnutí nechat se vyškrtnout ze seznamu advokátů, a pak se na základě toho se opět nechat zapsat a následně zaměstnat jako advokátní koncipient, což mu jistě přinese jistotu práce i finančních prostředků, je to však v rozporu s myšlenkou výkonu profese advokáta. Poněkud lepší řešení je možno vidět v institutu tzv. asociovaného advokáta. Advokát zde vystupuje jako samostatný, ve skutečnosti však vlastní klientelu nemá a právní pomoc poskytuje v substituci za jiného. Ideálním řešením lze jistě spatřovat i ve vykonávání advokacie v pracovním poměru podle § 15a zákona o advokacii.

⁶ Jirsa, J., Vávra, L., Janek, K., Meduna, P. Klíč k soudní síni – příručka pro začínající soudce a advokáty. I. vydání, Praha: LexisNexis cz s.r.o., 2006, str. 153.

Argumentem, který proti takovém řešení vyvstává, je tvrzení, že je zaměstnaný advokát závislý na svém zaměstnavateli a to popírá svobodnou povahu advokátní profese. Dle mého názoru je takový argument příliš tvrdý, pokud si uvědomíme fakt, že mnoha koncipientům se takovou možností otevírají dveře do kanceláře, kde předtím koncipovali a které umožňuje zcela plynule pokračovat v práci ve známém prostředí.

Z hlediska právního upravuje otázku vstupu do advokátské profese především platná právní norma o advokacii⁷. Stanovení podmínek pro přístup k profesi v zákoně je významné a žádoucí, neboť se tím vylučuje libovůle České advokátní komory, přístup je otevřen všem, kdo splňují stanovené podmínky, a jeho odepření lze napadat u soudu⁸. Podle citovaného zákona Česká advokátní komora zapíše do seznamu advokátů každého, u něhož jsou dány tyto předpoklady⁹:

- kdo má plnou způsobilost k právním úkonům
- kdo získal vysokoškolské právnické magisterské vzdělání
- kdo vykonával nejméně tříletou praxi advokátního koncipienta
- kdo je bezúhonný
- kdo složil advokátní zkoušky
- kdo po splnění podmínek složil slib do rukou předsedy Komory

Kromě těchto obecných podmínek pak existují ještě podmínky do jisté míry specifické, a sice, že osoba nebyla vyškrtuta ze seznamu advokátů a že osoba není v pracovním nebo jiném obdobném poměru, s výjimkou vysokoškolského učitele. Jsou to dle mého názoru vše podmínky standardní ve srovnání s jinými demokratickými zeměmi, což jistě odpovídá požadavku kladenému na právní stát a na tradiční podobu této profese. Novým zájemcům se nebude proto bránit v přístupu, advokacie se před nimi nebude uzavírat, neboť ji není vlastní princip numerus clausus¹⁰, čímž se sleduje zejména zvýšit počet členů advokátního stavu a tím zajistit dostupnost právní pomoci všem, kteří ji potřebují. Koneckonců by to odporovalo i celkovému poslání advokacie a jeho požadavku nezávislosti. Druhou stránkou zůstává onen problém s uplatněním advokátů ihned po vykonání advokátní zkoušky a složení slibu, v možnosti přístupu po faktické a ekonomické stránce.

⁷ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

⁸ Macková, A. Právní pomoc advokátů a její dostupnost. 1. vydání, Praha: C.H.Beck, 2001, str. 122-123.

⁹ Schelleová, I., a kolektiv. Organizace soudnictví a právní služby. 1. vydání, Praha: Alfa Publishing, 2006, str. 119-12.

¹⁰ Numerus clausus je latinské vyjádření pro omezený, uzavřený počet členů v určité skupině.

Komora jako nezávislá stavovská organizace rozhoduje nejen o přijetí do stavu, ale rozhoduje též o jiných otázkách. Tak především o vyloučení z něj, respektive o vyškrtnutí ze seznamu advokátů, a také o pozastavení výkonu advokacie. Podmínky, za nichž je tak oprávněna učinit, jsou podrobně popsány v ustanovení §§ 7a – 10 zákona o advokacii. Tyto účinky nastávají na základě stanovených lhůt buď přímo ze zákona nebo na základě rozhodnutí Komory. Neboť bych tu vesměs opisoval zákon, postačí pro účely této diplomové práce na zákonnou úpravu pouze odkázat.

Nelze se ovšem v žádném případě spokojit pouze s výčtem zákonných podmínek pro výkon profese advokáta a bylo by chybou takto výklad ukončit. Do požadavků, které jsou kladeny na osobu advokáta se jistě promítá i rovina mimoprávní, rovina právem neupravená, jejíž nesplnění sice není sankcionováno v podobě odmítnutí přístupu k profesi, ale která je spíše žádoucí k úspěšnému vykonávání a naplnění účelu advokacie. Jde o osobní předpoklady, které jsou svým způsobem specifické ve vztahu k jiným právníckým profesím. Tak v první řadě musí advokát oplývat takovými vlastnostmi, jejichž soubor slouží k úspěšnému zastávání profese, jsou předpokladem pro všeobecný prospěch a vede k dobrému pocitu z vykonané práce. Jistě mezi ně patří psychická vyrovnanost, schopnost řešit problémy v klidu, umět posuzovat věci s nadhledem a rozumem, přistupovat ke každému a zvláště ke klientům stejně, bez předsudků, jakož i schopnost sebeovládat se a nepodléhat afektům. Důležité jsou i komunikační schopnosti, jasně a přesně formulovat své myšlenky a vyjadřovat se srozumitelně, neboť právě ty jsou hlavními pracovními nástroji při zastupování všech osob při ochraně jejich práv. Žádoucí vlastností zůstává i vstřícné a důvěryhodné vystupování, duchapřítomnost, empatie, trpělivost a rozvážnost. Neopomenutelným východiskem jistě zůstává fakt, že by advokát měl být nositelem vysokého intelektu, s čímž jsou spojeny nemalé nároky na jeho paměť, logického myšlení a chápavost, které si osvojoval už v dobách studia na vysoké škole a následně při koncipientické praxi, ale na kterých pracuje i při své každodenní činnosti. Neměli bychom zapomínat ani na určité morální a etické limity, neboť vysoká profesionální morálka a též alespoň základní etické principy jsou nutnou podmínkou pro prokázání osobních předpokladů při navazování vztahů s lidmi a je nutné, aby je advokát při práci s nimi bral v potaz.

Domnívám se, že i splnění těchto podmínek je nutným předpokladem pro úspěšný výkon profese. Jestliže by totiž advokát bezezbytku splnil veškeré podmínky stanovené zákonem a chyběli by mu určité lidské a osobní předpoklady, domnívám se, že by nebyl tak úspěšný jako kolegové, kteří vyhoví oběma těmto požadavkům.

Následkem by mohla být i poněkud nižší kvalita poskytované právní pomoci, což by bylo na újmu spravedlnosti i ochrany individuálních práv.

2. 2. Přístup k profesi evropského a zahraničního advokáta

Protože profese advokáta není pouhou národní záležitostí a zároveň v návaznosti na vstup České republiky do Evropské unie k 1. květnu 2004, dovolím si učinit zmínku o postavení evropských advokátů u nás. Harmonizace provedená „evropskou“ novelou zákona o advokacii¹¹ do praxe přinesla, že kterýkoli advokát z kteréhokoli členského státu Evropské unie nebo členského státu Dohody o evropském hospodářském prostoru je oprávněn v České republice působit jako hostující evropský advokát nebo jako usazený evropský advokát za podmínek stanovených zákonem o advokacii¹². Druhou stranou pak je naprosto stejná možnost pro české advokáty působit v členských státech Evropské unie, popř. v členských státech Dohody o evropském hospodářském prostoru. Je tedy nutné podle této „euronovely“ rozlišovat dva typy evropských advokátů, hostujícího a usazeného. Navíc usazený evropský advokát může poskytovat právní pomoc i jménem zahraniční společnosti.

Pro oba zmíněné evropské advokáty platí, že pokud poskytují právní služby spočívající v zastupování v řízení před soudy nebo jinými orgány, včetně obhajoby v trestním řízení, a stanoví-li zvláštní právní předpis, že účastník musí být v tomto řízení zastoupen advokátem, nebo že zástupcem účastníka může být jen advokát, je evropský advokát povinen ustanovit advokáta po dohodě s klientem jako svého konzultanta v otázkách procesního práva, které budou v řízení řešeny; konzultantem může evropský advokát ustanovit i zmocněnce pro doručování¹³. Při prvním úkonu, který evropský advokát u soudu nebo jiného orgánu činí, je povinen mu oznámit adresu sídla svého konzultanta, a dokud tak neučiní, není oprávněn dále právní služby poskytovat.

Oprávnění hostujícího evropského advokáta, který poskytuje právní služby dočasně a příležitostně, se přitom neodvozuje od jeho zápisu do seznamu advokátů vedeného Českou advokátní komorou. Odvozuje se od jeho oprávnění poskytovat právní služby ve svém domovském státě. Toto oprávnění je při svých úkonech povinen na

¹¹ Zákonem č. 228/2002 Sb., o advokacii.

¹² Zahradníková, R. Organizace justičního systému. 1. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 227.

¹³ Schelleová, I. a kolektiv. Organizace soudnictví a právní služby. 1. vydání, Praha: Alfa Publishing, 2006, str. 142.

prokázání předložit ať již Komoře nebo soudu, popřípadě jinému orgánu. Evropský hostující advokát disponuje v podstatě téměř stejnými právy a povinnostmi jako český advokát. Jednotlivé odchylky nám vyjmenovává zákon o advokacii. Tak nám z ustanovení § 35h citovaného zákona vyplývá, že evropský hostující advokát nemůže být členem sdružení ani společníkem společnosti. Nemá právo se účastnit sněmu advokátů, ani být volen do orgánů Komory. Jestliže jeho právní služby spočívají v poskytování právní pomoci v řízení před soudy nebo jinými orgány, má povinnost ze zákona ustanovit si zmocněnce pro doručování písemností, kterým musí být náš advokát.

Naproti tomu usazený evropský advokát je oprávněn poskytovat právní služby na našem území soustavně¹⁴. Jeho oprávnění vzniká zápisem do seznamu evropských advokátů vedené Komorou. Zákon stanoví podmínky pro tento zápis, stejně tak jako stanoví důvody, pro něž lze nebo musí být usazený evropský advokát ze seznamu vyškrtnut. Vzhledem k jeho právnímu postavení lze konstatovat, že je velmi obdobné, ne-li totožné, s postavením našeho českého advokáta¹⁵. Navenek se skutečnost, že se jedná o usazeného evropského advokáta promítá ve způsobu jeho označení, které musí být dle § 35n zákona o advokacii uvedeno v oficiálním jazyku domovského státu. Rozdílně v porovnání s hostujícím evropským advokátem může být usazený evropský advokát členem sdružení nebo společníkem společnosti, má právo účastnit se sněmu advokátů, ale shodné je, že ani on nemůže být volen do orgánů Komory. Na podrobnější výklad o úpravě postavení evropského advokáta odkazují na platné znění zákona o advokacii¹⁶.

Na našem území ale nemusí žádat o zápis do seznamu advokátů pouze čeští, popřípadě evropští advokáti. Takové oprávnění se naskýtá i zahraničním advokátům. Po splnění podmínek, kterými jsou plná způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, absolvování právnického vzdělání, praxe v zahraničí, prokázání oprávnění k výkonu advokacie v zahraničí za podmínek slučitelných se zákonnou regulací advokacie v České republice a složení uznávací zkoušky, bude zapsán každý bez dalšího, který tyto předpoklady splní. K uznávací zkoušce ještě dodejme, že se skládá v českém jazyce nebo i jiném jazyce běžně užívaném v mezinárodním styku. Celkově má prokázat znalosti z oblasti celého našeho právního řádu, dále prokazuje znalost právní úpravy advokacie u nás a v neposlední řadě též prověří znalost stavovských předpisů advokacie.

¹⁴ Zahradníková, R. Organizace justičního systému. I. vydání, Pizeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 229.

¹⁵ Račok, M. Další tentokrát evropská novela zákona o advokacii. Bulletin advokacie, 2002, č. 8, str. 15.

¹⁶ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

Advokát zapsaný do seznamu advokátů na základě těchto podmínek je oprávněn poskytovat právní pomoc pouze v oblasti práva státu, ve kterém získal oprávnění k poskytování právní pomoci a v oblasti práva mezinárodního¹⁷.

2. 3. Poskytování právní pomoci osobám v nevýhodě

S kvalitou poskytovaných služeb souvisí i otázka kvality k povaze věci, v níž je pomoc poskytována, přitom platí, že tato kvalita nesmí být rozdílná ve vztahu k osobě klienta. Majetnost či nemajetnost nebo jiné znevýhodnění klienta nesmí hrát žádnou úlohu a být důvodem ani omluvou pro rozdíl ve kvalitě poskytované právní pomoci. Práva, která advokát při zastupování osob hájí, jsou zaručena všem a bez rozdílu, a tak by i právní pomoc měla být poskytována na stejném principu. Faktická nerovnost mezi lidmi by se neměla odrážet v nerovnosti při ochraně práv. Bylo by to jistě popřením práva na spravedlivý proces a s tím souvisejícího práva na právní pomoc. Ta musí být dostupná všem osobám. Především je nutné zajistit množství osob schopných právní služby poskytovat a tím dosáhnout toho, aby i ten, kdo nemá dostatek finančních prostředků k zaplacení odměny advokáta, ji měl možnost využít. Jedná se o institut dostupnosti právní pomoci osobám v nevýhodě či o bezplatnou právní pomoc. Díky němu mohou i nemajetní nebo jinak znevýhodnění občané aktivně bojovat o ochranu svých práv a nemusí rezignovat na spravedlnost.

Tak jako právo na spravedlivý proces, tak i s ním související právo na právní pomoc je v platném právním řádu samozřejmě zakotveno. Po podrobné studii zřejmě přijdeme na to, že vykazuje jisté nedostatky. Otevírá se tu tak prostor pro úvahy. V případě, kdy je bezplatná právní pomoc poskytována, osoba v nevýhodě za ní zpravidla neplatí. Advokát od něj odměnu neobdrží. Je tedy nutné úpravu směřovat k co největší odpovědnosti občanů a co možná nejmenšímu zatížení státního rozpočtu i organizací zajišťujících právní pomoc. Podmínky pro poskytnutí bezplatné právní pomoci by měly být natolik přísné, aby ji nebylo možno zneužívat. Zároveň by neměly působit příliš tvrdě, aby se ji nemohlo dostat.

Navzdory státem financovanému systému právní pomoci v rámci soudního řízení však mnoho nemajetných lidí ani tak nemá přístup k právním službám nezbytným k uplatnění a ochraně jejich práv. K dispozici nejsou žádné statistické údaje o množství

¹⁷ Macková, A. Právní pomoc advokátů a její dostupnost. 1.vydání, Praha: C.H.Beck, 2001, str. 124.

lidí, kteří u soudu žádají o bezplatné ustanovení zástupce, či o počtu odmítnutých, jenž se musí obrátit pro právní pomoc jinam¹⁸. Zde je potřeba si položit otázku, které subjekty budou znevýhodněným osobám právní pomoc poskytovat a tedy koho soud bude moci určit. Účelným se jeví ponechat tuto úlohu advokátské profesi, neboť jedině a pouze ta poskytuje právní pomoc ve všech věcech a v celém rozsahu právního řádu. Vyskytují se i úvahy o zřízení úřadů veřejné obhajoby, které ale nemají v našem právním řádu žádnou tradici. Dále se uvažuje o nejrůznějších občanských sdruženích, nadacích a jim podobným uskupením poskytující právní pomoc, s ohledem na možné problémy s úrovní právní vzdělanosti jejich členů se ale zdají být zřejmě nevhodnými¹⁹. Ponecháme-li napříště podle této úvahy poskytování právní pomoci pouze advokátům, pro zefektivnění by bylo vhodné nechat rozhodování o jejím poskytnutí soudům. S ohledem na rychlé a velmi náročné rozhodování o ustanovení advokáta zástupcem osobě v nevýhodě by proto ani Česká advokátní komora nebyla vhodnou, neboť jí chybí i znalosti místních poměrů²⁰.

Aby nebyli poškozováni sami advokáti, kteří se musí omezit ve svých příjmech a kteří navíc musí přispívat do sociálního fondu, mělo by se do budoucna zajistit předcházení přetěžování státního rozpočtu formou alespoň částečné úhrady odměny či možnosti placení ve splátkách. Tím by se zvýšila především odpovědnost osob požadujících bezplatné právní služby. Jestliže uvažujeme o rozsahu poskytnuté bezplatné právní pomoci, objevuje se v této souvislosti řada názorů. Jedni zaujímají stanovisko, že by právní pomoc měla spočívat jak v zastupování před nejrůznějšími orgány, tak v udílení právních rad. Protikladem pak zůstává myšlenka, která by omezovala bezplatnou právní pomoc pouze na zastupování.

V České republice je právo na bezplatnou právní pomoc zakotveno na ústavní úrovni, vyplývá i z řady mezinárodních dokumentů a úmluv a jeho realizace je zajištěna i četnými ustanoveními v procesních předpisech. Jde o občanský soudní řád, trestní řád, úpravu nacházíme i v zákoně o advokacii. Právě na jejich základech soudy a dále orgány Komory rozhodují v konkrétních případech o zajištění právní pomoci. Velmi důležité je na tomto místě konstatovat, že Česká republika dosud bohužel nemá zákon o bezplatné právní pomoci, který by jednoznačně vymezoval práva a povinnosti typu kdo a kdy má

¹⁸ Krístová, V. Advokacie & pro bono služby v ČR (<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=184>, verze z 31.10.2007).

¹⁹ Ondruš, R. Bezplatné právní zastupování v České republice (úvaha de lege ferenda). Bulletin advokacie, č. 6 – 7/2001, str. 51.

²⁰ Ondruš, R. Bezplatné právní zastupování v České republice (úvaha de lege ferenda). Bulletin advokacie, č. 6 – 7/2001, str. 52.

na takovou pomoc nárok, kdo, kde a kdy ji má poskytovat a jakým způsobem bude stát tuto právní pomoc financovat²¹. Úprava je tedy velmi roztržštěná, nedokonalá a činí potíže se v ní orientovat.

V občanském soudním řádu je úprava provedena následovně. Před civilním soudem sice nemusí být strana povinně zastoupena, avšak má-li zájem o zastoupení advokátem a nemá k tomu dostatek finančních prostředků, je realizací tohoto záměru možnost požádat soud o ustanovení zástupce dle ustanovení § 30 odst. 1 citovaného zákona. Podmínkou je, že u něj musí být dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků. Následující odstavec § 30 stejného zákona navíc umožňuje ustanovení advokáta, vyžaduje-li to ochrana zájmů účastníka nebo jde-li o případ povinného zastoupení advokátem. Takto ustanovenému zástupci platí odměnu stát.

Naskýtá se tu i možnost využít České advokátní komory a požádat ji o určení advokáta. Stranu, které na základě žádosti byl určen advokát, bude zastupovat bezplatně nebo za sníženou odměnu dle ustanovení § 18 odst. 2 zákona o advokacii. Ačkoliv se jedná o povinnost Komory, není možné takové určení chápat jako veřejnou službu, kterou je možno automaticky využívat či si dokonce nárokovat. O podmínkách, které je nutno splnit, jakož i o celkovém pojetí tohoto institutu pojednávám na jiném místě této práce, na které nyní odkazuji.

Ve správním soudnictví je úprava podobná úpravě v civilním procesu. Základním pramenem, který se na danou problematiku vztahuje, je soudní řád správní²². Ve svém § 35 odst.7 stanoví, že navrhovatel, u něhož je předpoklad pro osvobození od soudních poplatků a je-li to zároveň třeba k ochraně jeho práv, může předseda senátu na návrh ustanovit zástupce. Odměnu hradí stát. Možnost požádat o určení advokáta Komorou existuje samozřejmě i zde.

V trestním řízení se v některých případech stanoví obligatorní povinnost mít obhájce. Již přímo sama Listina základních práv a svobod obsahuje ustanovení řešící situaci osob v nevýhodě tam, kde je u obviněného dán nárok na bezplatnou obhajobu a za tímto účelem odkazuje na zvláštní zákon. Tím je trestní řád²³, který ustanovením § 33 odst. 2 vyjadřuje právo na bezplatnou obhajobu s tím, že obviněný musí osvědčit

²¹ Česká advokátní komora. Právní pomoc nemajetným. (http://www.cak.cz/images/prilohy_-_word/Prav_pomoc_nemajetnym.doc?PHPSESSID=fcf2419501529efb6d86351ce5335741, verze z 29.6.2008)

²² Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů.

²³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

nedostatek finančních prostředků, aby si hradil náklady obhajoby sám. Na základě rozhodnutí soudu náklady na obhajobu advokátovi hradí zcela nebo zčásti stát.

V řízení před Ústavním soudem je situace poněkud komplikovanější. Plyne to jednak z toho, že řízení jako takové patří k náročnějším a to jak po stránce odborné, tak finanční, jednak z toho, že pro něj platí povinné zastoupení účastníka advokátem. Pokud jde o ustanovení účastníka soudem, platí podle zákonného ustanovení přiměřená použitelnost občanského soudního řádu. V praxi není toto ustanovení nejen užíváno, ale naopak zamítáno, když Ústavní soud svým nálezem přiměřenou použitelnost § 30 občanského soudního řádu zamítl. Zůstává otázkou, proč v následujících ustanoveních jeho použitelnost podporuje, v nichž zejména stanoví, že na žádost stěžovatele může Ústavní soud podle ustanovení § 83 odst. 1 zákona o Ústavním soudu rozhodnout, že náklady zastoupení stěžovatele budou hrazeny zcela nebo zčásti státem, podle § 83 odst. 3 náklady zastoupení platí ústavní soud ze svého rozpočtu²⁴. Neznamená to, že by na osoby v nevýhodě nebylo pamatováno, vše je ale komplikováno oním zamítavým postojem Ústavního soudu k ustanovování zástupce soudem podle občanského soudního řádu. I v tomto druhu řízení se osoba v nevýhodě může se svou žádostí o určení advokáta obrátit na Českou advokátní komoru.

Závěrem lze shrnout, že ustanovený advokát má dle ustanovení § 31 odst. 2 občanského soudního řádu shodné postavení jako advokát, kterého si klient zvolil sám na základě svobodné vůle a udělil mu za tímto účelem plnou moc. Stejně tak advokát určený Komorou, kdy samo určení zakládá právní vztah mezi advokátem a klientem. I v těchto věcech je advokát povinen postupovat svědomitě a čestně, se stejnou péčí a odhodlaností jako v případech ostatních jeho klientů. Tuto povinnost koneckonců ukládá i etický kodex, základní stavovský předpis, ve svém článku 6 odst. 2. Advokát musí ustanovení nebo určení převzít, na druhou stranu mu ovšem zůstává možnost podle čl. 8 odst. 2, 4, 5 etického kodexu a ustanovení § 19 zákona o advokacii ze stanovených důvodů takové zastoupení odmítnout. Advokát navíc provede přiměřená opatření, aby odvrátil závažnou újmu v případě, pokud by žadateli o poskytnutí právních pomoci hrozila.

²⁴ podrobněji Macková, A. Právní pomoc advokátů a jejich dostupnost. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2001 str. 195 - 196

2. 4. Pokoutnictví

Dovolím si na konec této kapitoly uvést stručnou poznámku o jevu, který se v advokacii objevuje poměrně často, jeho výskyt je ovšem nežádoucí. Pokoutnictvím rozumíme jednání, kterým kdokoli neoprávněným způsobem obstarává pro jiného právní záležitosti. V zákoně bychom ale tento termín hledali marně. Již od roku 1964 se neuzívá, pokoutnictví je však nadále myšlenkově vyjádřeno a tím omezeno ustanovením § 27 odst. 2 občanského soudního řádu, které opravňuje soud, aby v civilním procesu rozhodl, že nepřipustí zastoupení účastníka řízení osobou, která jako zástupce vystupuje v různých věcech opětovně.

Omezováním a trestáním pokoutnictví je chráněn nerušený výkon profese advokáta, který jako takový přináší advokátům řadu povinností a omezení. Mimo jiné především kvůli ochraně klientů. Nároky kladené na vzdělání a následně na praxi, advokátova povinnost mlčenlivosti a neomezená odpovědnost klientovi za způsobenou škodu jsou jen demonstrativním výčtem povinností, které pokoutník nemusí splnit ani v nejmenším rozsahu.

Pokoutníkem přitom může být pestrá škála osob. Přes bývalého advokáta, který již advokacii nevykonává z různých důvodů, firemního právníka, osoby, která vůbec advokátní zkoušku nemá, až k laikovi. Vzhledem k profesi advokáta je vysoce nepřijatelné ji vykonávat kterýmkoli jiným způsobem, než který je v souladu se zákonem o advokacii, jakož i stavovskými předpisy.

Širokému spektru možných pokoutníků odpovídá i vysoká motivace. Může jí být touha po profesionální satisfakci, též nezdanění získaných příjmů, ale daleko častěji jí bude snaha získat všechny výhody advokacie, avšak bez všech povinností, které advokáti mají²⁵.

Z výše uvedeného je nám tak jasné, že pokoutnictví zůstane nežádoucí, neboť neposkytuje žádné záruky kvality poskytované právní pomoci a už vůbec nepřispívá k ochraně klienta. I když zákon o advokacii neobsahuje žádnou sankci za takové jednání, možné řešení nabízí trestní zákon a možnost aplikovat ustanovení § 118, pod kterým je uvedena skutková podstata trestného činu nedovoleného podnikání.

²⁵ Macková, A. Právní pomoc advokátů a její dostupnost. 1.vydání, Praha: C.H.Beck, 2001, str. 121.

3. ADVOKÁT A JEHO VZTAH K SOUDNICTVÍ

Justice bezesporu hraje významnou a nezastupitelnou úlohu při ochraně práv. A zejména s právem na soudní ochranu je spojeno ústavně zakotvené právo na právní pomoc. Aby ale soudní moc mohla dostát své úlohy při ochraně práv, musí být soudnictví nezávislé a nestranné na všech ostatních státních orgánech s tím, že soudce, který jednotlivé kauzy rozhoduje, je vázán pouze zákonem. Nezávislost soudu na všech činitelích je také předpokladem pro takové pojetí trestního řízení, které zajišťuje kontradiktorní charakter tohoto řízení, procesní práva jak obžaloby, tak i obhajoby, presumpci nevinny a další. Základní funkcí soudu je tak dle čl. 90 Ústavy poskytovat zákonem stanoveným způsobem ochranu právům. Tou se rozumí především pravomoc soudu rozhodovat spory a práva mezi stranami, rozhodovat o vině a trestu, přezkoumávat zákonnost rozhodnutí orgánu veřejné moci, ale i ochranu ústavnosti formou normativní kontroly a ochrany základních práv a svobod.

Pokud jde o rozhodování sporů, potřeba soudcovské nezávislosti vyplývá již ze samotné povahy vztahů, k jejichž vzniku ve sporu dochází. Jde vesměs o vztahy, ve kterých jsou účastníci na sobě navzájem nezávislí, či sobě rovni. Při rozhodování sporu tak vyvstává potřeba rovnosti jejich procesních práv. Soudcovská nezávislost je zde nezbytná, pokud se mají vyloučit faktory, které by mohly ovlivnit rozhodování ve prospěch některého z účastníků řízení.

Předpokladem právního státu je nejen nezávislé a nestranné soudnictví, ale i možnost získat pro vedení svého sporu kvalifikovanou právní pomoc²⁶. Při ochraně práv slouží k naplnění rovnosti stran v řízení pojem „rovnost zbraní“. Zásadu rovnosti v řízení vyložil Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku v souladu s výslovným zakotvením čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech jako „rovnost všech před soudem“. Pro soud znamená tato zásada povinnost poskytnout oběma stranám a všem účastníkům stejnou možnost k uplatnění jejich procesních práv. Může jít konkrétně o právo navrhnout důkazy, vyjadřovat se ke všem důkazům a skutečnostem, jakož i právo nahlížet do spisů. Rovnost zbraní může být porušena například v případě, kdy soud při své poučovací činnosti rozšíří své poučení i na hmotně právní otázky a tím znevýhodní druhou stranu sporu. Ke stejnému rozporu se zásadami

²⁶ Jírša, J., Vávra, L., Janek, K., Meduna, P. Klíč k soudní síni – příručka pro začínající soudce a advokáty. 1. vydání, Praha: LexisNexis cz s.r.o., 2006, str. 19.

spravedlivého procesu dochází v situaci, kdy se soud spokojí s tvrzením jedné strany, aniž by ověřil dané tvrzení rozhodující z hlediska rozhodnutí ve věci.

Z tohoto pohledu je nezastupitelná úloha advokáta. Poskytování právních služeb ve všech věcech a v celém rozsahu právního řádu je již tradičně svěřováno právě advokátům, tedy právníkům, kteří kromě požadovaného právníckého vzdělání disponují ještě dalšími znalostmi, schopnostmi a dovednostmi získanými v rámci specializace několikaleté přípravy, které jsou k poskytování právních služeb nezbytné²⁷.

Jednotlivci musí být vždy umožněn přístup k soudu, nesmí se mu klást žádné formální překážky a to ani ve formě finanční povahy. Je vhodné si pro řízení zvolit zástupce, který bude lépe pečovat o ochranu práv, který bude jistě vybaven lepší znalostí práva a který bude odpovědný za průběh i výsledek sporu. Na druhé straně nelze očekávat jistotu vyhraného sporu, ale spíše vyšší aktivitu při označování rozhodujících skutečností a pro předkládání důkazů na jejich prokázání. Je možné, že právní řád stanoví určité obsahové náležitosti pro návrh na zahájení řízení, resp. žaloby, například ve formě písemného úkonu, odvolací řízení může být vázáno na dodržení procesních lhůt pro podání opravného prostředku nebo vázáno na vyčerpání všech dostupných opravných prostředků pro podání ústavní stížnosti nebo žaloby ve správním soudnictví. V těchto věcech bude přínos advokáta neocenitelný. Podání žaloby je vázáno na zaplacení soudního poplatku, které by v případě sociálně slabých a nemajetných občanů mohlo znamenat znemožnění realizace práva na spravedlivý proces. Listina a procesní předpisy zaručují právo na státní pomoc a nemůže se tak stát, že by se někdo pro finanční překážky nemohl obrátit na soud proto, že neunes jeho náklady. Advokát svým postavením naplňuje čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, ve kterém se říká, že každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy a jinými státními orgány či před orgány veřejné správy, a to od počátku řízení. Každému se tím dostává práva na právní pomoc. Právní služby by měly být dostupné všem bez rozdílu, je základním právem a východiskem, které je zakotveno na ústavní úrovni.

Postavení advokáta je tak v našem mladém právním řádu velice významné. Nejedná se sice o ústavní činitele a reprezentanty státní moci, jako je tomu u soudců, svojí činností však přímo napomáhají nejen realizaci a uplatnění práva v konkrétních kauzách, ale i realizaci základních ústavních práv a svobod našich občanů²⁸.

²⁷ Patera, J. Patnáct let svobodné advokacie z pohledu legislativy. Bulletin advokacie, č. 7-8/2005, str. 16.

²⁸ Jirsa, J., Vávra, L., Janek, K., Meduna, P. Klíč k soudní síni – příručka pro začínající soudce a advokáty. 1. vydání, Praha: LexisNexis cz s.r.o., 2006, str. 23.

3. 1. Vztah advokáta k soudci

Vzájemný vztah těchto dvou úzce spjatých profesí míří k jedinému cíli, k dosažení spravedlnosti. Je provázen určitými zákonitostmi a pravidly, a tak je spodivem, že se zatím nikdo tímto vztahem příliš nezabýval. Nechme ale toto konstatování jako možnou inspiraci pro nějakou publikaci.

Pokud se zabýváme vztahem mezi advokátem a soudnictvím, měli bychom přitom odlišit vztah, ve kterém advokát vystupuje jako zástupce nebo obhájce svého klienta na straně jedné a vztah jejich institucionalizovaných forem na straně druhé²⁹. Vztah advokáta k soudům a i jednotlivým soudcům je nejčastěji upraven procesními normami. Nejinak je tomu i v našem právním řádu.

Mimoprocesní vztahy mezi soudcem a advokátem jsou přitom nevhodné. Často se i oni můžou ocitnout v situaci, kdy se znají, ať už ze studií, z jednací síně, z různých volnočasových aktivit nebo proto, že se spolu přátelí. Pokud se zrovna oba zároveň neúčastní projednávání jedné a téže věci, samozřejmě pro ně neplatí žádná omezení a společným setkáním nic nebrání. Obecně by ale advokát se soudcem jinak než v souvislosti s řízením komunikovat neměl. V právních normách ovšem nelze životní situace s dostatečnou přesností zachytit a upravovat, vzhledem k faktu, jakou pestrost život přináší. Minimem v tomto případě bude zpravidla dodržování jistých etických norem, ať už kodifikovaných či nikoli, které oblast vzájemného působení obou profesí alespoň v základní rovině upravuje.

V praxi jsou advokát a soudce kolegové. Platí, že i když advokát vystupuje pouze na jedné straně, není nestranný, zatímco postavení soudce je naproti tomu opačné, mají oba stejné poslání, které spočívá v hledání a nalézání spravedlnosti. Vždy se v jejich vztahu uplatňuje staré latinské přísloví, že advokát je „amicus curiae“, tedy přítel soudu. Ve skutečnosti se však někteří chovají, jako by to neplatilo. „Amicus curiae ovšem není advokát, který chodí se soudcem na pivo a po šestém ho přesvědčí, že věc, kterou zastupuje, má mít zvláštní přednost při vyřizování. Tím méně je amicus curiae takový advokát, který pod pláštikem příkazu klienta zatěžuje soudy a úřady nekompetentními a ve všech ohledech negramotnými výplody ústními i písemnými bez nahlédnutí do elementárních právních předpisů, natož do pravidel českého pravopisu či aspoň do mluvnice jazyka českého“.³⁰

²⁹ Macková, A. Právní pomoc advokátů a její dostupnost. 1. vydání, Praha: C.H.Beck, 2001, str. 36.

³⁰ Čermák, K. Advokacie a úvahy související. 1. vydání, Praha: Linde, a.s., 2000, str. 41-42.

Zpravidla se oba potkávají při jednání v jednací síni, které je důležitým momentem v řízení, při kterém pro strany vznikají závažné důsledky. Jako kolegové by se měli ctít. Je samozřejmostí, že vzhledem k rolím jaké advokát i soudce v justičním systému mají, dodržují pravidla slušnosti, zejména při komunikaci a společných vystoupeních, a že si navzájem prokazují úctu. Ta se projevuje i v tradičním a stále respektovaném oslovování v soudní síni a jistě i ono obligátní oslovení soudce „Vaše ctihodnosti“ přispívá k patřičnému a žádoucímu profesionálnímu odstupu³¹. Tato úcta se jistě nepromítá jen k jejich osobám, ale je projevem úcty i vůči zastávaným profesím, kterou by se měli oba dva snažit vštípit stranám, popřípadě advokát klientovi. Jejich nedostatečné respektování by mohlo vyústit v pokutu při urážlivém projevu vůči soudu, což je zakotveno i právně v ustanovení § 53 občanského soudního řádu.

Je nutné připomenout, že pánem sporu je soudce. Ten jednání řídí, rozhoduje o procesních úkonech, uděluje stranám a jejich zástupcům slovo, směřuje řízení ke zdárnému konci. V této souvislosti uvádí prezident soudcovské unie JUDr. Jaromír Jírša soudcům několik doporučení týkajících se jejich vztahu k advokátům³²:

- Nikdy se nechovej k advokátovi povýšeně, buď rozhodný a přísný, ale hlavně zdvořilý a slušný.
- Neshazuj jej, zejména ne před klientem.
- Buď ve vztahu ke svému kolegovi lidský a chápavý – i on může mít občas potíže.
- Rozdáváním pořádkových pokud si respekt nezískáš.
- Buď včasný a dochvilný.
- Není ti nic do toho, kolik si advokát vydělá – přej mu jeho výdělek, není snadný.
- Uč pracovníky soudu, že jsou tu od toho, aby sloužili spravedlnosti a jejím klientům, tedy zejména advokátům.
- Pokud se z procesu stane: „bramboračka“, řízení nespěje k rozhodnutí, je to především tvoje chyba – ty jsi pánem procesu, ne advokát.
- Neboj se pochválit advokáta za dobrý výkon a konstruktivní přístup k řízení.
- Při odůvodnění rozhodnutí řekni advokátovi jasně názor na souzenou věc.

³¹ Macková, A. Právní pomoc advokátů a její dostupnost. 1.vydání, Praha: C.H.Beck, 2001, str. 53.

³² Jírša, J., Vávra, L., Janek, K., Meduna, P. Klíč k soudní síni - příručka pro začínající soudce a advokáty. 1.vydání, Praha: LexisNexis cz s.r.o., 2006, str. 148.

- Piš taková rozhodnutí, kterým bude advokát rozumět; věz, že máte společný úděl: nalézat spravedlnost!

Jinak ovšem advokát justici značně odlehčil. Především svoji poradenskou službou, úsilím vést spor ke smírnému řešení a vyhnout se tak případnému soudnímu projednání věci. Jestliže se nakonec přece jen věc před soud dostane, plní neocenitelnou kvalifikovanou práci. K tomu přistupuje z druhé strany řada advokátních přímusů kombinovaná efektivní právní ochranou nemajetných, odvaha advokátů odmítnout zastoupení tam, kde není šance (bez ohledu na honorář), přísný dozor Komory nad povinností advokáta poskytovat právní pomoc čestně a svědomitě a tak, aby neutrpěla čest a vážnost stavu³³.

V atmosféře soudní síně, která bude klidná, zdvořilá a korektní, se jistě i oběma profesím bude pracovat lépe, budou navzájem shovívavější k drobným procesním chybám, neboť jsou to koneckonců jenom lidé, kteří se snaží starat o to, aby justiční systém fungoval.

³³ Čermák, K. Advokacie a úvahy související. 1.vydání, Praha: Linde, a.s., 2000, str. 43.

4. ČINNOST ADVOKÁTA V JEDNOTLIVÝCH ŘÍZENÍCH

Profese advokáta v sobě zahrnuje řadu rozličných činností, které samy o sobě i jako celek představují právní pomoc poskytovanou advokátem. Demonstrativní výčet jednotlivých činností najdeme v zákoně o advokacii v § 1 odst. 2, kde je uvedeno, že se poskytováním právních služeb rozumí zastupování v řízení před soudy a jinými orgány, obhajoba v trestních věcech, udělování právních porad, sepisování listin, zpracování právních rozborů a další formy právní pomoci, jsou-li vykonávány soustavně a za úplatu. Zdá se být téměř jasné, že především laická veřejnost bude považovat za nejvýznamnější a nejtýpější činnost advokáta jeho vystupování před soudem, kdy je poskytována soudní ochrana práv. K zastupování klienta před soudem dochází v rámci civilního procesu, i ve správním soudnictví, v rámci trestního procesu a také v řízení před Ústavním soudem. Nutno podotknout, že dobrá znalost občanského soudního řádu a trestního řádu je padesátiprocentním úspěchem ve věci a řada starších zkušených advokátů v případě znalosti všech novel dokáže spor, za využití nikoliv hmotně právních, ale procesních předpisů, dotáhnout k úspěšnému konci³⁴.

4. 1. Civilní (občanskoprávní) proces

4. 1. 1. Možnost zastoupení advokátem

V civilním procesu neboli v občanském soudním řízení se účastník může dát zastupovat advokátem. Nemusí však. Český civilní proces není procesem tzv. advokátským³⁵. Existují však i přesto specifické typy řízení, pro které je předepsáno povinné zastoupení účastníka advokátem, jako například řízení ve věci dovolání podle občanského soudního řádu nebo ve věci kasační stížnosti podle soudního řádu správního. Ani tady to ovšem neplatí v případech, kdy jsou odborné právní vědomosti zajištěny jinak, a to například tím, kdy sám odvolatel, příp. stěžovatel má právnické vzdělání. Povinné zastoupení strany v řízení advokátem je tak v našem procesu spíše výjimečné. Strana sporu, která chce v procesu vystupovat a hájit svá práva sama, má plné právo

³⁴ Jirsa, J., Vávra, L., Janek, K., Meduna, P. Klíč k soudní síni – příručka pro začínající soudce a advokáty. 1. vydání, Praha: LexisNexis cz s.r.o., 2006, str. 225.

³⁵ Advokátským procesem se rozumí proces, pro který je nutné být v řízení před soudem zastoupen advokátem.

takto činit. Musí si však uvědomit, že to s sebou nese velké riziko neúspěchu ve věci právě proto, že není vybavena dostatečnými odbornými znalostmi. Je proto jedním z nejvýznamnějších procesních práv účastníka občanskoprávního řízení dát se zastupovat osobou znalou práva. Pro svoji nezastupitelnou roli plní tuto úlohu advokátská profese. Dát se zastupovat advokátem je vyjádřením principu *rovnosti zbraní*, kterou vyslovil Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku. Evropský soud jím rozumí princip, který vyžaduje, aby každá strana v procesu měla stejnou možnost hájit své zájmy a aby žádná ze stran neměla podstatnou výhodu vůči protistraně³⁶.

4. 1. 2. Procesní plná moc

Jestliže bude v civilním řízení hájit účastníkovy zájmy advokát, je nezbytné mu v tomto směru udělit tzv. procesní plnou moc. A právě jen tuto plnou moc. Tzv. prostou plnou moc, která je jejím opakem a která zmocňuje jen k provedení jednotlivých úkonů, advokátovi udělit nelze. Procesní plná moc je podle § 25 odst. 1 občanského soudního řádu plnou mocí pro celé řízení, kterou nelze omezit a která opravňuje advokáta k provedení všech úkonů, které může činit účastník, tedy včetně úkonů dispozičních. Platí jak pro řízení v prvním stupni, tak i pro řízení odvolací. Procesní plnou moc nelze udělit současně dvěma advokátům a to pod sankcí neplatnosti³⁷. Soud je v takovém případě povinen účastníka poučit a vyzvat jej, aby si zvolil jediného právního zástupce, kterého pověří novou plnou mocí³⁸. Proto je ten účastník, který si zvolil dalšího svého zástupce v téže věci, povinen stávajícímu zástupci plnou moc vypovědět.

Při smluvním zastoupení je nutné rozlišovat dva instituty. A to smlouvu, kterou možná nevhodně občanský zákoník nazývá dohodou o plné moci a která je dvoustranným právním úkonem mezi zmocnitelem a zmocněncem. Tímto úkonem se de facto zakládá klientsko-advokátský vztah, na základě kterého se advokát zavazuje zastupovat klienta ve stanoveném rozsahu. Nejčastěji se bude tento vnitřní vztah mezi advokátem a klientem zakládat na příkazní smlouvě a to podle § 724 a násl. občanského zákoníku nebo na mandátní smlouvě podle § 566 a násl. obchodního zákoníku, která

³⁶ Macková, A. Právní pomoc advokátů a její dostupnost I.vydání, Praha: C.H.Beck, 2001, str. 116.

³⁷ Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M. Občanský soudní řád. Komentář. 5.vydání, Praha: C.H.Beck, 2001, str. 102.

³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 10. 1996, sp. zn. 2 Cdon 1007/1996.

tvoří základ i pro zastoupení advokátem³⁹. Druhým institutem je plná moc jakožto jednostranný právní úkon, kterým klient dává třetím osobám na vědomí, že zvolený advokát je oprávněn za něj jednat a v jakém rozsahu tak může činit. Oba instituty se často zaměňují a je proto nutné je od sebe odlišovat.

Na základě platně udělené procesní plné moci je advokát oprávněn za klienta činit veškeré procesní úkony a zastupovat jej v řízení před soudy a jinými státními orgány. Při prvním úkonu, který činí ve prospěch svého klienta, je povinen plnou moc doložit. Takto udělená plná moc má důsledky i pro oblast doručování písemností účastníku řízení. Tak především se v § 45c odst. 1 občanského soudního řádu stanoví, že má-li účastník zástupce s procesní plnou mocí, doručuje se pouze tomuto zástupci, tedy v našem případě jen advokátovi. Má-li však účastník vykonat určité procesní úkony osobně, doručují se písemnosti kromě zástupce i tomuto účastníku. Dále se stanoví podle § 45e odst. 1 občanského soudního řádu, že není-li možné účastníku nebo jeho zástupci doručovat písemnosti bez obtíží nebo průtahů, lze mu uložit, aby si zvolil zástupce pro přijímání písemností. Jestliže tak neučiní, doručují se jeho písemnosti uložením s účinkem doručení dle § 45c odst. 2 občanského soudního řádu. Obecně pro doručování advokátům platí, že se doručuje do místa jejich sídla, kde písemnosti mohou přijmout i advokátní koncipienti, zaměstnanci a jiné osoby, které k tomu advokát zmocní.

Plná moc obecně končí právní mocí rozhodnutí, kterým se řízení končí a pro nějž byla udělena. Pokud z ní ovšem vyplývá, že je udělena i pro jiná řízení, pravomocným skončením jednoho z nich nezaniká a trvá v rozsahu dalších dále. To stejné platí i pro advokáta, který byl ustanoven účastníku soudem. To nečiní problémy. Může ovšem nastat situace, nikterak neobvyklá, kdy právní vztah mezi advokátem a klientem končí z mnoha důvodů dříve než je ukončeno řízení, čímž dochází k zániku plné moci. Těmito typickými důvody je zejména odvolání ze strany účastníka, vypovězení ze strany advokáta a smrt klienta nebo advokáta. Takové předčasné ukončení plné moci je vůči soudu platné, je-li mu oznámeno, a působí ode dne, kdy soudu takové oznámení došlo⁴⁰. Jestliže jsou s vypovězením plné moci spojeny povinnosti advokáta učinit úkony, které nesnesou odkladu, provede toto oznámení vůči soudu až po jejich splnění. Občanský soudní řád obsahuje ve svém § 32 odst. 2 ustanovení, ve kterém říká, že zástupcem účastníka nemůže být ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného. V případě

³⁹ Zahradníková, R. Organizace justičního systému. 1. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 198.

⁴⁰ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2006, str. 109.

zastoupení advokátem se toto ustanovení jeví nadbytečným, neboť úpravu střetu zájmů a povinností v takovém případě obsahuje zákon o advokacii s možností odmítnout zastupovat daného klienta.

4. 1. 3. *Institut substituce*

Advokát má právo nechat se při své činnosti zastoupit jiným advokátem, popř. i advokátním koncipientem nebo svým zaměstnancem jako dalším zástupcem. S výjimkou případů, kdy je zastoupení advokátem povinné⁴¹. Je k tomu zapotřebí tzv. substituční plná moc. Na základě ní vzniká právní vztah mezi substituentem, tedy advokátem zastoupeným a substitutem, tedy zastupujícím, ať je jím kdokoliv, koho advokát pověří. Za řádné poskytnutí právní pomoci odpovídá vždy substituent, i když právní služby poskytoval advokát jiný. Institut substituce provádí § 26 a § 27 zákona o advokacii. Ustanovení § 27 odst. 1 zákona o advokacii nám konkretizuje substituci tak, že brání-li advokátovi, který vykonává advokacii samostatně, jakákoliv překážka ve vykonávání advokacie a neučiní-li jiné opatření za účelem ochrany práv nebo oprávněných zájmů svého klienta, je povinen ustanovit bez odkladu jiného advokáta po dohodě s ním svým zástupcem a klienta o tom bezodkladně písemně vyrozumět. V případě, že by tuto povinnost advokát porušil, určí zástupce Komora. Další situace vedoucí k ustanovení advokáta dochází v případě úmrtí. Jestliže by dle ustanovení § 27 odst. 5 zákona o advokacii advokát, který zastupuje klienta, zemřel, ustanoví nástupce advokáta soud a to na návrh Komory a jen tehdy, jestliže s tím nový advokát souhlasí. Soud ho v takovém případě ustanoví správcem té části dědictví, kterou zemřelý advokát využíval k výkonu advokacie. Z výše uvedeného nám vyplývá právo každého dožádaného advokáta substituci odmítnout. Je však povinen o tom stávajícího zástupce bez zbytečného odkladu vyrozumět. I v takovém případě je povinen provést všechna opatření, která nesou odkladu a která jsou nezbytná k odvrácení nepříznivých následků pro substituenta nebo pro jeho klienta⁴². Z čl. 13 etického kodexu nám nevyplývá, že by sdělení o odmítnutí převzít substituci měla být učiněna v předepsané formě, a tak postačí forma jakákoliv. Navíc se v něm uvádí, že by žádost o provedení substituce i zpráva o

⁴¹ Zahradníková, R. Organizace justičního systému. 1. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 198.

⁴² Čl. 13 odst. 2 Usnesení představenstva ČAK č. 1/1997 Věstníku, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex) ve znění pozdějších usnesení.

jejím provedení měla odpovídat péči řádného odborníka a okolnostem případu. Co se týče odměny náležející substitutovi, bude se dle čl. 13 odst. 1 etického kodexu řídit advokátním tarifem a substituent bude odpovídat za její výplatu. Lze se ovšem dohodnout i tak, že odměnu zastupujícímu advokátovi uhradí přímo klient.

Jestliže se advokát nechá zastoupit advokátním koncipientem, řídí se povaha tohoto vztahu usnesením představenstva České advokátní komory č. 6/1998 Věstníku, kterým se stanoví pravidla pro výkon substitučního oprávnění advokátních koncipientů a jiných zaměstnanců advokáta. Pokud jde o zastupování před soudy v občanskoprávním řízení, stanoví se v čl. 4, že je advokát oprávněn ustanovit advokátního koncipienta svým zástupcem a to v řízení před okresním soudem nejdříve po třech měsících právní praxe, v řízení před krajským soudem jako soudem prvního stupně i soudem odvolacím pak nejdříve po jednom roce právní praxe. Advokátní koncipient může být rovněž advokátem ustanoven k provedení takových úkonů, které odpovídají jeho odborným znalostem a schopnostem vzhledem k dosavadní praxi. Je nutné ho v tomto směru advokátem přiměřeně poučit. Z ustanovení § 32 odst. 1 občanského soudního řádu vyplývá, že povinnost doložit oprávnění k zastupování již při prvním úkonu, který ve věci učinil, se zde výslovně klade i dalšímu zástupci účastníka. Občanský soudní řád ovšem neukládá povinnost doložit další tzv. substituční zastoupení advokáta jiným advokátem, advokátním koncipientem nebo zaměstnancem advokáta pouze písemnou plnou mocí jen pro určité úkony a takový požadavek by neodpovídal ani potřebám reálného právního života. Následné doložení dalšího zastupování tedy může mít i tu formu, že advokát, kterého advokátní koncipient v řízení zastupuje, písemně potvrdí, že takového advokátního koncipienta k provedení příslušného jednotlivého úkonu nebo jednotlivých úkonů vskutku zmocní⁴³.

4. 1. 4. Ustanovení advokáta soudem

Občanský soudní řád obsahuje několik forem zastoupení procesních stran. Vedle zastoupení účastníka na základě plné moci, kterou účastník realizuje svobodnou vůlí být zastupován, se nabízí i jiná možnost konkretizovaná v § 30 občanského soudního řádu. Je jím ustanovení zástupce účastníka, u něhož jsou dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků. To by ještě samo o sobě nevyvolávalo možnost soudu takového

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 2. 2006, sp. zn. 29 Odo 678/2003.

zástupce účastníku ustanovit. Předpokladem pro takové ustanovení je kromě osvobození od soudních poplatků také žádost účastníka a potřeba ochrany jeho zájmů, tak jak je stanoví § 30 odst.1 občanského soudního řádu. Tíživost poměrů účastníka, pro které si sám nemůže advokáta jako svého zástupce dovolit, je tedy řešena institutem ustanovení advokáta soudem. Pokud se soud domnívá, že to vyžaduje ochrana práv stran nebo v případě, že zákon předepisuje povinné zastoupení advokátem a dále, že jsou splněny všechny podmínky pro ustanovení, soud zástupce ustanoví bez dalšího⁴⁴. V tomto případě dle § 30 odst. 2 občanského soudního řádu ustanoví předseda senátu zástupce z řad advokátů. Ten pak má stejné postavení jako advokát pověřený k zastupování na základě plné moci. Není však povinností soudu vyhovět každé žádosti. Jestliže bylo soudem shledáno, že pro ustanovení zástupce nejsou splněny podmínky dané ustanovením § 30 odst. 2 občanského soudního řádu, soud takovou žádost zamítne. Zároveň to dle nálezu Ústavního soudu není porušením práva na právní pomoc zakotvenou v čl. 37 odst. 2 a 3 Listiny základních práv a svobod⁴⁵. Nutno podotknout, že takto ustanovený advokát nemá právo odmítnout poskytování právní pomoci, s výjimkou případů, které spadají pod obecné důvody popsané v ustanovení § 19 zákona o advokacii, pro které je naopak advokát povinen vždy poskytnutí právních služeb odmítnout.

4. 1. 5. Určení advokáta advokátní komorou

Zákon o advokacii obsahuje možnost nechat se zastupovat advokátem, kterého určí advokátní komora. Pokud totiž soud nevyhoví žádosti účastníka o ustanovení advokáta soudem, může se žadatel obrátit na Českou advokátní komoru a požádat o určení advokáta k jeho zastupování bezplatně nebo za sníženou odměnu tak, jak vyplývá z ustanovení § 18 odst. 2 zákona o advokacii⁴⁶. V téže věci pak může být žadateli určen advokát jen jednou, to ovšem neplatí v případě, kdy je takto určený advokát povinen odmítnout poskytnutí právní pomoci za podmínek stanovených v § 19 zákona o advokacii. Jedinou stanovenou podmínkou pro určení advokáta Komorou tu zůstává skutečnost, že by měl žadatel dokázat, že se právní pomoci marně domáhal, přičemž podle vžitě praxe doloží odmítnutí nejméně dvěma advokáty. Zákon přesně neuvádí,

⁴⁴ Macková, A. Právní pomoc advokátů a její dostupnost, 1.vydání, Praha: C.H.Beck, 2001, str. 177.

⁴⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. 8. 2006, sp. zn. I. ÚS 684/2005.

⁴⁶ Macková, A. Právní pomoc advokátů a její dostupnost, 1.vydání, Praha: C.H.Beck, 2001, str. 176.

jaký druh služeb je jmenovaný advokát povinen klientovi poskytnout. Podmínky poskytnutí právních služeb se blíže upřesní při jmenování. Komorou určený advokát je dle ustanovení § 18 odst. 2 zákona o advokacii povinen právní služby žadateli poskytnout, s výjimkou případů, kdy jsou splněny zákonné podmínky pro odmítnutí nebo jde-li o zjevně bezdůvodné uplatňování či bránění práva. Komora dále může určit advokáta na poskytování bezplatné právní pomoci, pokud k tomu opravňuje příjem a majetek žadatele. Aby to byla schopna posoudit, má v tomto směru pravomoc informovat se o majetku a příjmu žadatele⁴⁷. Stát ani Komora poskytnutou právní službu určeným advokátům nehradí, ti ovšem mají možnost žádat u Komory alespoň příspěvek na částečné pokrytí jejich nákladů. Výše příspěvku se určuje s ohledem na celkovou výši hotových výdajů advokáta. Je možné, ale v praxi se téměř nevyužívá, určení advokáta Komorou i pro placenou právní službu, v takovém případě mu náleží odměna a další náhrady podle advokátního tarifu.

Závěrem o této problematice lze říci, že díky nedostatečné motivaci advokáta je mnohdy, vzhledem k povinnosti právní služby poskytnout a nepříliš velké finanční atraktivnosti, kvalita takto poskytovaných právních služeb velmi nízká.

4. 1. 6. Vystupování advokáta během řízení

Advokát může účastníka zastupovat ve všech řízeních, která jsou upravena občanským soudním řádem i jinými právními předpisy vztahujícími se k civilnímu procesu. Jde při nich o ochranu práv a oprávněných zájmů vyplývajících ze vztahů soukromého práva. Účastníci se nacházejí v rovném postavení, mají stejné možnosti k uplatnění svých práv a žádná z těchto stran nemůže být jakýmkoliv způsobem znevýhodněna na úkor protistrany. Je naplněním principu rovnosti stran garantované samotnou Ústavou. Advokát bude nejčastěji v rámci civilního procesu vystupovat během řízení nalézacího, které je rozděleno na řízení sporné a nesporné. Velkou část pak bude tvořit zejména řízení sporné, ve kterém se strany nacházejí v opačném postavení, které vyplývá z jejich protichůdných práv a zájmů. Nemožnost vyřešit jejich spor smírně a vzájemně se dohodnout, dává možnost kterékoliv ze stran obrátit se na nestranný a nezávislý státní orgán – soud, s cílem autoritativně o sporu rozhodnout. Soudy pak

⁴⁷ Vyhláška 275/2006 Sb., kterou se stanoví způsob zjišťování příjmových a majetkových poměrů žadatele o určení advokáta Českou advokátní komorou k poskytnutí právních služeb bezplatně nebo za sníženou odměnu.

poskytují ochranu pouze takovým právům a oprávněným zájmům, jejichž nositelé se této ochrany aktivně domáhají. Na účastnících konečně leží i odpovědnost za prokázání skutkového stavu a to za použití důkazních prostředků, které za tímto účelem soudu navrhlí a označili. To všechno klade na účastníky poměrně nemalé nároky, když musí aktivně bránit svá práva a prokazovat i právní znalosti, bez kterých lze jen těžko soudní spor s úspěchem vyhrát. Jak jsem již uvedl výše, je jedním z nejvýznamnějších procesních práv účastníka, vybrat si osobu znalou práva – nejčastěji advokáta a nechat se jím zastupovat po celé řízení. Ten je pak zárukou toho, že budou dodržovány veškeré náležitosti, podmínky a lhůty stanovené zákonem, není však zárukou vyhraného sporu.

Nalézací řízení sporné se zahajuje vždy na návrh, tedy procesním úkonem, který se nazývá žalobou a jímž se žalobce obrací na soud s žádostí o poskytnutí právní ochrany proti určitému žalovanému⁴⁸. Tato žaloba se tak obvykle stává prvním úkonem advokáta ve věci. Již při něm musí advokát dbát o to, aby návrh podle § 79 odst.1 občanského soudního řádu obsahoval kromě obecných náležitostí i vylíčení rozhodujících skutečností, aby byly označeny důkazy, kterých se žalobce dovolává a aby z něj bylo patrné, čeho se jeho klient domáhá. Před nařizením vlastního jednání ve věci je nutné zajistit zaplacení soudního poplatku, bez něhož nelze v řízení pokračovat. Advokát se ovšem může s ohledem na sociální poměry svého klienta pokusit o osvobození od těchto poplatků. V rámci zákonem prosazované zásady koncentrace řízení je advokát také povinen k prokázání veškerých tvrzených skutečností a nároků z toho plynoucích označit a zajistit důkazy nejpozději do konce prvního jednání, které se ve věci koná. To má za cíl především přispět ke zrychlení a zefektivnění sporného řízení, donucuje účastníky, aby své procesní úkony činili včas a neprotahovali tak řízení při odsunování tvrzení a důkazů na pozdější dobu⁴⁹.

Advokát se tak v každém případě pokouší o co nejvěrohodnější popsání skutkového stavu, zejména v čem klient spatřuje porušení svých práv nebo oprávněných zájmů a v žalobním petitu, který je zároveň návrhem výroku rozhodnutí, vyjadřuje svůj požadavek vůči žalovanému, čeho se žalobou domáhá a jaké nejvhodnější řešení navrhuje v důsledku porušení práv či oprávněných zájmů či v jeho důsledku vzniklé újmy. V rámci důkazní povinnosti je povinnost navrhopvat důkazy, což se děje

⁴⁸ Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 3. vydání, Praha: Linde, a.s., 2004, str. 205.

⁴⁹ Míchna, L. Dosah novelizace o.s.ř. z roku 2000 pro advokacii. Bulletin advokacie, č. 4/2003, str. 47.

prostřednictvím iniciativní činnosti stran na základě jejich tvrzených procesních zájmů tak, aby soud vyhověl návrhu a spor tak skončil úspěchem klienta a jeho advokáta⁵⁰.

Významnou roli hrají v již zahájeném řízení dispoziční úkony účastníka. Z nich vyplývá především právo návrh změnit, žalobu vzít zpět nebo navrhnout své nároky vůči žalobci vzájemnou žalobou. Advokát se v této situaci zejména rozhoduje, zda jsou takové úkony vůbec přípustné, nezbytné a nutné, jak by popřípadě měla být žaloba změněna či doplněna a za tímto účelem konzultuje s klientem veškeré kroky podniknuté v tomto ohledu. Rozhoduje se tak zejména s ohledem na co možná největší úspěch v dané věci s co nejmenšími finančními náklady pro svého klienta. Dispozice s žalobou bývají zpravidla v mnoha ohledech vynuceny okolnostmi, které spočívají v chování protistrany, v jejím vyjadřování vůči návrhu, z jejích předložených důkazů a také zvláště tehdy, jestliže účastník záměrně neposkytl svému advokátovi všechny potřebné informace nebo si některé dokonce zkreslil či vymyslel. V takovém případě dané poznatky přináší většinou úplně jiný a nový postoj advokáta k dané věci než jaký si vytvořil na základě žaloby. Jelikož je nucen s žalobou pracovat až do skončení řízení, navrhuje dále různé procesní úkony, předkládá další důkazní prostředky a snaží se bojovat za konečný úspěch ve věci či minimalizovat případný neúspěch. Důvodem všech dispozic zůstává konečně i samotný vývoj při jednáních před soudem.

Jestliže se klient nachází v pozici žalovaného, tak i pro něj platí jak povinnost důkazní, tak povinnost tvrzení s tím, že se většinou vztahují na sporné skutečnosti, přičemž má žalovaný v některých konkrétních případech právo uplatňovat vůči žalobci své nároky podáním tzv. vzájemné žaloby. Jinak obecně advokát zhotovuje vyjádření k žalobě, připravuje se na obranu svého klienta, připravuje podklady pro vylíčení rozhodujících skutečností, obstarává a navrhuje důkazní prostředky k prokázání jeho tvrzení a vůbec činí veškeré procesní úkony, které odůvodňují protikladný nárok jeho klienta. Nutno poznamenat, že klient, ať se nachází v pozici žalovaného nebo i v pozici žalobce, často v dusné atmosféře soudní síně řekne při svém výslechu jen polovinu toho, co měl říci, nebo to řekne jinak a většinou úplně špatně, což má samozřejmě negativní vliv na výsledek celé kauzy. Pozdější doplňování výslechu již nepůsobí právě věrohodně. Čas od času se příčinou toho, oprávněně i neoprávněně, obrátí nelibost klienta z prohry u soudu vůči advokátovi. Následují stížnosti na Českou advokátní

⁵⁰ Macur, J. Zájem stran na vysvětlení skutkového stavu v civilním soudním řízení. Bulletin advokacie, č. 2/1999, str. 10.

komoru a nepříjemné vyšetřování. S tímto vědomím pak někteří advokáti ke svým klientům přistupují a především se snaží o to, aby měli krytá záda⁵¹.

Při vlastním jednání před soudem je náplní činnosti advokáta jako zástupce žalobce přesvědčit soud o oprávněnosti návrhu svého klienta a nutnosti vydat vyhovující rozsudek a naopak je-li zástupcem žalovaného, aby byl uplatňovaný návrh vůči němu zamítnut. Za tímto účelem advokát se soudem komunikuje, přednáší před ním své návrhy, předkládá a vyžaduje provedení předložených důkazních prostředků. To vše co nejdříve a nejpřesvědčivěji se schopností sobě vlastní pohotově reagovat na podněty soudu, jakož i na tvrzení, navržené důkazní prostředky a podněty protistrany, s cílem minimalizovat jejich vliv na konečné rozhodnutí. Nároky, které jsou kladeny na advokátskou profesi se tu promítají do schopnosti a dovednosti každého advokáta rychle a správně reagovat, přemýšlet a uvažovat o každém kroku, který je nutný podniknout. Při jednání se realizují dvě základní povinnosti, povinnost tvrzení a povinnost důkazní. Pro povinnost důkazní platí, že každá ze stran má povinnost dokazovat jen ty skutečnosti, které sama tvrdí a u důkazů protistrany může či musí pomocí protidůkazů důkaz protistrany zpochybnit nebo vyvrátit⁵². Ne všechny důkazní prostředky však navrhnou strany. Může se stát a často tomu tak i je, že sám soud navrhne provedení určitých důkazů, které jsou nutné k prokázání skutkového stavu. I tady je advokát oprávněn se k nim vyjadřovat a u důkazů prováděných mimo jednání má právo být přítomen. Tím je zajištěna spravedlivá ochrana práv a oprávněných zájmů účastníků⁵³. Po celou dobu řízení tak advokát získává poznatky na podporu žaloby, popřípadě poznatky ve prospěch obrany žalovaného, které budou mít při správné a včasné aplikaci vliv na rozhodnutí soudu a které potvrdí či vyvrátí návrhy jednotlivých stran. Advokáti si v tomto směru na obou procesních stranách vytvářejí určitou strukturu informací o skutkovém stavu v jejich logickém zpracování⁵⁴. Mnohdy je síla jednotlivých důkazů evidentní. Potom nezbyvá advokátovi nic jiného, než se pokusit získat určitý čas, pořádně je analyzovat a prostudovat, případně vyvrátit, obstarat nové důkazní prostředky a za tímto účelem vyvinout snahu o odročení jednání.

Mimo soudní jednání advokát zpravidla projednává s klientem postup ve věci, připravuje různá podání k soudu či jiným státním orgánům, provádí nejrůznější procesní

⁵¹ Molek, P. Klient nade vše aneb jiné právo advokátů. (<http://jinepravo.blogspot.com/2007/10/klient-nade-ve-aneb-jin-prvo-advokt.html>, verze z 29.10.2007).

⁵² Michna, L. Dosah novelizace o.s.ř. z roku 2000 pro advokacii. Bulletin advokacie, č. 4/2003, str. 48.

⁵³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 7. 1998, sp. zn. IV. ÚS 186/1998.

⁵⁴ Macur, J. Zájem stran na vysvětlení skutkového stavu v civilním soudním řízení. Bulletin advokacie, č. 2/1999, str. 12.

úkony. Důležitou náplní je též mimosoudní komunikace s protistranou, která se uskutečňuje jak před jednáním ve věci samé, tak mezi jednotlivými jednáními před soudem. Je opět na advokátových dovednostech a na jeho profesní vyspělosti, s jakou dávkou umění bude reagovat na rozličné situace, vybírat nejvhodnější varianty postupu, přičemž advokát v závislosti na vývoji řízení usiluje o přesvědčení protistrany o uznání oprávněnosti nároku svého klienta či alespoň k dosažení smírného řešení. V případě nepříznivého vývoje může naopak uznat nárok protistrany a včasným uznávacím projevem tak předejít protahování řízení liknavostí nebo zbytečnému narůstání nákladů.

Na základě skutkového stavu, který byl soudem zjištěn za pomoci provedených důkazů, dospívá řízení ke svému konci v podobě rozhodnutí ve věci samé. Je nutné mít na paměti, že je ve své podstatě i výsledkem snažení právních zástupců stran, advokátů. Pro ně však skončením řízení jejich role nekončí. Nabízí se některé možnosti. V typickém občanskoprávním řízení sporném, kdy je soud povolán k rozhodování sporu mezi stranami jejichž zájmy jsou protichůdné bude zřejmé, že soud nemůže vyhovět oběma stranám. Bude tu proto pravidlem, že strana, která ve sporu neuspěla, bude považovat soudní rozhodnutí za nesprávné a nespravedlivé, bez ohledu na to, zda takovým objektivně je, či zda se tak pouze subjektivně jeví⁵⁵. V takovém případě zákon umožňuje využít opravného prostředku, řádného či mimořádného, který dává možnost soudní rozhodnutí opravit. Advokát za tímto účelem se svým klientem konzultuje následující kroky s ohledem na možný úspěch ve věci, vzhledem k nákladům řízení a porovnává rozdílné názory a vyvozuje z nich závěry a přesvědčení o správnosti vlastního doporučení, které může vyústit k právu opravný prostředek použít. Pro úkony advokáta v opravném řízení platí obdobné, co v řízení v prvním stupni. Navíc je nutné splnit zákonem stanovené podmínky přípustnosti opravného prostředku, vyhovět odvolacím, popř. dovolacím důvodům a vzhledem k § 205a občanského soudního řádu a zásadě neúplné apelace nesmí žádná strana uvádět nové skutečnosti, ani navrhnout nové důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně. Jestliže však klient ani jeho advokát nevyužijí možnosti soudní rozhodnutí zvrátit, je logickým pokračováním ve věci nutnost výkonu rozhodnutí, které nebylo protistranou splněno dobrovolně. Vykonavací řízení ale není v žádném případě nezbytným pokračováním skončeného sporného řízení, jak by se tu mohlo zdát. Často ale bohužel následuje, a tak i tady je činnost advokáta takřka nepostradatelná. Po marné výzvě adresované protistraně

⁵⁵ Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 3.vydání, Praha: Linde, a.s., 2004, str. 429.

k dobrovolnému splnění povinnosti má advokát v současné době dvě možnosti jak vynutit plnění. Jsou jimi výkon rozhodnutí podle části šesté občanského soudního řádu nebo exekuce nařízena podle exekučního řádu⁵⁶. Jestliže si zvolí výkon podle občanského soudního řádu, lze nařídít a provést výkon jen způsoby v něm uvedenými. Advokát si z nabízených možností vybere tu, která je dostatečnou jistotou, že bude plnění uspokojeno. Přitom platí, že dle ustanovení § 263 odst. 1 občanského soudního řádu lze výkon rozhodnutí nařídít jen v takovém rozsahu, jaký k uspokojení oprávněného postačuje. Obecně je dále dle citovaného zákona povinností vyhovět všem náležitostem návrhu na výkon rozhodnutí, za což nese advokát odpovědnost. V případě, že bude advokát postupovat podle druhé možnosti dle exekučního řádu, tak k postupu a tím i k zahájení exekučního řízení dochází k návrhu advokáta doprovázeného exekučním titulem, který lze podat exekučnímu soudu s žádostí o nařízení exekuce, jejímž provedením má soud pověřit konkrétního soudního exekutora⁵⁷. Advokát si ovšem exekutora může i sám vybrat. Ten pak návrh předloží společně s exekučním titulem soudu, který mu pověření udělí. Samotný průběh a provedení exekuce je pak věcí pověřeného exekutora.

Zabývali jsme se doposud výhradně řízením sporným a tak je třeba se zmínit i o civilním řízení nesporném a advokátovou úlohou v něm. Vedle společných rysů mají i řadu znaků, které se od sebe navzájem odlišují svou povahou věci, obsahem, průběhem i procesními zásadami. Vzhledem k protichůdným zájmům stran ve sporném řízení můžeme konstatovat, že se účastníci v nesporném řízení nenachází v pozici stran sporu, ale i mezi nimi může docházet ke konfliktu. Jelikož do řízení pronikají některé prvky vyšetřovací zásady, které spočívají v tom, že k objasnění skutkového stavu může soud provádět i nenavržené důkazy a že s důkazní povinností účastníků není spojeno unesení nebo neunesení důkazního břemene, hraje soud daleko významnější úlohu než v řízení sporném. Neznamená to ovšem, že by účastník neměl právo nechat se zastupovat osobou znalou práva, protože i tady dochází k uskutečňování celé řady procesních úkonů a konečně i v tomto typu řízení je rozhodováno o procesních právech a povinnostech stran. Advokát tak plní obdobné úkoly jako v občanskoprávním řízení sporném.

⁵⁶ Zákon č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů.

⁵⁷ Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 3. vydání, Praha: Linde, a.s., 2004, str. 581.

4. 1. 7. Odměna advokáta za zastupování

V zásadě se právní pomoc poskytuje za odměnu. Je možné, že za určitých podmínek bude mít klient nárok na bezplatnou právní pomoc, v takovém případě bude hradit odměnu stát. Peníze jsou tedy pojítkem mezi advokátem a klientem, nebo je naopak rozdělují⁵⁸. Odměna advokáta za zastupování je dle § 137 odst. 2 občanského soudního řádu upravena tak, že je součástí nákladů řízení vynaložených zastoupeným účastníkem. Při rozhodování o náhradě nákladů řízení soud určí výši odměny za zastupování advokátem v rámci jeho oprávnění stanoveného zvláštním právním předpisem podle sazeb stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni zvláštním právním předpisem⁵⁹. Nastává tu tedy situace, že se částka, která je účastníku přiznána jako náhrada nákladů, bude lišit od částky smluvně sjednané. Je to z toho důvodu, že se výše odměny advokáta za zastupování v civilním procesu řídí paušální vyhláškou⁶⁰. Za tímto účelem je advokát povinen svého klienta na toto zvláštní pravidlo předem upozornit, zejména při sjednávání smluvní odměny. Pro klienta to může být velice významné. Je potom seznámen s tím, že i v případě plného úspěchu ve věci, ponese sám rozdíl mezi sjednanou smluvní odměnou a náhradou přiznanou soudem bez náhrady. Pokud by takovou povinnost advokát zanedbal či dokonce úmyslně zatajil, odpovídal by svému klientovi za škodu, která by mu v souvislosti s tím vznikla.

Paušální vyhláška přinesla především zefektivnění soudního řízení. Soudce už není zatížen složitými výpočty odměn a advokáti zbytečně neprotahují řízení, k čemuž často docházelo za účelem dosažení dalších procesních úkonů. Soudní řízení se zrychlovalo. Nestalo se tak ale bezvýjimečně. Lze si skutečně představit, že strana, jejíž úspěch ve věci bude velký, bude mít zájem i na jejím rychlejším skončení. A naopak advokát, který úspěch může jen těžko očekávat, bude dělat vše proto, aby meritorní rozhodnutí jakkoliv oddálil. V takto zdlouhavém procesu, který skončí nakonec prohrou nebude totiž jeho klientu přisouzena paušální odměna za právní zastoupení. Díky tomu bude moct takový advokát účtovat podle advokátního tarifu a bude tak hmotně zainteresován na tom, aby spor probíhal co nejdéle⁶¹. Celkovou výhodou odměny podle

⁵⁸ Patěk, D. Advokát, klient, peníze. Právní rádce, 2005, č.9, str. 12.

⁵⁹ § 151 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁰ Vyhláška č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů.

⁶¹ Hulva, T. Vyúčtování služeb advokáta. Právní fórum, 2005, č. 9, str. 86.

paušální vyhlášky pak určitě je, že si strany ještě před zahájením řízení mohou vypočítat jaká částka připadne na náhradu nákladů právního zastoupení a podle toho se rozhodnout podat žalobu, či učinit jiné dispoziční úkony v průběhu sporu.

Bylo by nesprávné se domnívat, že je jedinou zákonnou možností soudu stanovit výši odměny podle paušální vyhlášky. Ustanovení § 151 odst. 2 občanského soudního řádu umožňuje obecným soudům výjimečně výši této odměny stanovit podle právního předpisu o mimosmluvní odměně a to tehdy, odůvodňují-li to okolnosti případu⁶². Bude se jednat výhradně o výjimečné případy, kdy se rozhodování soudu o určení výše odměny bude řídit advokátním tarifem⁶³. Takovými případy budou zejména několik roků se táhnoucí spory, řízení náročná pro své dokazování a řízení náročná vzhledem k právní pomoci poskytované advokátem. Je pak věcí soudu, zda daný předpis o mimosmluvní odměně použije a zda tak zamezí případné tvrdosti zákona.

Vedle výše uvedené odměny za zastupování má advokát právo i na náhradu hotových výdajů, stejně jako na náhradu za promeškaný čas. Obě dvě práva jsou upravena v advokátním tarifu, což vede k tomu, že ji tedy soudci musí složitě počítat. Hotové výdaje v sobě zahrnují takové výdaje jako soudní poplatek, cestovní výdaje, poštovné, stravné, výdaje za telekomunikační poplatky, znalecké posudky, překlady a jiné. Jsou nárokem advokáta v souvislosti s poskytnutými právními službami. Jen cestovní výdaje jsou upraveny právními předpisy vztahujícími se na cestovní náhrady. Náhrada za promeškaný čas je další možností, kterou si advokát může vyúčtovat. Může se tak stát buď na základě dohody s klientem nebo již zmíněného advokátního tarifu.

4. 2. Správní soudnictví - soudní přezkum rozhodnutí orgánů veřejné správy

Správní soudnictví je dnes bezpochyby významnou součástí kontroly veřejné správy ve všech demokratických státech. Poskytuje nejen ochranu práv občanům při jejich každodenním kontaktu se státní správou i samosprávou, ale jeho bezproblémové fungování posiluje důvěru občanů ve stát a jeho činnosti.

Základním právním pramenem upravující problematiku správního soudnictví je soudní řád správní⁶⁴, který se stal tolik potřebným pro ochranu práv všech osob a

⁶² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 5. 8. 2002, sp. zn. IV. ÚS 303/2002.

⁶³ Vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁴ Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů.

zaručuje možnost bránit se protiprávnímu postupu úřadu u nezávislých a nestranných soudů. Fyzické nebo právnické osoby nemohou ihned využívat správního soudnictví k tomu, aby bylo o jejich porušených právech rozhodnuto. Jestliže se cítí být jakýmkoliv rozhodnutím orgánu veřejné moci dotčeni, musejí v první řadě využít opravných prostředků ve správním řízení. O opravném prostředku pak rozhodují nadřízené správní orgány, které nejsou nezávislé a tak tu není zaručena ona tolik zmiňovaná nezávislost a nestrannost typická pro soudní orgán.

Jestliže odhlédneme od toho, že je správní soudnictví koncipováno v zásadě na samostatné procesní úpravě nezávislé na jiných procesních předpisech upravující jak soudní řízení, tak správní řízení, řídicí se vlastními procesními pravidly a instituty, působení advokáta jako zástupce se nebude lišit od jeho vystupování ve věcech, které soudy projednávají ve sporném nebo nesporném procesu. Jestliže má osoba procesní způsobilost, pak s výjimkou řízení o kasační stížnosti nemusí být zastoupena. Může si však na základě plné moci k zastupování zvolit advokáta. Navrhovatel, u kterého jsou dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků a současně to vyžaduje potřeba ochrany jeho zájmů, může získat svého zástupce i jinak. Jsou-li obě podmínky splněny rozhodne předseda senátu o tom, že se mu zástupce ustanovuje. Jeho odměnu a výdaje hradí stát. Je-li návrh podán, vyřizuje se přednostně.

Zatímco je ve správním řízení postavení navrhovatele a správního orgánu odlišné, v řízení před soudem se vždy uplatňuje zásada rovnosti stran, a to přestože figuruje na straně odpůrce orgán veřejné moci. Každá ze stran tak má stejnou možnost hájit své zájmy a žádná z nich nesmí mít jakoukoliv výhodu vůči protistraně.

Všechny procesní úkony, které advokát učiní v kterémkoliv stádiu, mají vliv na zahájení řízení, jeho průběh i konečné rozhodnutí. Je-li provedení úkonu vázáno na určitou lhůtu, může je advokát úspěšně provést jen v této lhůtě. Žalobu může žalobce rozšířit o další žalobní body pouze ve lhůtě pro její podání.

Řízení je zahájeno dnem, kdy podání dojde soudu. Již tady musí advokát pro podání návrhu dodržet lhůty, jsou-li zákonem stanoveny. Musí též vyhovět požadavkům zákona dodržáním všech náležitostí, které jsou pro tento úkon vyžadovány, zejména vylíčit rozhodující skutečnosti a tvrzení spočívající v popsání, v čem jeho klient spatřuje porušení svých práv, dále uvést důkazy podporující uvedená tvrzení a v neposlední řadě čeho se jeho klient domáhá. Z žaloby musí být zřejmé, ve kterých částech a po kterých stránkách má soud napadené rozhodnutí zkoumat. Nestačí obecné konstatování, že byl

porušen zákon nebo že řízení bylo vadné, aniž by bylo poukázáno na konkrétní skutečnost, z nichž je takové tvrzení dovozováno⁶⁵.

Při vlastním jednání advokát především komunikuje se soudem, což v sobě zahrnuje přednesení návrhu, označování všech důležitých důkazů a jejich následná realizace ve formě prezentace. To vše s co největší přesvědčeností a schopností pohotově reagovat nejen na otázky a podněty soudu, ale i protistrany a tím směřovat k pozitivnímu rozhodnutí ve věci a jeho celkového úspěchu. Dovednost právně a fakticky uvažovat a vyhodnocovat správně situace pro klienta výhodné je imanentní i v tomto druhu řízení. Advokát ovšem nekomunikuje pouze se soudem a s protistranou. Své postoje prezentuje koneckonců i vůči svému klientovi, jehož pokyny je na základě § 16 zákona o advokacii vázán i zde.

Řízení se končí rozsudkem, přesto i po jeho skončení bude mít advokát svou úlohu. Právní moc takový rozsudek nabývá doručením jeho písemného vyhotovení všem účastníkům. Pokud je účastník zastoupen, tak tomuto zástupci.

Pokud jde o náklady řízení, tak za ně se ve správním soudnictví považují ty, které vznikají účastníkům řízení, jejich zástupcům, svědkům, znalcům, tlumočnickům a soudu. Za náklady jsou myšleny jak hotové výdaje, tak i jiná materiální újma. K hotovým výdajům patří i soudní poplatky, které se platí kolkovými známkami⁶⁶. Odměnu advokáta za zastupování nese účastník sám, vyjma advokáta ustanoveného, kterému platí odměnu stát. Advokátovi se hradí vedle odměny jak náhrada hotových výdajů, tak náhrada za promeškaný čas. Výše odměny za zastupování účastníka před soudem se řídí zvláštním předpisem, kterým je paušální vyhláška⁶⁷. V případě úspěchu ve věci má účastník, který spor vyhrál, právo vůči druhému na náhradu nákladů řízení, o tom rozhodne soud. Právo na úhradu nákladů, které platil, má proti neúspěšnému účastníkovi i stát, který tak chce zabránit neuváženým zahajováním řízení. Na závěr bych zmínil, že v tomto případě, pokud byl advokát účastníkovi ustanoven, se hradí náklady řízení nikoliv tomuto advokátovi, ale státu, který pak hradí odměnu advokáta.

⁶⁵ nález ÚS 59/2000, sv. 18, Sb. rozhodnutí NSS, poř. č. 113, r. 2003.

⁶⁶ Viz zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁷ Vyhláška č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů.

4. 3. Trestní proces

Trestní řízení je výrazně odlišné od občanskoprávního. Liší se specifiky, smyslem, celkovým průběhem a svým cílem, poněvadž soudy v trestním řízení rozhodují o vině a trestu za spáchané trestné činy. V důsledku toho bude i činnost a postavení advokáta v něm jiné. Trestní proces se jako takový rozbíhá do dvou částí, na sobě navzájem závislých. Na část řízení přípravného, tj. předsoudního stádia trestního řízení a na část samotného řízení před soudem. Advokát pak poskytuje právní pomoc v obou fázích a to na straně a ve prospěch obviněného, respektive obžalovaného.

4. 3. 1. Obhajoba v trestním řízení

Právo na obhajobu je zakotveno v čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a je vyjádřením možnosti obviněného hájit se sám nebo prostřednictvím zvoleného či ustanoveného obhájce v průběhu trestního stíhání. Je prostředkem obžalovaného k ochraně jeho práv. Trestní řád stanoví ve svém § 35 odst. 1, že obhájcem může být v trestním řízení pouze advokát. Ten se může v jednotlivých úkonech, s výjimkou řízení před krajským soudem jako soudem prvního stupně, před vrchním soudem a Nejvyšším soudem, dát zastoupit koncipientem⁶⁸. Hájit svá práva prostřednictvím zvoleného obhájce je tak jedním ze základních práv obžalovaného. V některých případech mu bude dokonce ustanoven a to i naproti jeho vůli tam, kde zákonodárce uznal za nutné z různých důvodů zajistit kvalifikovanou ochranu práv. Prostřednictvím obhájce svá práva uplatňuje na vyšší úrovni, neboť často nelze na obžalovaných spravedlivě požadovat adekvátní znalosti práva a kde také nejsou z logických důvodů schopni objektivně posuzovat situaci s tolik potřebným odstupem. Obžalovaný se tak vyvaruje zbytečných chyb a neuvážeností, které by v konečném důsledku mohly mít opravdu katastrofální následky. Advokát v důsledku toho zejména dbá na to, aby v průběhu celého řízení byla ve prospěch obviněného využita všechna práva a prostředky obhajoby, které trestní řád obviněnému poskytuje a aby obviněný pro neznalost trestních předpisů nebyl na svých právech zkrácen⁶⁹. Postavení obhájce a význam jeho obhajoby jsou při výkonu spravedlnosti potud odlišné a specifické, že sice

⁶⁸ Zahradníková, R. Organizace justičního systému. I. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str.202.

⁶⁹ Jelínek, J. a kol. Trestní právo procesní. 3. vydání, Praha : Nakladatelství Eurolex Bohemia, 2003, str. 213.

ani obhájce ve své obhajobě není zákonem vyjmut z povinnosti přispět k náležitému zjištění trestného činu a spravedlivému potrestání pachatele, to však za předpokladu, že svou činností nezhorší postavení a neztíží situaci obviněného⁷⁰.

V některých případech je obhajoba prostřednictvím obhájce povinná. Důvody nutné obhajoby vypočítává trestní řád v § 36. Obviněný musí mít obhájce: je-li ve vazbě, ve výkonu trestu nebo na pozorování ve zdravotnickém ústavu; je-li zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena; jde-li o řízení proti mladistvému nebo jde-li o řízení proti uprchlému. Dále pak pokud to soud nebo státní zástupce považují za nutné, zejména proto, že má vzhledem k tělesné nebo duševní charakteristice obviněného pochybnosti o jeho způsobilosti náležitě se hájit nebo pokud obviněnému hrozí trest, jehož horní hranice převyšuje pět let, dále pokud soud jedná ve zjednodušeném řízení a v neposlední řadě pokud soud rozhoduje o vydání obviněného do ciziny nebo rozhoduje o ochranném léčení obviněného.

Zájem na tom, aby ochranu práv obviněného podporovala osoba znalá práv je tak znatelný, že v případě, že si obviněný ve lhůtě k tomu určené a přiměřené nezvolí svého obhájce sám, bude mu neprodleně ustanoven soudem obhájce ex offio, aby i tady byla zaručena řádná obhajoba. Ten obhajuje obviněného po celou dobu nutné obhajoby. K ustanovení obhájce soudem se tedy přistoupí až po uplynutí lhůty poskytnuté k svobodné volbě advokáta jako obhájce, kterou je soud za tímto účelem obviněnému poskytnout vždy a za každé situace.

Pokud jde o ustanovení samotné, je třeba zmínit se o tom, že obviněný nemá právo na jeho výběr, ani právo na to, aby byl konzultován k osobě obhájce, jehož soud hodlá ustanovit, ani právo žádat o změnu ustanoveného obhájce, to vše za situace, že obhájce plní své povinnosti poctivě a řádně. Od 1. 7. 2004 došlo novelou trestního řádu⁷¹ ke změně ve způsobu ustanovování advokátů. Podle ní již není obhájce vybírán na základě volné úvahy soudu tak, jak tomu bylo před účinností této novely. V praxi byli zvýhodňováni advokáti častěji vybírání, což s sebou přinášelo nejedno úskalí. V první řadě zejména jistotu práce a finanční odměnu za ni v případě pravidelného ustanovování a za ní sekundující stránku ohrožení kvality poskytované právní pomoci v situaci, kdy byl náhodně vybrán advokát, který se specializoval na jiné oblasti

⁷⁰ Ševčík, V. Taktika obhajoby (prvá část). Bulletin advokacie, 2001, č. 9, str. 51.

⁷¹ Provedená zákonem č. 283/2004 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

práva než je právo trestní⁷². Tyto dva základní problémy se tak staly hlavními náměty na zdokonalení systému ustanovování obhájců ex offo soudem. Po novele je systém striktně dán v § 39 odst. 2, 3, trestního řádu. Podle něj soud vede pro účely ustanovení advokáta soudem v případě nutné obhajoby abecedně uspořádaný rejstřík advokátů, kteří souhlasili s ustanovováním a chtějí vykonávat obhajobu jako obhájci ex offo u tohoto soudu a kteří zároveň mají sídlo v obvodu příslušného krajského soudu. Nelze-li pak ustanovit advokáta z tohoto rejstříku, vede soud rejstřík advokátů, kteří mají sídlo v obvodu tohoto soudu. Advokáti jsou pro obhajobu postupně ustanovováni tak, jak jsou za sebou abecedně řazeni v tomto rejstříku. Jestliže by byl tímto způsobem ustanoven advokát, u kterého jsou dány důvody k vyloučení z obhajoby, nebo pokud by nemohl být ustanoven z jiných důvodů, ustanovil by se v takovém případě první následný advokát, u kterého by tyto důvody nenastaly⁷³.

Naskýtá se tu ovšem ještě jedna otázka v souvislosti s ustanoveným advokátem a to otázka důvěry obviněného k advokátovi, kterého si sám nezvolil. Vzájemná důvěra je významná i tady. V případě svobodně zvoleného advokáta bude zpravidla vyšší.

Pro advokáta ustanoveného k obhajobě soudem je povinností ji převzít. V praxi se pak setkáváme obvykle s tím, že jak obhájce tak obviněný můžou soud požádat o zproštění ustanoveného obhájce pro ztrátu vzájemné důvěry a soud takové žádosti často vyhoví. Je povinností soudu, aby takto předložené žádosti posuzoval s největší citlivostí a nebral v úvahu pouhé přání klienta či touhu advokáta vyvázat se ze smluvního vztahu, neboť takový postup soudu by byl zneužíván. Na druhé straně určitě nelze ani na jednom z nich požadovat detailní vysvětlení rozporů, které mezi nimi vznikly⁷⁴.

Nejedná-li se o případy, kdy trestní řád stanoví povinnost nutné obhajoby, je věcí obviněného, zda si svého obhájce zvolí nebo zda se rozhodne obhajovat sám. Je ale vhodné a rozumné zvolit si advokáta jako svého zástupce a využít jeho služeb, a to i v případě, kdy se nejedná o nutnou obhajobu, neboť díky profesním znalostem a praxí nabytým zkušenostem právě on dokáže využít všech skutečností ve prospěch svého klienta. Většina osob ale zanedbá možnosti využít právní pomoc advokáta, a to až do chvíle, kdy si obžalovaný uvědomí vážnost situace a zjistí, že si sám v ochraně svých práv spíše přitížil než naopak. Po konzultaci s advokátem by byl jistě lépe připraven na

⁷² Macková, A. Právní pomoc advokátů a její dostupnost. 1. vydání, Praha: C.H.Beck, 2001, str. 189.

⁷³ Jírša, J., Vávra, L., Janek, K., Meduna, P. Klíč k soudní síni – příručka pro začínající soudce a advokáty. 1. vydání, Praha: LexisNexis cz s.r.o., 2006, str. 154.

⁷⁴ Ježek, V. Právní povaha určení advokáta podle § 18 odst. 2 zákona o advokacii. Bulletin advokacie, 1999, č. 8, str. 12.

postup orgánů činných v trestním řízení, včas by věděl jaká jsou jeho konkrétní práva a jak jich může ve svůj prospěch zdárně využít. Ke zvolení obhájce jako svého zástupce dochází standardně udělením plné moci. Obviněný vystupuje v pozici zmocnitele a advokát, který má obviněného zastupovat, v pozici zmocněnce. Ke zvolení si osoby obhájce je dle § 19 zákona o advokacii nezbytný jeho souhlas, jelikož advokát je oprávněn poskytnutí právní služby odmítnout. Plnou moc obhájce prokazuje nejen ve vztahu k obviněnému, ale i k orgánům činným v trestním řízení. Obviněný má v trestním řízení také právo, aby se nechal zastupovat více obhájci zejména tam, kde při složitosti celého případu vyvstává potřeba využít specializovaných obhájců v jednotlivých aspektech trestní věci a tím účinněji realizovat právo na ochranu práv. Obviněný tak může učinit v kterékoliv etapě trestního řízení. Je ovšem zásadní toto rozhodnutí dobře rozvážit. Obhájci jsou v těchto případech povinni vykonávat svá zmocnění společně.

Ať již byl obhájce jako zástupce svobodně zvolen nebo byl v krajní možnosti ustanoven soudem, zmocnění zaniká ukončením trestního stíhání nebo ukončením určitého úseku řízení na které bylo omezeno. Po takovém ukončení zůstává advokát oprávněn podat za obviněného dovolání, zúčastnit se řízení o něm, dále podat žádost o milost, o odklad výkonu trestu a některé další obdobné úkony⁷⁵.

4. 3. 2. Vystupování obhájce v přípravném řízení

Rád bych na začátku uvedl, že přípravným řízením se rozumí stádium, které předchází hlavnímu líčení a má zajistit, aby byly před soud postaveny osoby podezřelé ze spáchání trestných činů uvedené v obžalobě a byl shromážděn důkazní materiál pro soudní přeličení. Hlavní líčení se potom zahajuje na podkladě obžaloby a spisů z přípravného řízení.

Obhájce je obecně povinen především, a to tedy nejen v přípravném řízení, poskytovat obviněnému potřebnou právní pomoc, účelně využívat k hájení jeho zájmů prostředků a způsobů obhajoby uvedených v zákoně, zejména pečovat o to, aby byly v řízení náležitě a včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují a tím přispívají ke správnému objasnění a rozhodnutí věci⁷⁶. To nás vede

⁷⁵ podrobněji Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F. *Trestní řád. Komentář*. 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2002, str. 230.

⁷⁶ Zahradníková, R. *Organizace justičního systému*. 1. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 205.

k myšlence, že nemusí být vždy ideální uplatňovat obhajobu při první příležitosti, která se naskytne. Obhájce vždy volí nejlepší možnou cestu k ochraně práv svého klienta, často vyčkává s uvedením podstatných skutečností na vhodnou dobu, popřípadě navrhuje provedení důkazů, v žádném případě však svoji činnost nesmí směřovat k nepřístupnému ovlivňování ve prospěch obviněného. Vystupuje-li obhájce již v přípravném řízení, je oprávněn dle § 41 odst. 2 trestního řádu činit za obviněného návrhy, podávat za něho žádosti a opravné prostředky, nahlížet do spisů a zúčastnit se vyšetřovacích a vyhledávacích úkonů jako například výslechy obviněného či provádění nejrůznějších dalších důkazů. Tento postup lze jen doporučit. Pokud si uvědomíme, že je obhájcem osoba znalá práva a že již v situaci, která předchází řízení před soudem, je právě on se všemi znalostmi a zkušenostmi oprávněn k jednotlivým úkonům, vyvaruje se tak obviněný zbytečným komplikacím a chybám. Právě obhájce se v této fázi trestního procesu snaží o objasnění věci z hlediska zájmu obviněného, což v konečném důsledku může vést k zúžení trestního stíhání nebo dokonce jeho zastavení.

Pokud však dojde přesto k hlavnímu líčení, je na něj lépe připraven, je lépe informován, protože je mu řada důležitých informací známa již z přípravného řízení a tak si může svoji obhajobu lépe i podrobněji promyslet. Aby advokát prokázal nevinu svého klienta či zpochybnil vznesené obvinění, sám v přípravném řízení za tímto účelem vyhledává důkazy, navrhuje jejich provedení, vždy pečlivě vyhodnocuje jejich přínos pro obhajobu, spočívajícím např. v seznámení se svědkem, navrženým obhájci samotným obviněným a jeho posouzení⁷⁷. Neměly by mu tak být v tomto směru kladeny žádné překážky a to jak ze strany třetích osob, tak i ze strany orgánů činných v trestním řízení. Jedním z hlavních práv obviněného, který se nachází ve vazbě a které dovoluje lépe se připravit na obhajobu, je možnost mluvit a radit se svým obhájcem bez přítomnosti orgánů činných v trestním řízení nebo kohokoliv jiného. Toto právo je vyjádřením jednoho ze základních požadavků spravedlivého procesu v demokratické společnosti. Kdyby advokát nemohl mluvit se svým klientem bez takovéto kontroly a přijmout od něj důvěrné pokyny, jeho pomoc by ztratila na účinnosti⁷⁸.

Advokát jako obhájce je tedy velmi důležitým prvkem a pomocníkem již v přípravném stádiu trestního řízení. Jeho úkony a chování by měly vždy směřovat k tomu, aby obviněný nebyl orgány činnými v trestním řízení krácen na svých právech.

⁷⁷ Vantuch, P. Vyhledávání a předkládání důkazů obhájcem (advokátem) v přípravném řízení. Bulletin advokacie, č. 7 – 8/2005, str. 30.

⁷⁸ Repík, B. Advokát ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dokončení). Bulletin advokacie, 2002, č. 11-12, str. 15.

Z možného výsledku ve věci je motivován k tomu, aby řízení vedlo pokud možno ke zjištění, že trestný čin jeho klientem spáchán nebyl, nebo pokud tomu nasvědčují okolnosti, že byl spáchán čin méně závažný, tedy přestupek nebo jiný správní delikt, to vše s tím, že nakonec nebude proti obviněnému vznesena obžaloba. Pokud přesto bude vznesena, aby se v následné soudní fázi dospělo k rozsudku, který bude pro obviněného vyznívat příznivě a též spravedlivě.

Jak jsem již naznačil výše, advokát chrání a prosazuje zájmy svého klienta vždy za každé situace. K tomu je ze zákona povinen. Při tom se i tu řídí jeho pokyny. Není jimi však vázán, pokud jsou v rozporu se zákonem nebo stavovským předpisem, o tom advokát klienta přiměřeně poučuje. I při úkonech v přípravném stádiu jedná obhájce čestně a svědomitě, je povinen důsledně využívat všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatňovat v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné.

4. 3. 3. Pozice obhájce v řízení před soudem

Vznesením obžaloby je zahájeno stádium trestního řízení, které se odehrává před soudem. Zde je dle § 41 odst. 3 trestního řádu obhájce oprávněn zúčastnit se všech úkonů, kterých se může zúčastnit obviněný, dále uplatňuje všechny zákonné zájmy obviněného, dbá o provedení veškerých důkazů a zaprotokolování veškerých skutečností ve prospěch svého klienta. Je-li obviněný zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena, může obhájce oprávnění uvedená v trestním řádu vykonávat též proti vůli obviněného⁷⁹. Pokud si uvědomíme, že alfou a omegou v řízení před soudem je právě vznesená obžaloba, bude jednání vždy směřovat k objasnění podstatných skutečností relevantních z hlediska obžaloby.

Na základě ustanovení trestního řádu se obhájci doručuje obžaloba spolu s výzvou k navržení důkazů a uvedení skutečností, které mají být vyvráceny nebo potvrzeny. V tom spočívá hlavní a stěžejní činnost advokáta. Může dospět k závěru, že důkazy, kterými disponuje, svědčí ve prospěch klienta a je tak přesvědčen o jeho nevině. Díky svým profesním zkušenostem musí již při prvním jednání připravit obviněnému co nejlepší pozici a udělat vše, co je v jeho silách, aby snad nedošlo

⁷⁹ Scheileová, I. a kolektiv. Organizace soudnictví a právní služby. 1.vydání, Praha: Alfa Publishing, 2006, str. 151.

k nespravedlivému postihu obviněného a tím kladně působit na rozhodnutí soudu. Naopak, jestliže se důvodně domnívá, že okolnosti nasvědčují tomu, že obviněný spáchal trestný čin, je na něm, aby nashromáždil ty důkazy, které by mohly působit jako polehčující okolnost a důrazně je označil. Je na advokátovi, aby vyhodnotil danou situaci a byl přesvědčen o správnosti zvoleného postupu. Vede obviněného po konzultaci s ním k jeho doznání, k projevení lítosti nad svým chováním, ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, popřípadě k nahrazení škody poškozenému během soudního jednání zejména proto, aby bylo dosaženo jakéhokoliv příznivějšího úspěchu. Alternativní možností může být také pokusit se prokázat okolnosti vylučující protiprávnost, konkrétně okolnosti krajní nouze, nutné obrany a oprávněné použití zbraně nebo prokázat nepřičetnost v době spáchání trestného činu, s cílem ospravedlnit obviněného, neboť tu schází jak protiprávnost tak nebezpečnost činu pro společnost. Záleží tedy vždy na osobě advokáta a na jeho zkušenostech a dovednostech, jaký styl zvolí pro svoji obhajobu a jaký bude mít výsledek. Oním kladným výsledkem pak bezesporu je neodsouzení nevinného nebo to, že nedojde k uložení nepřiměřeně vysokého trestu pachateli trestného činu.

Nejen při soudním jednání, ale hlavně v něm, se zdatně projevuje ještě jeden důležitý aspekt. A to součinnost obhájce s klientem. Je proto důležité se o ní alespoň okrajově na tomto místě zmínit. Jestliže si navzájem nezatajují žádné informace, vede to bezesporu k navázání skutečné důvěry, ke které by měl každý vztah mezi klientem a jeho advokátem koneckonců dospět. A naopak. Pokud snad obviněný určité skutečnosti důležité z hlediska obžaloby zkresluje či dokonce zatajuje, značně si tím zhoršuje své postavení a nepřispívá k obhajobě. V praxi se mnohdy setkáváme s tím, že se obviněný snaží ukázat v jiném, daleko lepším světle, než jaká je skutečnost. Tento postoj klienta vůči svému obhájci je tak projevem nedůvěry a podceněním jeho procesního postavení s ohledem na jeho zkušenosti se všemi negativními důsledky, které působí právě nesdělení relevantních faktů obhájci⁸⁰. Obhájce jako právní poradce by měl znát pravou stránku věci. Často se ale od obviněného nedozví nic nebo v lepším případě je snad přesvědčován o tom, že se ničeho nedopustil, a obhájce se tak teprve v průběhu řízení, při dokazování dozvídá skutečný stav věci a to bez pomoci svého klienta. Pouze v nepatrném zlomku případů obhájce skutečně věrohodně ví, zda obhajuje nevinného nebo pachatele trestného činu. Je nutné ale podotknout, že čím později se advokát

⁸⁰ Vantuch, P. Obhajoba obviněného. 2. doplněné a přepracované vydání, Praha : Nakladatelství C.H. Beck, 2002, str. 38.

dozví, že se jeho klient dopustil trestného činu nebo i jiného činu nebezpečného pro společnost, či naopak nedopustil, tím se ochrana práv a oprávněných zájmů stává obtížnější. Obhájce počítá s oběma alternativami, kalkuluje s mnoha možnostmi a tím se jeho práce stává obtížnější. Za dané situace totiž nelze vyloučit, že obviněný spáchal trestný čin z něhož je obviněn, stejně tak se tu naskýtá možnost, že obviněný, který popírá spáchání trestného činu a to jak při poradách s obhájcem tak před orgány činnými v trestním řízení, není vůbec pachatelem a trestný čin tedy nespáchal. Advokát musí se všemi alternativami počítat pro jistotu vždy, pokud si není stoprocentně jistý, zda obviněný trestný čin spáchal či nikoliv.

Vlastní jednání před soudem se v trestním řízení v mnohém podobá civilněprávnímu jednání. Opět tu advokát, tentokrát jako obhájce, vstupuje do komunikací se soudem a na rozdíl od občanskoprávního i se státním zástupcem. Klíčové se opět stává pohotové vyhodnocování všech situací, zejména vyzdvižení příznivých okolností a zpochybnění či vyvrácení okolností přitěžujících. Při provádění dokazování, jehož stěžejní částí je výslech obžalovaného, klade obhájce vyslychanému takové otázky, aby odpovědi na ně zpochybňovaly či vyvracely vinu obžalovaného a prokazovaly skutečnosti, které nenasvědčují opodstatněnosti obžaloby. Takový úkol má koneckonců i vůči ostatním prováděným důkazům. Je též hlavním iniciátorem při navrhování důkazů, které podporují obhajobu, což činí z logiky věci. Jestliže má advokát právo účastnit se všech úkonů, kterých se může dle § 41 odst. 1 trestního řádu účastnit obviněný, má samozřejmě právo být přítomen i u provádění důkazů a libovolně se k nim vyjadřovat. Obhájce v každém případě využívá všech zákonem přípustných prostředků a pravidly povolání nezakázaných způsobů obhajoby směřujících k hájení, prosazení a zabezpečení zájmů občana, jehož se obhajoba týká⁸¹. Vše pak podtrhuje v závěrečné řeči, při které využívá své rétorické schopnosti s cílem přesvědčivě shrnout všechny skutečnosti, důkazy a tvrzení, které budou v konečném rozhodnutí příznivě vyznívat ve prospěch obviněného. V případě, že si ještě po závěrečné řeči vezme slovo státní zástupce, dává platná právní úprava možnost obhájci, aby na tyto slova ještě bezprostředně reagoval a tím využil možnosti závěrečnou řeči ukončit jednání. Schopný advokát toho dokáže bezesporu využít k celkovému působení na konečné rozhodnutí.

Trestní řízení se nejčastěji končí rozsudkem. Nezbytným předpokladem přesvědčivosti rozsudku a tím i jeho výchovného účinku je podle ustanovení § 125

⁸¹ Ševčík, V. Taktika obhajoby (prvá část). Bulletin advokacie, 2001, č. 9, str. 54.

trestního řádu jeho odůvodnění. V něm bychom však vlastní rozhodnutí hledali těžko. To je obsaženo ve výrokové části rozsudku, kde je přesně konstatována nevina obžalovaného, což působí zproštění obžaloby, anebo je naopak vyslovena vina a uložen trest za spáchání trestného činu. Činnost obhájce obvykle v této chvíli nekončí. Pokud je přesvědčen o tom, že tu je možnost a dány podmínky pro využití opravného prostředku, konzultuje vlastní názor s klientem, pokud ten na podání přesto trvá, právní pomoc poskytuje dále. Jeho postavení se v odvolacím, popřípadě v dovolacím řízení nijak neodlišuje. Je třeba říci, že před tím, než k němu vůbec dojde, musí obhájce dbát na přísné formální požadavky zákona, zejména opravný prostředek podat u příslušného soudu, dbát o dodržení stanovené lhůty k jeho podání a vyhovět též všem náležitostem. U dovolání jakožto mimořádného opravného prostředku je třeba zdůraznit, že se i v něm podle § 265d odst. 2 trestního řádu uplatňuje zásada povinného zastoupení obhájcem.

4. 3. 4. Náhrada nákladů za obhajobu

I v trestním procesu vznikají náklady řízení. Pojmem náklady řízení se označují ty náklady, které vznikají v souvislosti s konkrétním případem a které vznikají obviněnému, resp. obžalovanému, obhájci, svědkům, znalcům a dalším osobám⁸². Náklady obhajoby nese zpravidla sám obviněný.

Ustanovení § 33 odst. 2 trestního řádu ale obsahuje v tomto směru odchylku v podobě bezplatné obhajoby. Osvědčí-li obviněný, že nemá dostatek prostředků, aby si hradil náklady obhajoby, rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení samosoudce, že má nárok na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu. Vyplyvá-li ze shromážděných důkazů, že obviněný nemá dostatek prostředků na náhradu nákladů obhajoby, může, je-li to třeba k ochraně práv obviněného, rozhodnout předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce o nároku na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu i bez návrhu obviněného. V obou případech náklady obhajoby zcela nebo zčásti hradí stát. Následný odstavec 3 téhož paragrafu citovaného zákona upravuje návrh, kterým se rozhodne o nároku na bezplatnou obhajobu. Návrh na rozhodnutí o přiznání nároku na bezplatnou obhajobu včetně příloh, jimiž má být prokázána jeho důvodnost, podává obviněný v přípravném řízení prostřednictvím

⁸² Macková, A. Právní pomoc advokátů a její dostupnost. 1.vydání, Praha: C.H.Beck, 2001, str. 191.

státního zástupce a v řízení před soudem soudu, který koná řízení v prvním stupni. Kromě obviněného a jeho obhájce jsou k tomu oprávněny ještě další osoby⁸³.

Podle platné právní úpravy může soud rozhodnout o nároku obviněného na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu i bez návrhu obviněného. Postačí, pokud ze spisu a v něm uvedených důkazů vyplývá, že obviněný nemá dostatek prostředků na hrazení nákladů obhajoby. Dostatečnost prostředků je na posouzení soudu, a tak obviněný nemusí obstarávat důkazy o tom, že mu prostředky skutečně scházejí. Úprava se tak snaží vyjít vstříc nemajetným osobám, chceme-li osobám v nouzi, a snaží se tím řešit možné obtíže, které by vznikaly při nemožnosti vydobýt pohledávky u nemajetných obviněných, jejichž finanční a osobní situace jim neumožňuje hradit náklady obhajoby⁸⁴.

Obviněný, přestože se právě ocitá v tíživé finanční situaci zapříčiněné rozličnými důvody, má právo si i nadále svobodně zvolit obhájce podle své vůle sám. Předtím než se dohodnou na převzetí obhajoby zpravidla klient na svoji finanční realitu obhájce upozorní. I tady dává trestní řád možnost obhájci jménem potencionálního klienta zpracovat návrh na rozhodnutí o přiznání nároku na bezplatnou obhajobu. Advokát takto zvolený za obhájce si při svých zkušenostech již při zpracování takového návrhu jistě učiní úsudek o oprávněnosti nebo naopak o bezpředmětnosti vznášeného nároku. Považuji na tomto místě za nutné konstatovat, že právo na bezplatnou obhajobu je nárokem, což zajisté posiluje význam tohoto institutu. Povaha nároku je však relativizována dalšími podmínkami jeho přiznání⁸⁵. Jestliže advokát učiní závěr o tom, že je větší možnost, že bude bezplatná obhajoba přiznána, může působit jako obhájce již před výrokem soudu o přiznání nároku a to jako obhájce obviněného, který byl zvolen na plnou moc. Z právní úpravy bezplatné obhajoby neplyne, že by byla překážkou pro uznání bezplatné obhajoby ta skutečnost, že si obviněný sám zvolil svého obhájce⁸⁶.

Jestliže byl obviněnému obhájce ustanoven ex offio, má nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů podle advokátního tarifu. Odměnu hradí stát. Obviněný, který je nemajetný a u kterého jsou dány důvody k ustanovení obhájce vzhledem k institutu nutné obhajoby, tak může již od momentu ustanovení využívat právní pomoci ustanoveného obhájce. Avšak i v situacích, kdy se nejedná o případy nutné obhajoby

⁸³ Příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, druh nebo zúčastněná osoba.

⁸⁴ Vantuch, P. Novela trestního řádu. Právní rádce, 2004, č. 8, str. 52.

⁸⁵ Macková, A. Právní pomoc advokátů a její dostupnost. 1. vydání, Praha: C.H.Beck, 2001, str. 190.

⁸⁶ Tetzeli, D. Právo chudých na obhajobu po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. Bulletin advokacie, 2002, č. 5, str. 36.

dle ustanovení §§ 36 a 36a trestního řádu, má obviněný s nedostatečnými příjmy i tady nárok na obhajobu bezplatnou či na obhajobu za sníženou odměnu⁸⁷.

4. 4. Řízení před Ústavním soudem

Řízení před Ústavním soudem je dalším druhem soudního řízení ve kterém se advokát bude uplatňovat. Jako takové slouží ústavní soudnictví k ochraně a zachování ústavních norem, zejména základních lidských práv a svobod. Ústavněprávní zakotvení a vymezení Ústavního soudu je obsahem Ústavy v rámci moci soudní jako jedné ze tří složek státní moci.

Jedná se nejen o soudní orgán, ale je mu připisována i důležitá role mezi vrcholovými ústavními orgány. Ústavní soud je soudním orgánem, což vyplývá z jeho systematického zařazení v hlavě čtvrté Ústavy vymezující soudní moc, ale i z jeho rozhodovací činnosti toliko typické pro soudnictví. Rozhoduje formálně na základě stanoveného procesního postupu, přičemž dbá o ochranu přirozených práv člověka a občana, dodržuje ústavní zákony a mezinárodní smlouvy podle čl.10 Ústavy⁸⁸. Ústavodárce záměrně Ústavní soud dle čl. 91 Ústavy vyňal ze soustavy všeobecného soudnictví, jeho význam a postavení tak značně přesahují význam soudů v rámci obecné soudní soustavy.

Rozhodování soudu a jeho pravomoc se v zásadě uskutečňuje ve dvou oblastech. Ústavodárce je svěřil pod kompetence státnímu orgánu, který zajišťuje ochranu ústavnosti v demokratickém právním státě. V rámci těchto dvou oblastí vystupuje Ústavní soud jako ochránce hájící ústavnost a soulad právního řádu. Mezi nejvýznamnější a základní kompetence se tak řadí abstraktní a konkrétní kontrola norem a dále rozhodování o ústavních stížnostech. Kontrola norem a rozhodování o ústavních stížnostech patří mezi nejtýpicetější a nejzákladnější činnosti spadající do kompetencí, kterými jsou ústavní soudy pověřeny.

V souvislosti s právní pomocí, kterou bude poskytovat osoba znalá práv, tedy advokát, je třeba se zmínit o ústavních stížnostech. Jde o procesní prostředek, který fyzická osoba využívá k tomu, aby se dovolala svých základních lidských práv a svobod a které jsou v současné době často diskutovaným problémem a to jak z hlediska

⁸⁷ Jelínek, J., Sovák, Z. Trestní zákon a trestní řád. 17. aktualizované vydání, Praha : Nakladatelství Linde, 2002, str. 353.

⁸⁸ Ševčík, V. Ústavní soud a soudy obecné. Bulletin advokacie, 1997, č. 5, str. 9.

jejich zakotvení v právních řádech všech států, tak v souvislosti s možností jednotlivce k jejich efektivnímu prosazení, které státy prostřednictvím procesních právních institutů musí zaručit k tomu, aby myšlenka ochrany základních lidských práv a svobod doznala skutečnou realitu a nebyla pouhou fikcí.

Z výše popsaného je zřejmé, že řízení před Ústavním soudem bude jedno z nejnáročnějších, ne-li nejnáročnější. Je ve své podstatě vedeno proti rozhodnutí orgánů veřejné moci a proto zde budou odborné znalosti namístě. Je logické, že je tady zákonem o Ústavním soudu předepsáno povinné zastoupení advokátem, konkrétně v ustanovení § 30 odst. 1 citovaného zákona⁸⁹. Argumenty pro toto řešení jsou v zásadě dvojí. Jednak má být tímto zabráněno tomu, aby byl Ústavní soud zahlcen zcela bezpředmětnými a konfúzními návrhy laiků. A jednak se povinným zastoupením účastníků sleduje zájem na ochraně jejich práv, protože by bez znalosti práva nemuseli využívat všechny prostředky ve svůj prospěch⁹⁰.

Právní vztah mezi klientem a advokátem i v tomto soudním řízení vzniká na základě udělené plné moci. Dle ustanovení § 31 odst. 2 zákona o Ústavním soudu v ní musí být striktně stanoveno, že je udělena pro zastupování před Ústavním soudem.

Jako takové se vlastní jednání před Ústavním soudem nebude co do průběhu a obsahu příliš lišit od občanskoprávního. Bude jistě daleko náročnější, příprava si bude vyžadovat více času, jak pro shromáždění rozhodujících skutečností, tak i pro označování relevantních důkazů. V praxi advokáta však taková řízení budou nepoměrně méně častá, některý advokát se s nimi bude setkávat spíše sporadicky a tudíž i zkušeností nebude mít v této oblasti příliš mnoho. Řízení je vždy zahajováno na návrh, tj. podáním písemné ústavní stížnosti. Jako každý jiný návrh na zahájení řízení musí i ústavní stížnost splňovat zákonem požadované náležitosti podání k Ústavnímu soudu. Písemný návrh na zahájení řízení před Ústavním soudem musí obligatorně obsahovat náležitosti dle ustanovení § 34 zákona o Ústavním soudu a jedná se především o vyličení rozhodných a pravdivých skutečností, dále čeho se stěžovatel dovolává, odůvodnění tj. podrobné vytyčení v čem stěžovatel spatřuje porušení svých ústavně garantovaných práv. Je nutné k prokázání skutečností též uvést důkazy, které tvrzení odůvodňují. Jeho vypracování tak vyžaduje od advokáta ostražitost. Návrh musí být argumentačně bezvadný. Zejména pak nesmí postrádat tvrzení, že konkrétním rozhodnutím orgánu veřejné moci, jejím opatřením či jiným zásahem, došlo k porušení

⁸⁹ Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁰ Macková, A. Právní pomoc advokátů a její dostupnost. 1. vydání, Praha: C.H.Beck, 2001, str. 194.

ústavně garantovaných základních práv nebo svobod. Advokát dbá o dodržení lhůty pro její podání, dbá o to, aby nebyly podávány stížnosti zřejmě neodůvodněné a nepřístupné, zejména proto takové, kdy stěžovatel ještě nevyčerpal všechny procesní prostředky mu zákonem přiznané pro ochranu svých práv.

Pro právní váhu pojetí ústavní stížnosti je podle platného právního řádu významné, že ustanovení § 74 zákona o Ústavním soudu umožňuje stěžovateli spolu s ústavní stížností podat návrh na zrušení zákona či jiného právního předpisu nebo jejich jednotlivých ustanovení. Z toho můžeme vyvodit závěr, že abstraktní kontrolu tedy může nepřímo iniciovat i advokát jako právní zástupce spolu se svou ústavní stížností.

Nejsou-li shledány důvody k odmítnutí ústavní žádosti, soudce připraví věc k meritornímu projednání v ústním jednání, kde advokát vystupuje před soudem stejně jako v kterémkoliv jiném řízení, zúčastňuje se procesu dokazování, sám navrhuje některé důkazy, to vše za jeho odborných znalostí, schopnosti rychle reagovat, argumentovat a přesvědčivě vystupovat, aby bylo možno dospět k pozitivnímu konečnému rozhodnutí Ústavního soudu ve formě nálezu. V něm je pak Ústavní soud povinen vyslovit, jaká ústavně zaručená práva a svobody byly porušeny.

Nejen z hlediska odborného, ale i z hlediska finančního je řízení před Ústavním soudem náročné. Jednak to vyplývá z požadavku povinného zastoupení účastníka advokátem a také z právní úpravy náhrady nákladů v tomto řízení⁹¹. Jak stanovuje § 62 v odstavci 1 zákona o Ústavním soudu, nepodléhá řízení žádným soudním poplatkům. Náklady, které vzniknou účastníkovi si v zásadě hradí sám, pouze v odůvodněných případech podle výsledku řízení může Ústavní soud svým rozhodnutím uložit některému účastníkovi, aby zcela nebo zčásti nahradil náklady řízení jinému účastníkovi. V drtivé většině případů tak žádnému účastníkovi náhrada nákladů nepřísluší.

⁹¹ Macková, A. Právní pomoc advokátů a její dostupnost. I. vydání, Praha: C.H.Beck, 2001, str. 194.

5. PROFESNÍ ETIKA ADVOKÁTA

V profesní činnosti advokáta je důležitá nejen odborná způsobilost, ale svou roli hraje také dodržování určitých etických principů, které se promítají ve všech vztazích, do kterých advokát vstupuje při výkonu své činnosti. Klienti nehledě nějakých etických norem dávají často přednost tomu, aby se jejich věc co nejdříve vyřešila, v jejich prospěch samozřejmě, a nezáleží jim, jestli zvolený postup advokáta je ten nejetičtější a co hůř, někdy sami o neetický postup přímo advokáta žádají. Takovým případům by mělo být zabráněno a samotným advokátem takový postup odmítán. Na profesní etiku by měl být kladen velký důraz, její základy si osvojovat již v přípravě na povolání a dále ji po celou profesní činnost ctít, neboť jsou to právě advokáti, kdo dostojí etice své profese a zabrání neetickým postupům.

Etická pravidla, ať již jsou vyjádřena kdekoli, vymezují vztah profese ke společenským hodnotám, kterým má sloužit. Těmito hodnotami, ve kterých lze najít velkou míru společenského konsensu, jsou především svoboda a sebeurčení, ochrana před bezprávím, rovnost příležitostí, soukromí a minimální blahobyť⁹². Profesní etika se však nezabývá jen otázkami hodnot, které jsou důležité při činnosti advokáta nebo etickými dilematy, kterým advokát musí čelit, ale především se zabývá nespočtem praktických otázek jako je dostupnost či nákladnost právních služeb, míra specializace v jednotlivých oborech, organizace a disciplína, sociální koncepce zpřístupnění právní pomoci a mnoho dalších. Není jednoduchou aplikací úzké etické teorie, ale zahrnuje množství aspektů politické, sociální a právní filozofie i individuální etiky⁹³.

Může se stát, že se naproti společenskému očekávání a předpokladům, dostává chování advokátů do rozporu s jejich hodnotami a normami. Za tímto účelem si nejen advokátská profese, ale i mnohé jiné, kterým není lhostejná jejich pověst, vytváří určitá pravidla a jisté regulátory chování příslušníků daného oboru. Zejména k zajištění spokojenosti klientů a očekávání široké veřejnosti si profese vytváří etické principy, které jsou reprezentanty jejich poslání při ochraně práv všech osob. Jsou závazkem k činnosti, která co nejlépe bude odpovídat zákonným ustanovením, bude v souladu s morálkou a požadavky klienta. Cílem je vytvořit minimální morální standard a předcházet tak konfliktu mezi očekáváním společnosti a chováním představitele profese.

⁹² Čipkár, J. Profesionální etika pre právnicka. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2003, str. 107.

⁹³ Krsková, A. Etika právnického povolania. Bratislava: PF UK, 1994, str. 23.

Primárním cílem profesního kodexu je:

- zavázat příslušníka dané profese ke konání podle morálních norem, které se považují za součást zodpovědně vykonávané práce v oboru,
- apelovat na profesní hrdost,
- vést ke správně chápané solidaritě, obhajující důstojnost daného povolání⁹⁴.

Stanovení závazných pravidel chování ale ani tady nezajistí, že nebudou hledány různé kličky a že nebudou v praxi najednou obcházena. Stěžejním se jeví nejenom to, aby byly stanoveny jednoznačně a přijímány uvážlivě, ale hlavně jejich dodržování v závislosti na osobní úrovni každého advokáta. Pravidla jsou totiž vždy efektivně dodržována jen tehdy, když se advokáti osobně ztotožní se svým posláním, pravidla přijmou za své, vnitřně je akceptují a dobrovolně převzou břemeno odpovědnosti za svoji činnost. Ztotožnění se s profesí a přijetí jejich pravidel jistě není krátkodobý proces. Je tak nutné se s etickými principy seznamovat již od počátku praxe, kdy je jejich vštěpování snazší a efektivnější, a ne až v situaci, kdy je advokát poznamenán případnými profesními neúspěchy. Vnitřní akceptace etických pravidel a jejich ověřování by mělo hrát i důležitou roli při výběru uchazečů ke studiu či do profesní komory.

Advokacie jako profese je jedním z prvních povolání, které si začalo systematicky klást otázky o eticky přijatelných způsobech jeho výkonu a jistém mravním minimu na něj kladeném. Proto byly vypracovány etické zásady, označované nejčastěji jako pravidla řádného výkonu advokacie nebo etické kodexy. Tato pravidla obsahují univerzální profesionální a morální hodnoty. Jsou rozlišována a specifikována podle vztahů, do kterých advokát vstupuje při výkonu své činnosti. Jde tedy o pravidla ve vztahu ke klientovi, soudům a soudcům, k ostatním advokátům označované jako profesionální kolegiální vztahy, k advokátnímu stavu a v neposlední řadě též o pravidla soutěže advokátů.

K dodržování pravidel advokátní etiky se žadatel o zápis do seznamu advokátů zavazuje složením slibu do rukou předsedy Komory. Jeho znění je uvedeno v ustanovení § 5 odst. 1 písm. i) zákona o advokacii⁹⁵ a zní takto: „*Slibuji na svou čest a svědomí, že budu ctít právo a etiku povolání advokáta a chránit lidská práva. Slibuji, že budu dodržovat povinnosti mlčenlivosti a dbát důstojnosti advokátního stavu.*“

⁹⁴ Janotová, H. a kol. Profesní etika. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2005, str. 17.

⁹⁵ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

Práva a povinnosti advokáta v České republice jsou vyjádřena v pravidlech profesionální etiky a pravidlech soutěže advokátů, souhrnně známé pod názvem „etický kodex“⁹⁶ a dále v zákoně o advokacii a některá další pravidla etického obsahu se objevují i v jiných normách právního řádu.

5. 1. Etický kodex

Aby bylo vyhověno požadavkům mezinárodních advokátních organizací na vydání a kontrolu dodržování profesních etických pravidel, přijalo představenstvo České advokátní komory 31. listopadu 1996 stavovský předpis, závazný pro všechny advokáty, Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky. Do tohoto přelomového roku se advokátní stav v České republice řídil v oblasti etiky spíše podvědomě - řadou písemně nepodchycených norem, které vycházely právě z etických pravidel vydaných Radou evropských advokátních komor (CCBE) se sídlem v Bruselu.

Etický kodex je rozdělen na čtyři části. První část, zabývající se působností, říká, že Pravidly jsou vázáni všichni advokáti zapsaní v seznamu advokátů vedeného Komorou, ale přiměřeně platí tato Pravidla i pro advokátní koncipienty.

Druhá část - Pravidla profesionální etiky a třetí část - Pravidla soutěže advokátů tvoří jádro dané problematiky. Poslední čtvrtá část obsahuje závěrečná ustanovení.

5. 1. 1. Pravidla profesionální etiky

Úvodní čl. 4 etického kodexu stanovuje způsoby jednání, které jsou nutné pro zachování důstojnosti a vážnosti advokátního stavu. Porušením důstojnosti advokátního stavu rozumíme nejen urážlivé slovní projevy při soudním jednání znevažující advokátní stav či urážlivé výroky advokáta o soudním rozhodnutí, ignorování výzev soudu, nesplnění závazku advokáta přijatého v souvislosti s profesním pochybením, ale i neodmítnutí právní pomoci ve věci proti vlastnímu klientovi a celá řada dalších jednání vedoucích ke kárnému provinění⁹⁷. Povinnost chránit důstojnost advokátního stavu se objevuje i v ustanovení § 17 zákona o advokacii.

⁹⁶ Usnesení představenstva ČAK č. 1/1997 Věstníku, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla otěže advokátů České republiky (etický kodex), ve znění pozdějších usnesení.

⁹⁷ Více k ustanovení § 17 zákona o advokacii a čl. 4 odst. 1 Pravidel: rozsudek Nejvyššího správního soudu v Brně ze dne 31. 5. 2004, sp. zn. 5 As 34/2003.

Základní pravidla jsou popsána v čl. 6. Stanovují přednost oprávněných zájmů klienta před vlastními zájmy advokáta i před jeho ohledem na jiné advokáty. Právy a oprávněnými zájmy klienta lze rozumět nejen právo na poskytování právních porad a na zastupování před soudy a jinými orgány, ale také právo na to, aby advokát komunikoval s osobami, jejichž zájmy jsou v rozporu se zájmy klienta, napomáhal smírnému řešení sporu i další potřebné služby klienta⁹⁸. Za oprávněné zájmy klienta však nelze považovat zájmy, které jsou v rozporu se zákonem, ani zájmy, které jsou contra bonos mores. Za osobní zájmy advokáta jsou považovány nejen jeho zájmy ekonomické, ale i jeho zájmy soukromé. Ve vztahu klient - advokát má právě klient právo požadovat splnění všech svých přání a pokynů, i kdyby se advokátovi jevily jako neúčelné.

Práva a povinnosti advokáta v případě odmítnutí poskytnutí právní pomoci řeší čl. 8 etického kodexu a spolu s ním i hlava třetí zákona o advokacii, §§ 18 až 20. Podle čl. 8 odst. 1 v případech, kdy je advokát povinen nebo oprávněn právní služby odmítnout a hodlá tak učinit, provede vždy přiměřená opatření k odvrácení závažné újmy, která žadateli o právní službu bezprostředně hrozí.

Z ustanovení, která se týkají povinností ke klientovi je nezbytné uvést tu o informování klienta o jeho věci, podávání vysvětlení, a to pravdivě, úplně a včas, o současném stavu věci i o dalším postupu (čl. 9 odst. 1). V praxi je bohužel čl. 9, a to nejen jeho odst. 1, opětovně porušován, což dokazují časté spory, které jsou řešeny kárnou komisí.

Povinnosti advokáta ke klientovi uzavírá čl. 10 zabývající se odměnami advokátů. Je nezbytně nutné klienta pravdivě informovat o očekávaném rozsahu výkonů a výši odměny, která musí být přiměřená. Mimo to se advokát vždy snaží o finančně nejefektivnější řešení sporu.

Třetí oddíl Pravidel ukládá povinnosti k advokátnímu stavu. Jsou odrazem skutečnosti, jaký důraz kladou advokáti na svou samosprávu, důstojnost profese a kolegiálnítu. Hned první v tomto oddílu čl. 11 Pravidel zakotvuje zákaz jiného advokáta osočovat nebo zahájit proti němu bezdůvodně spor, dále povinnost v případě zastoupení protistrany advokátem jednat s tímto a nikoli přímo s protistranou, ale také zákaz poskytovat právní pomoc klientovi, dosud zastoupenému jiným advokátem bez jeho souhlasu. Jednoznačný zákaz advokáta zahájit spor proti jinému, má zabránit odvetným

⁹⁸ Jančarová, M. Práva a povinnosti ve vztahu advokáta a klienta. Bulletin advokacie, 2000, č. 10, s. 45.

jednáním a šikanám až na úroveň, kdy může utrpět čest a vážnost celého advokátního stavu. Dané pravidlo se uplatňuje i v advokátově soukromém životě⁹⁹.

V následujících člancích jsou specifikovány povinnosti při společném výkonu advokacie, trvalé spolupráci, při substituci, obecné povinnosti k advokátnímu stavu, k advokátním koncipientům a konečně povinnosti při vedení kanceláře.

Pro povinnosti advokáta před soudy platí následující. Dle čl. 17 odst.1 etického kodexu je vůči soudům, rozhodčím orgánům, orgánům veřejné správy a jiným orgánům, které rozhodují v právních věcech, jakož i vůči osobám, které plní jejich úkoly, povinen zachovávat náležitou úctu a zdvořilost. V řízení nesmí uvádět údaje, ani navrhopvat důkazy, o nichž ví, že jsou nepravdivé nebo klamavé, a to ani na příkaz klienta (čl. 17 odst. 2). Advokát je dále povinen v řízení jednat poctivě, respektovat zákonná práva ostatních účastníků řízení a chovat se k nim i k ostatním osobám zúčastněným na řízení tak, aby nebyla snižována jejich důstojnost ani důstojnost advokátního stavu¹⁰⁰.

5. 1. 2. Pravidla soutěže advokátů

Advokáti jsou jako podnikatelé ve značné nevýhodě, a to dokonce i vůči jiným svobodným povoláním, neboť jsou omezováni v propagaci svých služeb a tím spíše svých kvalit. Úprava pravidel soutěže advokátů je různá, od obecných pravidel se značným prostorem pro výklad, až ke značně podrobným. V etickém kodexu se úprava soustřeďuje do čl. 19 až čl. 32.

V zájmu klientů i soutěžitelů postupuje advokát v soutěži s ostatními advokáty poctivě. K soutěžním účelům nesmí používat údaje vědomě nepravdivé, klamavé nebo snižující jiného advokáta. V soukromém životě je oprávněn používat označení „advokát“ i mimo výkon profese.

Nejproblematictější pasáží pravidel soutěže advokátů je jistě oddíl třetí týkající se informací o podnikání advokáta. Revoluční změnu zaznamenaly především čl. 25 a čl. 26, která byla provedena usnesením představenstva Komory ze dne 24. června 2003 č.

⁹⁹ Čermák, K. Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů. Komentář. Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, s. 39-40.

¹⁰⁰ Zesnulý přední český soudce JUDr. Josef Rubeš napsal studii pod názvem „O některých etických zásadách každodenní práce soudce a advokáta“, která byla otištěna nejprve v časopise Právo a zákonnost č. 9/1991 a později ve znění pozměněném právní úpravou v Bulletinu advokacie č. 11-12/2003 a je významným přínosem k otázce vzájemného vztahu advokáta a soudce, případně soudních orgánů.

2/2003 Věstníku. Předchozí úprava působila příliš tvrdě. Nynější je sice stručného znění, ale odbourává většinu předchozích bariér. Napříště má advokát právo informovat veřejnost o poskytovaných službách za předpokladu, že jsou tyto informace přesné, nejsou klamavé a respektují povinnost mlčenlivosti a další základní hodnoty advokacie (čl. 25). Osobní publicita advokáta v médiích jako tisk, rozhlas, televize, elektronická komerční komunikace nebo jiná média se povoluje, pokud jsou splněny podmínky čl. 25 (čl. 26).

Poněvadž není poskytovaná právní pomoc zbožím, nelze v žádném případě do reklamy připustit některé pro ni agresivní praktiky, například ve formě klipu či krátkého filmu. Je dobré si uvědomit, že vzhledem k postavení jaké advokát ve společnosti zaujímá, bude i obecně pečlivě sledován. Nebylo by však korektní advokátovi bránit v tom, aby byl politikem či sponzorem kulturních a sportovních akcí s odůvodněním, že touto formou zároveň propaguje svou kancelář¹⁰¹.

5. 2. Advokátní etika v zákoně o advokacii

S úpravou advokátní etiky počítá i zákon o advokacii. Budeme se tu věnovat jen nejdůležitějším a zároveň nejvíce diskutovaným otázkám týkajících se práv a povinností advokáta, neboť podrobný rozbor by zcela určitě přesahoval rámec této práce. Některá ustanovení jsou dále rozváděna v etickém kodexu, jak už bylo naznačeno výše.

První uvedenou povinností je chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Pokyny klienta je advokát povinen se řídit, a to i v situacích, jsou-li neúčelné. Na neúčelnost má advokát právo klienta upozornit, trvá-li však on na jejich provedení, musí se jim advokát i tak podřídit. Tuto problematiku dále rozšiřuje již výše zmíněný čl. 6 etického kodexu.

Odst. 2 § 16 ukládá advokátům povinnost jednat čestně a svědomitě, využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládají za prospěšné. Následující § 17 akcentuje zachování důstojnosti advokátního stavu s odkazem na příslušný oddíl etického kodexu. §§ 18 - 20 rozšiřují čl. 8 etického kodexu tím, že stanovuje podmínky při oprávněném odmítnutí poskytnutí právní pomoci, povinném odmítnutí poskytnutí právní pomoci a odstoupení od smlouvy o poskytování právních služeb. Advokát může odstoupit například tehdy,

¹⁰¹ Balík, S. Publicita a reklama o službách advokáta a její formy. Bulletin advokacie, 2000, č. 4, str. 44.

když klient ani přes opětovnou výzvu bez vážného důvodu neuhradí zálohu na právní pomoc nebo z důvodu narušení nezbytné důvěry mezi ním a klientem. Typickým příkladem narušení důvěry může být situace, kdy práva neznalý klient požaduje konkrétní způsob řešení sporu, který je však z advokátova pohledu nesprávný a nemožný, ale klient i přes jeho vysvětlení na takovém postupu trvá. Pokud za daného stavu věci advokát klientův postup odmítne, klient nabude dojem, že advokát není ochoten v jeho věci udělat vše, co je v jeho silách. Jiným příkladem je stav, kdy klient přestane s advokátem komunikovat, nezúčastňuje se jednání a nereaguje na korespondenci, i to je důvodem pro odstoupení od smlouvy¹⁰².

Jednu z nejzásadnějších povinností deklaruje § 21 a tou je povinnost zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se advokát dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb. Předmětem mlčenlivosti jsou veškeré skutečnosti právní i neprávní povahy, veškeré údaje o klientovi a jeho věci, včetně údajů osobních. Je nutné konstatovat, že povinnost mlčenlivosti trvá i po vyškrtnutí ze seznamu advokátů. Mlčenlivosti může advokáta zprostit pouze klient sám a v případě jeho smrti (jako fyzické osoby) či zániku (právní osoba) jeho dědicové či právní nástupci. Zákon obligatorně předepisuje k poskytnutí souhlasu písemnou formu. V případě, že je dědiců více, musí být dosaženo souhlasu všech. Povinnost mlčenlivosti se prolamuje v případě, že advokát pověří provedením úkonu ve vztahu ke klientovi jinou osobu, pokud je tato osoba sama povinna mlčenlivost zachovávat, a stejně tak v dalších případech, na které zákon pamatuje - v řízení před soudem, kdy předmětem řízení je spor mezi advokátem a klientem, dále v řízeních mezi advokátem a Českou advokátní komorou či v situacích, kdy je advokátu uložena povinnost překazit spáchání trestného činu dle § 167 trestního zákona apod. Na druhou stranu v případě, kdy se advokát dozví o trestném činu již dokonaném, povinností mlčenlivosti je vázán. Toto je základní předpoklad pro to, aby bylo možno vůbec vytvořit vztah důvěry mezi ním a klientem, který mu v rámci svého případu svěřuje nezbytné informace.

Finanční otázkou se zabývají § 22 a § 24. Posledně jmenovaný stanovuje povinnost advokáta pojistit se pro případ odpovědnosti za škodu, kterou by mohl způsobit klientovi v souvislosti s výkonem advokacie. V případě, že advokát zaměstnává další pracovníky, musí uzavřít tuto smlouvu i ve vztahu k nim, tj. smlouvu své odpovědnosti za škodu vzniklou pracovníkům při plnění pracovních povinností nebo

¹⁰² Mandák, V. K otázce odstoupení advokáta od smlouvy o poskytnutí právní služby při zřejmém nedostatku patřičné součinnosti klienta. Bulletin advokacie, 2004, č. 4, str. 86.

v přímé souvislosti s nimi¹⁰³. Advokát se své odpovědnosti zproští, prokáže-li, že škodě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na něm požadovat.

Následující § 25 ukládá advokátovi povinnost vedení přiměřené dokumentace. V praxi to znamená nutnost založit a vést clientský spis. Podle § 26 má advokát právo na substituci, tedy dát se zastoupit jiným advokátem. Zastupující advokát je u soudu povinen se prokázat příslušným zmocněním¹⁰⁴. Tento institut je podrobněji popsán na jiném místě této práce. Další práva a povinnosti upravené v §§ 28 až 31 zavazují advokáta ve vztahu k jiným advokátům, advokátním koncipientům a ke Komoře.

Povinností je na advokáta kladeno bezpočet, a jsou to nejen povinnosti z pohledu právního řádu, ale také povinnosti morální. Etika nepřestává klást otázky, působí na city a svědomí a je kodifikovaná pouze zčásti. Ona druhá část pak spočívá ve vlastním cítění a osobních vlastnostech, kterými by měl disponovat jedinec, vykonávající povolání advokáta. Právnícká profese je tak svázána etickými normami a principy daleko více, než jiné profese. Přesto se však u laické veřejnosti setkáváme s názorem o pochybnostech existence morálky u právníků všeobecně, zejména pak advokátů. Příčinou mohou být jistě předsudky veřejnosti, často zkreslené informace plynoucí z rozhořčení nad odměnou, kterou si právník za své služby žádá, a v neposlední řadě i osoba každého právníka, do jaké míry se on sám nechá svázat etickými a morálními pravidly a jak je uplatňuje v situacích, které dávají volný prostor k uvážení jednat v dané chvíli.

¹⁰³ Schelleová, I. Advokacie červenec 1994, 1. vydání. Zlín: ŽIVA, 1994, str. 52 – 61.

¹⁰⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15.1. 1997, sp. zn. 5 Cmo 733/96.

6. ÚVAHY DE LEGE FERENDA

V této kapitole bych se chtěl věnovat hlavně úvahám de lege ferenda, avšak vzhledem k současnému vývoji to není zdaleka tak jednoduché. Z mého pohledu považují určité perspektivy za aktuální, pokusím se je proto v následujících větách přiblížit. Předem si ale musíme uvědomit, že právní úprava není a ani nemůže být soustředěna v jediném zákoně. Právní regulaci postavení advokáta nalzáme napříč celého právního řádu.

Aby se advokacie jako povolání vykonávala podle jednotně aplikovaných morálních pravidel a též pod jednotnou disciplínou, je v souvislosti s činností, ochranou její nezávislosti, zájmů, práv a dohledem nad povinnostmi nutná existence instituce, která má za úkol vše výše zmíněné prosazovat. Tato potřeba dala podnět pro vznik advokátní komory jako stavovské organizace advokátů, ve které je členství všech advokátů, působících na území České republiky, povinné, jinak by tato instituce za nastíněných předpokladů nemohla fungovat a plnit uspokojivě své funkce. Nezbytnost členství v Komore stanoví zákon o advokacii ve svém § 40, jehož dikce prohlašuje Komoru za stavovskou organizaci všech advokátů. Advokátův vztah k jeho stavovské organizaci ovšem může být zcela lhostejný, nikdo na něm nemůže požadovat v tomto směru jakoukoliv angažovanost nebo dokonce city. Za své neúspěchy nemůže ani Komora, ani advokát činit odpovědným toho druhého. Advokát činí zadost všem svým stavovským povinnostem, vykonává-li své povolání kvalifikovaně a mravně tak, jak už bylo řečeno¹⁰⁵.

S otázkou perspektiv souvisí jak možnost změn v aktuální úpravě, tak i otázky mimoprávní. Od přijetí současného zákona o advokacii uplynulo již dvanáct let. Během této doby doznala advokátní profese několika změn, které se dotkly všech základních aspektů. Jistě však nebudou konečné. Výkon advokacie jako dynamického povolání přináší nové situace, na které bude potřeba bezprostředně reagovat. Po prostudování literatury, zákonných předpisů a judikatury dospívám k následujícím cílům a možným návrhům de lege ferenda.

Za závažnou otázku při výkonu advokacie dnes považují profesní etiku. A to i vzhledem k faktu, že přes sto podaných kárných žalob není žádným vysokým číslem. Připomeňme v souvislosti s tím, že u nás v současné době působí přes 9000 advokátů.

¹⁰⁵ Čermák, K. Advokacie a úvahy související. 1.vydání, Praha: Linde, a.s., 2000, str. 36.

Etika by tu přitom neměla spočívat jen v dodržování stavovské cti a důstojného chování, ale daleko více zasahovat i do advokátova svědomí. Jednou z nejvýznamnějších povinností je povinnost mlčenlivosti. I když se na první pohled zdá současná úprava „profesního tajemství“ takřka dokonalá, není tomu zdaleka tak. De lege ferenda se jeví za vhodné doplnit výčet omezení této povinnosti o případ, kdy vznikne spor mezi jednotlivými zástupci, kteří se podílejí na poskytování právní pomoci, tedy nejčastěji mezi advokátem a jeho koncipientem, popř. i jiným jeho zaměstnancem. Možným řešením sporné situace by mohl být postup soudní cestou bez překážky při provádění důkazů pomocí skutečností, které tvoří předmět advokátního tajemství. Taktéž by bylo zřejmě vhodné specifikovat rozsah povinností mlčenlivosti ve vztahu k jiným osobám činným v advokacii, než je samotný advokát. Domnívám se, že by bylo přínosné odstranit z ustanovení § 21 odst. 9 zákona o advokacii slovo „obdobně“, stejně tak z ustanovení § 39 pojem „přiměřeně“ ve vztahu k § 21, a tím v praxi předcházet interpretačním potížím.

Často diskutovanou otázkou také zůstávají problémy v souvislosti s pravidly soutěže advokátů. Není tomu dávno, co byli advokáti v reklamě a publicitě omezováni. Neměli takovou možnost sebe prezentace jako jiné svobodné profese. Ke změně došlo usnesením představenstva Komory ze dne 24. června 2003 č. 2/2003 Věstníku, které napříště umožňuje advokátovi využívat do té doby zakázanou reklamu a celkově meze publicity advokáta posouvá v jeho prospěch. Často může využít i publikační činnosti, zvláště právníckými články v periodickém tisku určeného široké laické veřejnosti. Vidíme, že se hranice v dané oblasti každým rokem, měsícem a dnem posouvá. Může mít ale někdy konec? Nechme tuto otázku raději otevřenou.

V některých úvahách se můžeme inspirovat i v zákoně upravující činnost notářů¹⁰⁶. Rovněž notáři jako jedno z dalších svobodných povolání jsou povoláni k tomu, aby poskytovali právní pomoc. Ne však v rozsahu celého právního řádu a ve všech věcech jako je tomu u advokátů, ale pouze ve specializované oblasti. Notářský řád zná osobu notářského kandidáta, která je jakýmsi mezistupněm mezi koncipientem a notářem. Je jím podle ustanovení § 22 odst. 1 notářského řádu ten, kdo splňuje předpoklady stanovené pro notářského koncipienta a zároveň složil notářskou zkoušku. Nabízí se tu hypotetická úvaha, proč by zavedení takového institutu v zákoně o advokacii nebylo možné? Čistě v teoretické rovině by advokátní kandidát musel splňovat všechny

¹⁰⁶ Zákon č. 358/1992 Sb. o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

předpoklady požadované po advokátním koncipientovi a zároveň by musel splnit advokátní zkoušku. Byl by vlastně dalším stupněm vedoucím od absolvování právnického vzdělání až k povolání advokáta. Zřejmě by byl oprávněn činit za advokáta řadu úkonů, které nelze svěřit koncipientovi, mohl by jednat v substituci v širším rozsahu a tím oprávněn jednat i u soudů co do stupňů vyšších než je dovoleno advokátnímu koncipientovi, ne však v takovém rozsahu, aby byl rovnocenný advokátovi. Přihlédneme-li k okolnosti již absolvované advokátní zkoušky, jistě by jeho postavení vedlo k získání rozsáhlejší praxe, většího počtu potencionálních klientů, vzhledem k profesní zkušenosti a odbornosti i vyšší mzdě, což by byl v konečném součtu nepochybně skvělý odrazový můstek k samotné advokátní praxi. Domnívám se, že nejen princip numerus clausus, který se na rozdíl od advokacie v notářské profesi prosazuje, ale také daleko větší počet advokátů než notářů, přináší spíše nevýhody než výhody plynoucí z takového možného řešení. Vychází to zejména z menší potřeby dalších zaměstnanců pro advokáty, neboť poté, co svěří některé úkoly koncipientovi, zbylé si zpravidla udělá sám, a určitě též za nepochybně vyšších nákladů, které by institut advokátního kandidáta s sebou přinesl. Nicméně účelnost polemizování nad touto otázkou by s určitostí zodpověděla jedině praktická realizace této úvahy.

Zkusme si představit i možnost, kterou by přinášelo možné řešení ve výkonu advokacie ve sdružení nebo v některém z typů obchodní společnosti. Podmínka, která je nyní obsažena v zákoně o advokacii stanoví, že všichni členové musí být advokáty a jediným možným předmětem činnosti je výkon advokacie. Co kdyby členem takového subjektu byli i notáři, soudní exekutoři, daňoví poradci, popřípadě patentoví zástupci a další? Nevznikla by tím někdy tolik potřebná „všestranná kancelář na právní pomoc“? Z hlediska možných zájemců o vstup do profese, se zdají být tyto otázky sporné, zejména s ohledem na principy advokacie jako svobodného povolání. Zůstává i otázkou, zda by se v takovém subjektu advokát navenek nejevil spíše jako podnikový právník než advokát.

Možnost jak řešit překážky, které začínající advokát na počátku své kariéry musí zvládnout, vidím v určitém zvýhodnění služebně mladších advokátů zejména v rámci ustanovování advokátů soudy, ať se jedná o kterékoli řízení, civilněprávní nebo trestní. Myslím, že by nic nebránilo tomu, aby byli takto upřednostňováni advokáti, kteří vykonávají praxi maximálně pár let. Znamenalo by to vytvořit určitý systém ustanovování advokátů. Na základě pevných zákonných pravidel nebo podle seznamu advokátů, do kterého by se zapisovali zájemci, by pak byli vybíráni advokáti s tím, že by

se zvýhodňovali služebně mladší. I když návrh může být napadnutelný kvůli menší profesní zkušenosti, jistě by vedl k získání hlubší praxe, kontaktů a potencionálních klientů do budoucna. Takový postup by se přitom nemusel omezit pouze na ustanovování advokátů soudy, ale mohl by být přínosný i v případě určení Českou advokátní komorou. Zřejmě by bylo vhodné začít právě zde a upravit danou problematiku nejprve stavovskými předpisy, a až v případě osvědčení příslušným způsobem změnit zákonnou úpravu v dané oblasti.

Velmi hypotetické a zároveň dosti odvážné řešení se zdá být v zavedení povinného zastoupení advokátem v řízení před soudy. Pokud by se přesto uvažovalo o této alternativě, lze tvrdit, že by nepochybně přispěla k nevídané profesionalizaci řízení a účinnější ochraně práv před soudy. Protipólem by byl negativní dopad pro advokáty, neboť by protistrany často dávaly přednost smírnému řešení a tím obcházely povinnost právní pomoc advokáta využít. Tento popsaný způsob řešení má navíc dopad nejen na celý výkon advokacie, ale představuje i významný zásah do procesního práva, a jako takový je prakticky nepředstavitelný.

V oblasti teorie je zatím i možnost do budoucna snížit počet studentů na právnických fakultách a tím vyhovět odpovídající poptávce po právnících. Stále více je tato otázka diskutována. Počty studentů na právnických fakultách v České republice jsou skutečně vysoké. Z možností, které se po úspěšném absolvování otevírají, je právě advokacie jednou z nejžádanějších. Při dnešním trendu se konkurenční tlak bude jen zvyšovat. Ostatně na druhou stranu i v jiných právnických profesích nelze hovořit o nedostatku jejich členů. V případě zpřísnění podmínek pro vstup do advokacie by zcela určitě taková regulace znamenala odporování podstatě svobodné advokacie. Profese advokáta se naopak v současné době snaží o širokou dostupnost všem a za všech podmínek, neboť ochrana práv a jejich zájmů je prvotním jejím cílem.

Podmínky pro uplatnění jednotlivých advokátů, které se zdají být někdy značně nepříznivé, tak přinášejí každým dnem množství otázek. Snažil jsem se v předchozích odstavcích nastínit možné perspektivy a východiska ze situací, které volají po dokonalejší právní nebo mimoprávní úpravě. Neumím však odhadnout nakolik jsou přínosné a účinné. Nezbyvá mi tak než doufat, že za současného stavu budou mít všichni, ať stávající či potencionální advokáti stejnou příležitost se prosadit a že schopní mezi nimi uspějí.

7. ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo popsat profesi advokáta v českém justičním systému. Deskripce a analýza dané situace nebyla jednoduchou záležitostí, neboť již k několikrát zmiňované skutečnosti nejednotnosti právní úpravy přistoupil fakt, že se problematikou vztahu advokáta k justici ještě nikdo příliš nezabýval. V každém případě je to právě advokát, který by měl pečovat o práva člověka vždy stejně kvalifikovaně a přistupovat se stejnou mravností, což bude přinášet v každé době nespočet otázek na jeho možný vývoj v této oblasti. Cílem bylo vytvořit stručný všeobecný přehled, který by sloužil jako východisko pro detailnější analýzu problematiky.

Ve své práci zpočátku charakterizuji profesi advokacie jako jednu ze svobodných povolání. Pro přístup k této profesi je nutné splnit zákonem požadované předpoklady, jakož i podmínky, které jsou dány v rovině mimoprávní a jsou jistou součástí řádného výkonu advokacie. Počet jejich členů se neustále dynamicky zvyšuje a zlepšuje se i kvalita právní pomoci. Každému, kdo se cítí být na svých právech jakkoliv poškozován nebo krácen, je dána možnost obrátit se na advokátní stav. Ten se tu v důsledku neustálých pádů a vzestupů z minulosti postupně dotvořil do podoby svobodného a nezávislého povolání a jen jemu je dáno právo poskytovat právní pomoc všem bez rozdílu a ve všech věcech. I nemajetní či jinak znevýhodněné osoby mají právo obrátit se na osobu advokáta. Faktická nerovnost mezi lidmi by se neměla v žádném případě odrážet v nerovnosti při ochraně jejich práv. V důsledku integračního procesu a v neposlední řadě také díky lidské mobilitě se jednotlivci mohou nově obracet nejen na národní, ale též na evropské, popř. zahraniční advokáty. Svůj rozsah tak advokacie neustále rozšiřuje.

Ve stěžejní části jsem se věnoval postoji advokáta k justici, jeho vztahu k ní a procesům, které se mezi nimi odehrávají. Vypožoroval jsem, že působení advokáta v soudním systému ochrany práv hraje nejvýznamnější a bezpochyby také nejdůležitější úlohu v jeho činnosti. Svým způsobem je to on sám, kdo může zásadním způsobem zasahovat do osudu lidí. Jeho pozice je v řízení před soudem neuvěřitelně silná. V atmosféře soudní síně, ve které se v jednom okamžiku střetávají dvě profese, advokátní a soudní, bude osoba neznalá práv jen ztěžovat zachycovat všechny pro ni důležité momenty a skutečnosti. Pokud bude mít při ruce svého zástupce, advokáta, jistě mezi nimi musí existovat tolik potřebná důvěra, aby se klientova obava o nedostatečné ochraně práv úplně vyloučila. Před soudem advokát vystupuje na základě plné moci

udělené mu za tímto účelem a na základě které je oprávněn ke všem procesním úkonům. Využívá své profesní vědomosti, zkušenosti a léty nabyté praxe, zastupuje svého klienta tak, jako by šlo o ochranu jeho práv a zájmů. Často za tímto účelem pozorujeme jakési ztotožnění se se zastoupeným, protože často je to právě advokát, kdo má na úspěchu největší zájem, ať už pro budování vlastního image nebo ze své touhy po vítězství.

Pasáž o profesní etice se zabývá etikou advokátního povolání. Umístění této části je zcela záměrné, jelikož etika je právě tou tenkou a křehkou linií, která se prolíná jak do právní úpravy, tak do roviny morálních předpokladů pro výkon profese.

V závěru práce jsem se zabýval úvahami de lege ferenda s tím, že jsem se snažil nastínit možné perspektivy v této oblasti. Východiska, která jsem popisoval vycházela jak z úvah nad současnou právní úpravou, tak nad situacemi právem zatím neupravenými. Některé z těchto polemik se zakládaly pouze na čistě teoretické rovině a tak nechme prostor pro čas, který nějaké řešení přinese.

Ke své práci jsem přistoupil s jistým nadhledem, opřený zejména o zkušenosti získané jak v advokacii, tak v justici. Přál bych si, aby byly na nejasné otázky o této problematice hledány co nejpříjemnější odpovědi. Snad k tomu přispěje svým skromným dílem i tato diplomová práce.

8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

I. Knižní publikace:

- BALÍK, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity, 1998.
- BALÍK, S. *Advokacie včera a dnes*. Dobrá voda u Pelhřimova: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2000.
- BALÍK, S., KRÁL, V., SONNEWENDOVÁ, S., WURSTOVÁ, J. *Advokát v EU. Právní předpisy o advokacii v zemích Evropské unie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2004.
- BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z., MAZANEC, M. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C.H. Beck, 2006.
- ČERMÁK, K. *Advokacie a úvahy související*. Praha: Linde, a.s., 2000.
- ČERMÁK, K. *Česká advokátní komora*. Praha: Rego, 2001.
- ČIPKÁR, J. *Profesijná etika pre právníka*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2003.
- HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo - obecná část*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2006.
- JANOTOVÁ, H. a kol. *Profesní etika*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005.
- JELÍNEK, J., SOVÁK, Z. *Trestní zákon a trestní řád*. 17. vydání. Praha: Linde, 2002.
- JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005
- JIRSA, J., VÁVRA, L., JANEK, K., MEDUNA, P. *Klíč k soudní síni – příručka pro začínající soudce a advokáty*. Praha: LexisNexis cz, s.r.o., 2006
- KVĚT, J. *Advokacie. Příspěvek k sociologii advokátního stavu*. Praha: Pražská tisková kancelář, 1996.
- KRŠKOVÁ, A. *Etika právnického povolania*. Bratislava: PF UK, 1994.
- MACKOVÁ, A. *Právní pomoc advokátů a její dostupnost*. Praha: C.H. Beck, 2001.
- SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I. *Právní služba. Advokacie, notářství, patentoví zástupci, daňoví poradci, soukromí exekutoři*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005.

- SCHELLEOVÁ, I. *Advokacie červenec 1994*, 1. vydání. Zlín: ŽIVA, 1994.
- SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K., SCHELLE, K., jr. *Organizace soudnictví a právní služby*. Praha: Alfa Publishing, 2006.
- SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K. a kol. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004.
- SCHELLEOVÁ, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie*. Praha: Linde, a.s., 1997.
- SIMMONDS, N., E., *Základní otázky právní vědy*. Olomouc: Iuridicum Olomucense, 1997.
- STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Doplněk, 2003.
- ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2002.
- VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2002.
- WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*. 3.vydání. Praha: Linde, a.s., 2004.
- ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Organizace justičního systému*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007.

II. Jiné publikace:

- ČERMÁK, K. *Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů. Komentář*. Bulletin advokacie, zvláštní číslo - listopad 1996, Praha: Česká advokátní komora, 1996.
- *Předpisy o odměňování advokátů. Komentář*. Bulletin advokacie, zvláštní číslo – 2006. Praha: Česká advokátní komora, 2006.
- *Právní předpisy o advokacii, stavovské předpisy a sdělení, stanoviska a usnesení České advokátní komory*. Bulletin advokacie, zvláštní číslo – duben 2007, Praha: Česká advokátní komora, 2007.

III. Odborné články:

- BALÍK, S. *Důstojnost advokátního stavu*. Bulletin advokacie, 2004, č. 11-12, s. 98-100.
- BALÍK, S. *Publicita a reklama o službách advokáta a její formy*. Bulletin advokacie, 2000, č. 4, s. 39-44.
- BALÍK, S. *Jak to bylo s taláry v minulosti?* Bulletin advokacie, 2007, č. 3, s. 4-5.
- CIHLÁŘOVÁ, I. *Kulatý stůl o reformě české justice na půdě ČAK*. Bulletin advokacie, 2008, č. 3, s. 4-5.
- ČERMÁK, K. *Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů*. Komentář Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo - listopad, s. 3-70.
- ČERMÁK, K. *Zařazení advokacie do mezinárodních struktur*. Bulletin advokacie, 2005, č. 7-8, s. 12-13.
- GEREG, J. *Agent a povolanie advokáta*. Bulletin advokacie, 2006, č. 7-8, s. 11-12.
- HULVA, T. *Vyúčtování služeb advokáta*. Právní fórum, 2005, č. 9, s. 86.
- CHUDÁČKOVÁ, M. *Evropský advokát*. Bulletin advokacie, 2002, č. 8, s. 17-29.
- JANČAROVÁ, M. *Práva a povinnosti ve vztahu advokáta a klienta*. Bulletin advokacie, 2000, č. 10, s. 41-60.
- JEŽEK, V. *Právní povaha určení advokáta podle § 18 odst. 2 zákona o advokacii*. Bulletin advokacie, 1999, č. 8, s. 10-13.
- JIROUSEK, V. *Taláry ano či ne?* Bulletin advokacie, 2007, č. 7-8, s. 10-12.
- KOVÁŘOVÁ, D., NOVOSAD, T. *Advokáti – soudci: Co nám vadí na těch druhých? III.* Bulletin advokacie, 2006, č. 11-12, s. 14-18.
- KRYM, L. *Nezávislost jako základní princip a podmínka výkonu profese advokáta*. Bulletin advokacie, 2006, č. 7-8, s. 13.
- MACUR, J. *Zájem stran na vysvětlení skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Bulletin advokacie, 1999, č. 2, s. 10-21.
- MANDÁK, V. *K postupu obhájce v případě, že je předvolán v trestním řízení jako svědek ohledně skutečností, které jsou předmětem povinnosti mlčenlivosti advokáta*. Bulletin advokacie, 1994, č. 6-7, s. 73.

- MANDÁK, V. *K otázce odstoupení advokáta od smlouvy o poskytnutí právní služby při zřejmém nedostatku patřičné součinnosti klienta*. Bulletin advokacie, 2004, č. 4, s. 86.
- MICHNA, L. *Dosah novelizace OSŘ z roku 2000 pro advokacii*, Bulletin advokacie, 2003, č. 4, s. 37-57.
- MOLÁK, S. *Jaké jsou možnosti uplatnění mladého advokáta*. Bulletin advokacie, 2000, č.7-8, s. 62-78.
- NOVOTNÁ, J. *Dožadování trestněprávní pomoci v členských státech Evropské unie z pohledu obhájce České republiky*. Bulletin advokacie, 2006, č.5, s. 9-18.
- ONDRUŠ, R. *Bezplatné právní zastupování v České republice*. Bulletin advokacie, 2001, č.6-7, s. 49-55.
- PAPEŽ, V. *Paušální sazba odměny v občanském soudním řádu*. Bulletin advokacie, 2001, č. 2, s. 7-12.
- PATERA, J. *Patnáct let svobodné advokacie z pohledu legislativy*. Bulletin advokacie, 2005, č. 7-8, s. 16-20.
- PATĚK, D. *Advokát, klient a peníze*. Právní rádce, 2005, č. 9, s. 12-17.
- POKORNÁ, H. *Poskytování služeb advokátem a meze publicity*. Bulletin advokacie, 2001, č. 6-7, s. 28-48.
- PŘIKRYLOVÁ, P. *Advokát na českém trhu*. Právní rádce, 2005, č. 2, s. 13-14.
- REPÍK, B. *Advokát ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dokončení)*. Bulletin advokacie, 2002, č. 11-12, s. 12-24.
- RAČOK, M. *Další tentokrát evropská novela zákona o advokacii*. Bulletin advokacie, 2002, č. 8, s. 10-17.
- RUBEŠ, J. *O některých etických zásadách každodenní práce soudce a advokáta*. Bulletin advokacie, 2003, č. 11-12, s. 19-30.
- ŠEVČÍK, V. *Ústavní soud ČR a soudy obecné - pokus o vymezení vzájemným vztahů*. Bulletin advokacie, 1997, č. 5, s. 7-23.
- ŠEVČÍK, V. *Taktika obhajoby (prvá část)*. Bulletin advokacie, 2001, č. 9, s. 50-60.
- TETZELI, D. *Právo chudých na obhajobu po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb.* Bulletin advokacie, 2002, č. 5, s. 33-37.
- VANTUCH, P. *Vyhledávání a předkládání důkazů obhájcem (advokátem) v přípravném řízení*. Bulletin advokacie, 2005, č. 7-8, s. 29-35.

- VANTUCH, P. *Novela trestního řádu*. Právní rádce, 2004, č. 8, s. 50-55.
- VRŠINSKÝ, B. *K problematice neoznámení trestného činu podle § 168 trestního zákona ve vztahu k advokacii*. Bulletin advokacie, 2005, č. 1, s. 41-44.
- VYDRA, J. *K otázce přípustného rozsahu zastoupení advokáta advokátním koncipientem*. Bulletin advokacie, 2004, č. 10, s. 43-46.
- WURSTOVÁ, J. *Advokacie a její vývoj v evropském kontextu*. Bulletin advokacie, č. 11-12, s. 101.
- WURSTOVÁ, J. *Evropská justiční spolupráce a úloha advokátních komor nových členských států Evropské unie*. Bulletin advokacie, 2005, č. 3, s. 69-71.
- ZOULÍK, F. *Rovnost stran a profesionalita v civilním procesu (K problematice tzv. advokátského procesu)*. Bulletin advokacie, 1999, č. 9, s. 7-20.

IV. Právní předpisy:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava české republiky.
- Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR
- Zákon č. 140/1961 Sb., o trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 358/1992 Sb. o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 182/1993 Sb., o ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů.

- Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 197/1996 Sb., kterou se vydává zkušební řád pro advokátní zkoušky, ve znění pozdějších předpisů.
- Usnesení představenstva ČAK č. 1/1997 Věstníku, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla otěže advokátů České republiky (etický kodex), ve znění pozdějších usnesení.
- Usnesení představenstva ČAK č. 6/1998 Věstníku, kterým se stanoví pravidla pro výkon substitučního oprávnění advokátních koncipientů a jiných zaměstnanců advokáta, ve znění pozdějších usnesení.
- Vyhláška č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška 275/2006 Sb., kterou se stanoví způsob zjišťování příjmových a majetkových poměrů žadatele o určení advokáta Českou advokátní komorou k poskytnutí právních služeb bezplatně nebo za sníženou odměnu.

V. Soudní rozhodnutí:

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 7. 1998, sp. zn. IV. ÚS 186/1998.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 5. 8. 2002, sp. zn. IV. ÚS 303/2002.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. 8. 2006, sp. zn. I. ÚS 684/2005.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 10. 1996, sp. zn. 2 Cdon 1007/1996.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 2. 2006, sp. zn. 29 Odo 678/2003.
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu v Brně ze dne 31. 5. 2004, sp.zn. 5 As 34/2003.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 1. 1997, sp. zn. 5 Cmo 733/1996..

VI. Internetové online zdroje:

- <http://www.cak.cz>
- <http://www.salvia.gurkol.net>
- <http://www.concourt.cz>
- <http://www.nsoud.cz>
- <http://www.jinepravo.com>
- <http://www.pravnipredpisy.cz>
- <http://www.viaiuris.cz>
- <http://portal.justice.cz>

9. PŘÍLOHY

Seznam použitých příloh:

Příloha č. 1 : Procesní plná moc

Příloha č. 2 : Substituční plná moc

Příloha č. 3 : Etický kodex - pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů
České republiky

Příloha č. 1

Procesní plná moc

Já, níže podepsaný/á

jméno a příjmení/obchodní firma

r.č./ IČ

bytem/ sídlo/ místo podnikání

statutární orgán

jméno a příjmení statutárního orgánu

adresa k doručování

zápis v obchodním rejstříku, jiném rejstříku/registru

telefon/ e-mail

zmocňuji advokáta

Mgr./JUDr.

na adrese

č. ČAK, e-mail:, tel/fax:

aby mne jako zmocnitele ve všech právních věcech zastupoval, aby vykonával veškeré úkony, přijímal doručované písemnosti, podával návrhy a žádosti, uzavíral smíry a narovnání, uznával uplatněné námitky nebo rozklad a vzdával se jich, vymáhal nároky, plnění nároků přijímal, jejich plnění potvrzoval, to vše i tehdy, když je podle právních předpisů třeba zvláštní plné moci. Tuto uděluji i v rozsahu práv a povinností podle občanského soudního řádu, občanského zákoníku, obchodního zákoníku, trestního zákona a zákona o rodině.

Beru na vědomí, že zmocněný advokát je oprávněn ustanovit si za sebe zástupce a pokud jich ustanoví více, souhlasím, aby každý z nich jednal samostatně.

Zmocněnec je oprávněn podle této plné moci mým jménem jednat a vykonávat mým jménem všechna práva a plnit všechny povinnosti ve věci:

.....

Souhlasím, s tím, že podle smlouvy o právní pomoci a podle zákona č. 177/1996 Sb. a vyhlášky 484/2000 Sb. náleží advokátovi odměna za zastupování v minimální výši stanovené vyhlášky 484/2000 Sb., kterou mu spolu s hotovými výlohami a náhradou za ztrátu času uhradím ihned, jakmile mi bude vyúčtována, bez ohledu na to, zda byla přisouzena vůči odpůrci. Souhlasím s tím, že složím přiměřenou zálohu ve výši minimální odměny. Souhlasím s tím, že za jednání s protistranou se nad rámec ustanovení §11 odst. 1 písm. i) zákona 177/1996 Sb. považuje i písemná komunikace (dopisy, elektronická pošta apod.) mezi advokátem a protistranou a že za takovou každou písemnou komunikaci, která se týká zastupované věci, náleží advokátovi odměna.

Vdne

zmocnitel:.....

Přijímám zmocnění a zmocňuji dále ve stejném rozsahu.

advokát/ka:.....

Příloha č. 2

Substituční plná moc

Obchodní firma nebo jméno....., se sídlem/místem podnikání.....,
IČ:....., (dále jen „Zmocnitel“)

*zplnomocnila plnou mocí ze dne.....
(dále jen „plná moc“)*

Obchodní firma nebo jméno....., se sídlem/místem podnikání.....,
IČ:....., (dále jen „Zmocněnec“)

k:
.....
.....

Zmocněnec na základě této plné moci dále zmocňuje

Jméno a příjmení....., r. č., bytem.....,
(dále jen „Zmocněnec“),

aby na základě plné moci a v jejím rozsahu jednal za zmocnitele.
Toto zmocnění je dále nepřenosné.

V..... dne.....
.....
Obchodní firma nebo jméno

Další zmocněnec toto zmocnění přijímá.

V dne
.....
Jméno a příjmení

Příloha č. 3

Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů

**Usnesení představenstva České advokátní komory
č. 1/1997 Věstníku
ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky
a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex),**

ve znění usnesení sněmu č. 3/1999 Věstníku ze dne 8. listopadu 1999, usnesení představenstva České advokátní komory č. 2/2003 Věstníku ze dne 24. června 2003, usnesení představenstva České advokátní komory č. 8/2004 Věstníku ze dne 28. června 2004, usnesení představenstva České advokátní komory č. 6/2005 Věstníku ze dne 11. října 2005, usnesení představenstva České advokátní komory č. 9/2006 Věstníku ze dne 12. září 2006 a usnesení představenstva České advokátní komory č. 12/2006 Věstníku ze dne 13. listopadu 2006

Představenstvo České advokátní komory se usneslo podle § 17 a § 44 odst. 4 písm. b) zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii (dále jen „zákon“) takto:

ČÁST PRVÁ PŮSOBNOST PRAVIDEL PROFESIONÁLNÍ ETIKY A PRAVIDEL SOUTĚŽE ADVOKÁTŮ ČESKÉ REPUBLIKY

Čl. 1 Osobní působnost

(1) Pravidly profesionální etiky a pravidly soutěže (dále jen „Pravidla“) jsou vázáni všichni advokáti zapsaní v seznamu advokátů (dále jen „advokáti“) vedeném Českou advokátní komorou (dále jen „Komora“); Pravidly jsou vázáni též hostující evropští advokáti (§ 35f zákona) a usazení evropští advokáti (§ 35i zákona) při poskytování právních služeb na území České republiky¹⁾.

(2) Pro advokátní koncipienty zapsané v seznamu advokátních koncipientů vedeném Komorou platí přiměřeně ta ustanovení Pravidel, která se jich mohou týkat.

(3) Přiměřeně platí Pravidla i pro obchodní společnosti, jejichž předmětem podnikání je výkon advokacie podle § 15 odst. 1 zákona (dále jen „společnost“), a zahraniční právnické osoby vykonávající advokacii podle § 35na zákona (dále jen „zahraniční společnost“).

¹⁾ Čl. 4 odst. 4 Směrnice Rady č. 77/249/EHS ze dne 22. března 1977, o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů.

Čl. 6 odst. 1 Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 98/5/ES ze dne 16. února 1998, o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána kvalifikace.

Čl. 2 Věcná působnost

(1) Právní řád, jímž se řídí právní vztahy advokáta ke klientovi anebo k třetím osobám v souvislosti s výkonem advokacie, je pro působnost těchto Pravidel nerozhodný.

(2) Pro mezinárodní činnost advokáta v rámci Evropských společenství platí tato Pravidla subsidiárně ke Kodexu chování advokátů Evropských společenství, přijatému na plenárním zasedání CCBE ve Štrasburku dne 28. 10. 1988 a 6. 12. 2002.

Čl. 3

Kolizní ustanovení

(1) Pokud advokát poskytuje právní služby na území jiného státu, v němž k tomu má oprávnění, dodržuje pravidla chování advokáta platná v takovém státu.

(2) Soutěží-li advokát na cizích trzích právních služeb, dodržuje soutěžní pravidla pro advokáty platná na území, v němž má jeho jednání zamýšlené soutěžní účinky.

ČÁST DRUHÁ PRAVIDLA PROFESIONÁLNÍ ETIKY

Oddíl první

Všeobecná pravidla

Čl. 4

Důstojnost a vážnost stavu

(1) Advokát je všeobecně povinen poctivým, čestným a slušným chováním přispívat k důstojnosti a vážnosti advokátního stavu.

(2) Advokát je povinen plnit převzaté závazky. Závazek nebo ručení za cizí závazek smí převzít jen tehdy, je-li si jist jeho splněním.

(3) Projevy advokáta v souvislosti s výkonem advokacie jsou věcné, střízlivé a nikoliv vědomě nepravdivé.

(4) Jakékoliv obstarávání cizích záležitostí advokátem soustavně a za úplatu se pro účely Pravidel považuje za výkon advokacie.

Čl. 5

Jiné podnikání

(1) Aktivní účast advokáta na podnikání, jehož předmětem není výkon advokacie, ale jehož součástí jsou činnosti, spadající pod pojem poskytování právních služeb, nesmí být v rozporu s těmito Pravidly; tím není dotčena povinnost advokáta podle čl. 3 při výkonu advokacie na území jiného státu.

(2) S podnikatelem, který není advokátem a jehož předmět činnosti zahrnuje i obstarávání cizích záležitostí nebo zprostředkování, spolupracuje advokát pouze na základě příkazu uděleného přímo klientem.

Oddíl druhý

Povinnosti advokáta ke klientovi

Čl. 6

Základní pravidla

(1) Oprávněné zájmy klienta mají přednost před vlastními zájmy advokáta i před jeho ohledem na jiné advokáty.

(2) Ve věcech, v nichž byl soudem ustanoven nebo Komorou určen, postupuje advokát se stejnou svědomitostí a péčí jako ve věcech ostatních klientů.

(3) Pravdivost nebo úplnost skutkových informací poskytnutých klientem není advokát oprávněn bez jeho souhlasu ověřovat.

(4) Advokát nesmí použít na újmu klienta ani ve svůj vlastní prospěch nebo ve prospěch třetích osob informací, které od klienta nebo o klientovi získal v souvislosti s poskytováním právní služby.

Čl. 7

Převzetí právních služeb

(1) Poskytuje-li advokát ve smluvní věci právní služby pouze jedné ze smluvních stran, je oprávněn této straně poskytovat právní služby i v případném sporu z této smlouvy, pokud smluvní strany již při přípravě smlouvy věděly, že advokát poskytuje právní službu pouze jedné z nich a měly příležitost obstarat si vlastního kvalifikovaného právního zástupce.

(2) Poskytnout právní službu více osobám, jejichž zájmy nejsou v rozporu, v téže věci může advokát jen se souhlasem všech těchto osob, ledaže byl takto soudem ustanoven nebo Komorou určen.

(3) Advokát odmítne poskytnout právní službu v téže věci více osobám také tehdy, jestliže zjevně hrozí, že v průběhu vyřizování věci vznikne rozpor v jejich zájmech.

Čl. 8

Odmítnutí právních služeb a odstoupení od smlouvy

(1) V případech, kdy je advokát povinen nebo oprávněn právní služby odmítnout a hodlá tak učinit, provede vždy přiměřená opatření k odvrácení závažné újmy, která žadateli o právní službu bezprostředně hrozí.

(2) Advokát odmítne právní službu i v případě, kdy by jejím poskytnutím byly ohroženy zájmy osoby, které právní služby již poskytuje, a to například i v důsledku pracovního přetížení advokáta.

(3) Ve věci, v níž nemá dostatek zkušeností nebo speciálních znalostí, odmítne advokát poskytnutí právní služby, ledaže žadatel po vysvětlení souhlasí, aby právní služba byla poskytnuta; v takovém případě advokát zpravidla postupuje ve spolupráci s jiným advokátem nebo s jiným odborníkem. To se nevztahuje na věci, v nichž byl advokát ustanoven soudem nebo určen Komorou.

(4) Advokát odmítne poskytnutí právní služby i tehdy, brání-li mu v jejím řádném poskytnutí jeho zdravotní či psychický stav.

(5) Vykonávají-li advokáti advokacii ve sdružení, ve společnosti nebo v zahraniční společnosti, žádný z nich nepřevzme vědomě zastoupení klienta, jestliže by kterýkoli z advokátů musel právní službu takovému klientovi odmítnout, pokud by advokacii vykonával samostatně.

Čl. 9

Povinnosti v průběhu poskytování právní služby

(1) Advokát je povinen klienta řádně informovat, jak vyřizování jeho věci postupuje, a poskytovat mu včas vysvětlení a podklady potřebné pro uvážení dalších příkazů.

(2) Peníze a jiné hodnoty, které advokát převzal ke stanovenému účelu, je povinen opatrovat s péčí řádného hospodáře; nesmí je použít jinak než ke stanovenému účelu. Případné přírůstky hodnot je povinen vydat složiteli, nebylo-li dohodnuto jinak. Povinnosti advokáta při provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku klienta advokátem stanovené příslušným stavovským předpisem tím nejsou dotčeny.^{1a)}

(3) Zvětší-li se v průběhu poskytování právní služby podstatně rozsah možné odpovědnosti advokáta za škodu, je povinen rozsah svého pojištění pro případ odpovědnosti za škodu přiměřeně rozšířit, případně od smlouvy s klientem, jehož se to týká, odstoupit.

(4) Při ukončení poskytování právní služby je advokát povinen klientovi nebo jeho zástupci na jeho žádost vydat bez zbytečného odkladu všechny pro věc významné písemnosti, které mu klient svěřil nebo které z projednávání věci vznikly; splnění této povinnosti nesmí být podmiňováno zaplacením požadované odměny nebo výloh.

^{1a)} Usnesení představenstva České advokátní komory č. 7/2004 Věstníku, o provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku klienta advokátem.

Čl. 9a

Provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku klienta advokátem

Při provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku klienta je advokát povinen postupovat podle příslušných právních a stavovských předpisů.²⁾

²⁾ § 56a zákona o advokacii.

Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 6/2004 Věstníku, kterým se stanoví postup advokátů a kontrolní rady České advokátní komory při plnění povinností stanovených právními předpisy o opatřeních proti legalizaci z výnosů z trestné činnosti.

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 7/2004 Věstníku, o provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku advokátem.

Čl. 10

Odměna advokáta

(1) Při sjednávání smluvní odměny je advokát povinen klientovi poskytnout pravdivé informace o očekávaném rozsahu svých výkonů a na jeho žádost i úplné vysvětlení o výši mimosmluvní odměny v dané věci.

(2) Smluvní odměna musí být přiměřená. Nesmí být ve zřejmém nepoměru k hodnotě a složitosti věci.

(3) Při posuzování přiměřenosti smluvní odměny se přihlédne zejména i k poměru vyjednávacích schopností a možností advokáta a klienta, k rozsahu informací klienta o poměrech na trhu právních služeb, ke speciálním znalostem, zkušenostem, pověsti a schopnostem advokáta, k povaze a době trvání vztahů mezi advokátem a klientem při poskytování právních služeb, k časovým požadavkům klienta na vyřízení věci, k obtížnosti a novosti skutkových i právních problémů spojených s věcí a k pravděpodobnosti, že v důsledku převzetí věci klienta bude advokát muset odmítnout převzetí jiných věcí.

(4) O svých výkonech pro klienta vede advokát přiměřené záznamy, jejichž obsah na požádání klientovi poskytne s úplným vysvětlením.

(5) Advokát je oprávněn sjednat smluvní odměnu stanovenou podílem na hodnotě věci nebo na výsledku věci, je-li výše takto sjednané odměny přiměřená podle ustanovení odstavce 2 a 3. Za přiměřenou nelze však zpravidla považovat smluvní odměnu stanovenou podílem na výsledku věci, pokud tento podíl je vyšší než 25 %.

(6) Advokát nesmí uzavřít s klientem smlouvu, jíž by se klient zavázal k plnění advokátovi za podmínek pro sebe nevýhodných, ledaže měl klient přiměřenou možnost poradit se o smlouvě s jiným nezávislým advokátem a smlouva byla uzavřena písemně.

(7) Při posuzování přiměřenosti zálohy se přihlíží vedle střízlivého odhadu celkové odměny též k očekávaným hotovým výdajům.

(8) Advokát se vždy snaží o finančně nejefektivnější řešení sporu. Klientovi podle okolností případu ve vhodném okamžiku doporučí pokus o mimosoudní řešení nebo řešení v rámci rozhodčího řízení.

(9) Advokát je povinen informovat klienta o jeho případném nároku na bezplatnou právní pomoc podle zvláštního zákona.⁵⁾

⁵⁾ § 30, § 138 odst. 3 občanského soudního řádu, § 33 odst. 2, § 151 trestního řádu.

Oddíl třetí Povinnosti k advokátnímu stavu

Čl. 11 Povinnosti kolegiální

(1) Advokát nesmí jiného advokáta osočovat a nesmí proti němu zahájit právní spor bez závažného důvodu. Je-li osoba, se kterou poskytovaná právní služba souvisí, zastoupena advokátem, nesmí s ní advokát jednat přímo bez předchozího souhlasu advokáta, který jí zastupuje, ani odmítnout s tímto advokátem jednat.

(2) Poskytování právních služeb pro klienta, kterému v téže věci poskytuje právní služby již jiný advokát, nesmí advokát bez souhlasu již pověřeného advokáta převzít; chybí-li takový souhlas, smí být poskytnutí právních služeb převzato teprve po řádném ukončení vztahu k již pověřenému advokátovi.

(3) Advokát se nesmí podílet na činnosti osob, které poskytují právní služby, ačkoliv k tomu nejsou oprávněny, ani takovou činnost podporovat. Ve zvlášť závažných případech oznámí osobu, provádějící takovou činnost, Komoře.

Čl. 12 Povinnosti při společném výkonu advokacie a trvalé spolupráci advokátů

(1) Smlouvy uzavřené mezi advokáty o společném výkonu advokacie ve sdružení nebo smlouvy o založení společnosti nesmějí obsahovat žádná ustanovení, jež by omezovala povinnosti advokáta vyplývající z právních nebo stavovských předpisů a ze složeného slibu, anebo která by byla v rozporu s nezávislostí advokáta při poskytování právních služeb.

(2) Advokáti poskytující právní služby společně ve sdružení nebo ve společnosti se vzájemně přiměřeně informují o právních službách, které poskytují, a to v rozsahu nutném k vyloučení konfliktů zájmů.

(3) Advokát poskytující právní služby ve sdružení nebo ve společnosti nesmí použít na újmu jiného účastníka sdružení nebo společníka nebo ve svůj vlastní prospěch a nebo ve prospěch třetích osob zvláštních informací, které získal v souvislosti s takovým poskytováním právních služeb. Tato povinnost trvá i po zániku členství advokáta ve sdružení nebo ve společnosti.

(4) Předchozí ustanovení se použijí i pro dohody mezi advokáty o společném poskytování právních služeb v jednom nebo více případech podle § 14 odst. 6 zákona (dále jen „trvalá spolupráce advokátů“).

Čl. 13

Substituce při poskytování právních služeb

(1) Není-li ujednáno jinak, náleží substitutovi mimosmluvní odměna ve výši podle advokátního tarifu. Substituent odpovídá za její výplatu.

(2) Odmítá-li dožádaný advokát substituci převzít, sdělí to substituentovi bez zbytečného odkladu; i v takovém případě je však povinen provést opatření, která nesnesou odkladu a jsou nezbytná k odvrácení nepříznivých následků pro substituenta anebo jeho klienta.

(3) Žádost o provedení substituce i zpráva o jejím provedení musí odpovídat péči řádného odborníka a okolnostem případu.

Čl. 14

Obecné povinnosti k advokátnímu stavu

(1) Převezme-li advokát zastoupení klienta ve sporu proti jinému advokátovi nebo proti společnosti, je povinen o tom a o výsledku sporu bez zbytečného odkladu informovat Komoru.

(2) Advokát je povinen řádně a včas poučit všechny osoby, které se podílejí na jeho činnosti spojené s poskytováním právních služeb, o rozsahu jejich zákonné povinnosti zachovávat mlčenlivost, a to i v souvislosti se svědeckou povinností takových osob.

Čl. 15

Povinnosti k advokátním koncipientům

(1) Advokát je povinen umožnit advokátnímu koncipientovi, který je k němu v pracovním poměru, účelnou právní praxi, pečlivě ho vést a dohlížet na něj tak, aby získal znalosti a zkušenosti potřebné ke složení advokátní zkoušky a k výkonu advokacie a aby si osvojil a dodržoval pravidla profesionální etiky.

(2) Je-li koncipient v pracovním poměru ke společnosti nebo k zahraniční společnosti, určí společnost advokáta k plnění povinností podle odstavce 1 a oznámí to Komoře bez zbytečného odkladu.

(3) Koncipient smí být v pracovním poměru jen k jednomu advokátovi. Advokát může dát souhlas advokátnímu koncipientovi k výkonu jiné výdělečné činnosti podle zvláštního právního předpisu^{5a)} jen výjimečně, pokud jsou k tomu závažné důvody a nenaruší-li to řádný výkon právní praxe.

(4) Bez souhlasu advokáta podle odstavce 3 věta druhá nesmí advokátní koncipient mimo rámec výkonu právní praxe vykonávat výdělečné činnosti, jejichž předmětem je poskytování právních služeb.

(5) Advokát je povinen vydat koncipientovi potvrzení o délce jeho koncipientské praxe.

(6) V potvrzení je advokát povinen též zhodnotit výkon koncipientské praxe s ohledem na dosažení jejího účelu podle odstavce 1. Přihlédne přitom zejména k tomu, zda koncipientská praxe nebyla nepříznivě ovlivněna současným výkonem jiné činnosti na straně koncipienta nebo zda se koncipient výkonu své praxe v dostatečném rozsahu nevěnoval.

(7) Advokát je povinen poskytovat koncipientovi přiměřenou mzdu, nesmí však učinit taková opatření, podle nichž by byl koncipient fakticky jeho společníkem při výkonu advokacie nebo která by činila advokáta od koncipienta finančně závislým.

(8) Koncipient nepoužije k újmě advokáta, u něhož pracuje, nebo ve svůj vlastní prospěch anebo ve prospěch třetích osob zvláštních informací, které získal v souvislosti se svým pracovním poměrem k advokátovi. Tato jeho povinnost trvá i po zániku pracovního poměru koncipienta k advokátovi.

5a) § 75 zákoníku práce.

Čl. 15a

Povinnosti při výkonu advokacie v pracovním poměru

(1) Advokát, který zaměstnává jiného advokáta v pracovním poměru podle § 15a odst. 1 zákona (dále jen „zaměstnaný advokát“) je povinen mu vytvořit odpovídající pracovní podmínky k řádnému výkonu advokacie.

(2) Pokud zaměstnaný advokát činí prohlášení o pravosti podpisu podle § 25a zákona, činí tak svým jménem a na účet zaměstnavatele.

(3) Při poskytování právních služeb je zaměstnaný advokát povinen odmítnout splnění takového pokynu zaměstnavatele, který by byl v rozporu s právním nebo stavovským předpisem anebo s pokyny klienta.

(4) Ustanovení čl. 15 odst. 8 platí pro zaměstnaného advokáta obdobně.

Čl. 16

Povinnosti při vedení advokátní kanceláře

(1) Advokát je povinen vykonávat advokacii především ve svém sídle. Pokud založí pobočku své kanceláře v téže nebo jiné obci anebo pravidelně poskytuje právní služby pro veřejnost v předem určené době mimo své sídlo, je povinen o tom bez zbytečného odkladu vyrozumět Komoru.

(2) Advokát vede svou kancelář tak, aby nebyla snižována důstojnost advokátního stavu. Provádění kancelářských úkonů svěřuje pouze osobám náležitě kvalifikovaným, odpovědným a bezúhonným a soustavně na jejich činnost dohlíží. Ustanovení čl. 15 odst. 4 a odst. 7 o advokátních koncipientech platí obdobně i pro tyto osoby.

(3) Ve svém sídle nebo v jiném místě uvedeném v odstavci 1 musí být advokát zpravidla osobně přítomen v pravidelné době, kterou předem stanoví; pro případ, že by mu v osobní přítomnosti bránily vážné důvody, musí umožnit zanechání vzkazu.

(4) O svých výkonech a o výkonech své kanceláře vede advokát evidenci v rozsahu a způsobem vyplývajícím z právních předpisů a ze zvláštních požadavků kladených na řádný výkon advokacie.

Oddíl čtvrtý Jiné povinnosti advokáta

Čl. 17

Povinnosti advokátů v řízení před soudy a jinými orgány

(1) Vůči soudům, rozhodčím orgánům, orgánům veřejné správy a jiným orgánům, které rozhodují v právních věcech, jakož i vůči osobám, které plní jejich úkoly, je advokát povinen zachovávat náležitou úctu a zdvořilost.

(2) Advokát nesmí v řízení uvádět údaje, ani navrhnout důkazy, o nichž ví, že jsou nepravdivé nebo klamavé, a to ani na příkaz klienta.

(3) Advokát je povinen v řízení jednat poctivě, respektovat zákonná práva ostatních účastníků řízení a chovat se k nim i k ostatním osobám zúčastněným na řízení tak, aby nebyla snižována jejich důstojnost ani důstojnost advokátního stavu. V takových věcech nesmí za nepřítomnosti, popřípadě bez vědomí advokáta druhé strany nebo této strany, není-li advokátem zastoupena, jednat s osobami, které plní úkoly soudů nebo jiných orgánů, a předávat jim písemnosti, ledaže takový postup procesní předpisy dovolují.

(4) Jsou-li pro jednání před soudem nebo jiným orgánem stanovena nebo obvyklá zvláštní pravidla chování, například pokud jde o oslovení, úřední oděv, udělování slova, vykazování místa apod., je advokát povinen tato pravidla dodržovat.

Čl. 17a

Při provádění domovní prohlídky nebo jiné prohlídky podle trestního řádu, při provádění daňové kontroly podle zákona o správě daní a poplatků a při provádění následné kontroly podle celního zákona, pokud je taková prohlídka nebo kontrola prováděna v prostorách, v nichž advokát vykonává advokacii nebo v nichž se mohou nacházet listiny nebo jiné nosiče informací, které obsahují skutečnosti, na něž se podle zákona vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta (dále jen „listina“), je advokát povinen upozornit orgán příslušný k provedení prohlídky nebo kontroly (dále jen „příslušný orgán“) na svou zákonnou povinnost mlčenlivosti a s tím spojenou omezenou ediční povinnost. Advokát může umožnit příslušnému orgánu seznámení se s obsahem listin, o nichž se domnívá, že se na ně vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta, pouze se souhlasem zástupce Komory přítomného prohlídky nebo kontroly. Pokud zástupce Komory příslušnému orgánu souhlas k seznámení se s obsahem listiny neudělí, řídí se další postup příslušnými právními a stavovskými předpisy^{5b)}.

^{5b)} § 85b trestního řádu.

§ 16 odst. 9 až 11 zákona o správě daní a poplatků.

§ 127 odst. 15 až 17 celního zákona.

§ 200j až 200m občanského soudního řádu.

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 6/2006 Věstníku, kterým se stanoví postup při určování zástupce České advokátní komory při provádění prohlídek a kontrol.

Čl. 18
Veřejně prospěšná činnost

(1) Byl-li advokát k tomu vyzván, je povinen podílet se v přiměřeném rozsahu na projektech směřujících k prosazování nebo obhajobě lidských práv a svobod, a to i bez nároku na odměnu, ledaže mu v tom brání vážné důvody.

(2) Za stejných podmínek je advokát povinen podílet se na výzvu Komory na projektech, jejichž cílem je uskutečňování principů demokratického právního státu nebo zdokonalení právního řádu České republiky.

ČÁST TŘETÍ
PRAVIDLA SOUTĚŽE ADVOKÁTŮ

Oddíl první
Základní pravidla

Čl. 19
Všeobecná ustanovení

(1) V zájmu klientů i soutěžitelů postupuje advokát v soutěži s ostatními advokáty poctivě. K soutěžním účelům zejména nepoužívá údaje vědomě nepravdivé, klamavé nebo snižující jiného advokáta. Pro účely tohoto ustanovení je klamavým údajem každý údaj, který může vzbudit neoprávněné očekávání o výsledcích, jichž je advokát schopen dosáhnout, nebo pochybnost o tom, že výsledku bude dosaženo prostředky v souladu se zákony a stavovskými předpisy.

(2) Označení „advokát“ může advokát používat i mimo výkon advokacie.

(3) Při soutěži postupuje advokát v souladu s právními předpisy upravujícími hospodářskou soutěž^{5c)}.

^{5c)} Např. § 41 a násl. obchodního zákoníku, zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže), ve znění pozdějších předpisů.

Oddíl druhý
Označení a firma advokáta, označení a firma evropského advokáta, společné jméno sdružení a firma společnosti

Čl. 20

Podle způsobu, jakým je advokacie vykonávána (§ 11 odst. 1 zákona), je advokát, vykonávající advokacii samostatně, povinen poskytovat právní služby pod svým označením, není-li zapsán do obchodního rejstříku (dále jen „označení advokáta“) nebo pod svojí obchodní firmou, je-li zapsán do obchodního rejstříku (dále jen „firma advokáta“); účastníci sdružení poskytují právní služby pod společným jménem sdružení (dále jen „společné jméno sdružení“) a společnost poskytuje právní služby pod svojí obchodní firmou (dále jen „firma společnosti“).

Čl. 21
Označení a firma advokáta

(1) Označení advokáta obsahuje kromě jeho jména a příjmení pouze dodatek vyjadřující, že předmětem jeho podnikání je výkon advokacie, např. „advokát“, „advokátka“ nebo „advokátní kancelář“^{5d)}.

(2) Firmou advokáta je název, pod kterým je advokát zapsán v obchodním rejstříku; kromě jeho jména a příjmení obsahuje firma advokáta pouze dodatek vyjadřující, že předmětem jeho podnikání je výkon advokacie, např. „advokát“, „advokátka“ nebo „advokátní kancelář“^{5d)}.

(3) Označení advokáta nebo firma advokáta může obsahovat jeho vědecké hodnosti a akademické nebo pedagogické tituly.

^{5d)} § 12 zákona o advokacii.

§ 8 odst. 2 obchodního zákoníku.

^{5e)} § 12 zákona o advokacii.

§ 9 odst. 1 obchodního zákoníku.

Čl. 22

Označení a firma evropského advokáta

(1) Hostující evropský advokát je povinen používat při poskytování právních služeb na území České republiky profesní označení a jiné údaje uvedené v § 35g zákona.

(2) Usazený evropský advokát, který poskytuje právní služby samostatně, je povinen používat při poskytování právních služeb na území České republiky pouze své jméno a příjmení a dodatek obsahující profesní označení^{5f)} a jiné údaje uvedené v § 35n odst. 2 zákona (dále jen „označení usazeného evropského advokáta“).

(3) Firmou usazeného evropského advokáta je název, pod kterým je usazený evropský advokát zapsán v obchodním rejstříku; tento název kromě jména a příjmení usazeného evropského advokáta obsahuje pouze profesní označení nebo jiné údaje uvedené v odstavci 2 (dále jen „firma usazeného evropského advokáta“).

(4) Usazený evropský advokát, který byl zapsán do seznamu advokátů podle § 5b zákona, je jako advokát oprávněn v dodatku svého označení nebo firmy podle odstavců 2 a 3 používat nadále také profesní označení^{5f)} podle § 35n odst. 2 zákona.

(5) Ustanovení čl. 21 odst. 3 platí pro usazeného evropského advokáta obdobně.

^{5f)} Sdělení Ministerstva spravedlnosti č. 253/2004 Sb., kterým se oznamují profesní označení podle § 2 odst. 1 písm. b) zákona o advokacii.

Čl. 23

Společné jméno sdružení a firma společnosti

(1) Společné jméno sdružení obsahuje pouze

- a) příjmení nebo jméno a příjmení (dále jen „příjmení“) alespoň jednoho ze současných anebo bývalých účastníků sdružení, popř. s dovětkem „a partneři“ nebo „a společníci“ a
- b) dodatek vyjadřující, že se jedná o sdružení, jehož účelem je výkon advokacie, např. „sdružení advokátů“, „advokáti“, „advokátní kancelář“.

(2) Firmou společnosti je její název, pod kterým je zapsána do obchodního rejstříku; kromě dodatku, označujícího právní formu společnosti, je součástí firmy společnosti pouze

- a) příjmení alespoň jednoho ze současných nebo bývalých společníků a
- b) dodatek vyjadřující, že se jedná o společnost, jejímž předmětem podnikání je výkon advokacie, např. „advokáti“, „advokátní kancelář“, „společnost advokátů“^{5g)}.

(3) Pro použití příjmení advokáta, které je součástí společného jména sdružení nebo firmy společnosti, platí ustanovení čl. 21 odst. 3 obdobně.

^{5g)} § 9 odst. 2 a § 10 odst. 1 obchodního zákoníku.

Čl. 24

Zahraníční advokátní kancelář

Jestliže některý z účastníků sdružení nebo některý ze společníků společnosti je v jiném státě účastníkem zahraničního sdružení nebo společníkem zahraniční právnické osoby, jejichž předmětem činnosti je pouze poskytování právních služeb (dále jen „zahraníční advokátní kancelář“), jsou sdružení ve svém společném jménu nebo společnost ve své firmě oprávněny používat název zahraniční advokátní kanceláře namísto nebo vedle uvedení příjmení účastníků sdružení podle čl. 23 odst. 1 písm. a) anebo příjmení společníků společnosti podle čl. 23 odst. 2 písm. a), pokud budou splněny podmínky stanovené právními předpisy České republiky a právními předpisy státu, v němž má zahraniční advokátní kancelář sídlo, a ostatní podmínky stanovené tímto usnesením (čl. 23 odst. 1 písm. b), a čl. 23 odst. 2 písm. b)).

Čl. 24a

Doplňující údaje

Pokud to není v rozporu s právním nebo jiným stavovským předpisem, je možné při používání označení nebo firmy advokáta, označení nebo firmy usazeného evropského advokáta, společného jména sdružení anebo firmy společnosti uvádět údaje

- a) o preferovaných právních oblastech, v nichž advokát, sdružení nebo společnost působí,
- b) o trvalé spolupráci s jinými tuzemskými nebo zahraničními advokáty, sdruženími, společnostmi nebo zahraničními advokátními kancelářemi (čl. 12 odst. 4),
- c) o spolupráci se znalci, tlumočníky, daňovými poradci, patentovými zástupci či auditory
- d) o sídle a pobočkách advokáta, sdružení nebo společnosti,
- e) o zaměstnaných advokátech (§ 15a zákona) nebo jiných zaměstnancích advokáta nebo společnosti, včetně jejich vědeckých hodností, akademických a pedagogických titulů, případně údajů o preferovaných právních oblastech, v nichž zaměstnaní advokáti působí,
- f) o dalších činnostech, pokud souvisejí s poskytováním právních služeb, např. že advokát je znalcem, tlumočníkem nebo rozhodcem^{5h)},
- g) o oprávnění poskytovat právní služby i na území jiného státu,
- h) které jsou součástí dodatku podle § 35n odst. 3 zákona,
- i) o poskytování právních služeb v cizích jazycích.

^{5h)} Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění zákona č. 322/2006 Sb.
Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, ve znění zákona č. 245/2006 Sb.

Čl. 24b

Zásady pro používání jazyků

(1) Nestanoví-li zákon nebo toto usnesení jinak, musí být označení advokáta nebo firma advokáta, společné jméno sdružení nebo firma společnosti, uvedeny v českém jazyce.

(2) Profesní označení usazeného evropského advokáta se uvádí v jazyce uvedeném v § 35n odst. 2 zákona.

Čl. 24c
Společné zásady

(1) Při poskytování právních služeb nebo v souvislosti s ním používá advokát nebo usazený evropský advokát na všech svých písemnostech výlučně jen označení nebo firmu podle tohoto usnesení; to platí obdobně pokud se týká společného jména sdružení nebo firmy společnosti.

(2) Označení advokáta nebo usazeného evropského advokáta, firma advokáta nebo usazeného evropského advokáta, společné jméno sdružení nebo firma společnosti musí být uváděny samostatně a nesmí být spojovány s jinými označeními, společnými jmény jiných sdružení nebo s jinými obchodními firmami, a to ani tehdy, jestliže se týkají činností, které advokát, sdružení nebo společnost oprávněně vykonávají; tím není dotčeno ustanovení čl. 24a.

(3) V označení nebo firmě advokáta, v označení nebo firmě usazeného evropského advokáta, ve společném jménu sdružení nebo ve firmě společnosti, ani v souvislosti s nimi nelze uvádět klamavé nebo zavádějící údaje, zejména pokud se týká způsobu poskytování právních služeb nebo uvedením jmen a příjmení jiných osob než těch, které pod označením nebo firmou advokáta, označením nebo firmou usazeného evropského advokáta, společným jménem sdružení nebo firmou společnosti poskytují právní služby.

(4) Užívání jiných údajů, než které jsou uvedeny v čl. 21 až 23, zejména údajů fantazijních, v označení nebo firmě advokáta, v označení nebo firmě usazeného evropského advokáta, ve společném jménu sdružení nebo ve firmě společnosti je nepřipustné; ustanovení čl. 24 tím není dotčeno.

(5) Použití příjmení bývalého účastníka sdružení ve společném jménu sdružení nebo příjmení bývalého společníka ve firmě společnosti nesmí být v rozporu s právním předpisem⁵⁾.

⁵⁾ Např. § 11 odst. 5 obchodního zákoníku.

Oddíl třetí
Informace o podnikání advokáta

Čl. 25
Publicita

Advokát má právo informovat veřejnost o poskytovaných službách za předpokladu, že jsou tyto informace přesné, nejsou klamavé a respektují povinnost mlčenlivosti a další základní hodnoty advokacie.

Čl. 26
Reklama

Osobní publicita advokáta v médiích jako tisk, rozhlas, televize, elektronická komerční komunikace nebo jiná média se povoluje, pokud jsou splněny podmínky čl. 25.

Čl. 26a

Advokát vede o svých aktivitách podle čl. 25 a čl. 26 evidenci, pokud to jejich povaha dovoluje. Pro vedení evidence a její zpřístupnění se použije přiměřeně usnesení Komory o vedení dokumentace advokátem.⁶⁾

⁶⁾ Čl. 1 a násl. usnesení představenstva České advokátní komory č. 9/1999 Věstníku, kterým se stanoví některé podrobnosti o dokumentaci advokáta vedené při poskytování právních služeb.

Čl. 27
Odborné publikace

V literárním nebo vědeckém díle z oboru práva, jehož je advokát autorem nebo spoluautorem, smí být k jeho jménu, příjmení a titulům připojeno označení „advokát“ s údajem o obci, která je místem jeho podnikání a o obchodním jménu, pod nímž podniká.

Čl. 28

Informace poskytované jinými osobami

Advokát nesmí dát nikomu souhlas, aby informoval o jeho podnikání nad rámec dovolený těmito Pravidly.

Oddíl čtvrtý

Informace o sídle advokáta

Oddíl čtvrtý

Informace o sídle

Čl. 29

Informační tabulky

(1) Na domě, v němž má advokát sídlo, musí umístit své označení nebo firmu, a to na tabulce přiměřené velikosti.

(2) Stejně smí advokát označit místo, kde má pobočku své kanceláře nebo kde pravidelně poskytuje právní služby.

(3) Je-li to nutné pro snazší orientaci, smí advokát v domě a jeho nejbližším okolí umístit další obdobné tabulky.

(4) Ustanovení odstavců 1 až 3 platí pro označení nebo firmu usazeného evropského advokáta, společné jméno sdružení a firmu společnosti obdobně.

Oddíl pátý

Nábor klientů

Čl. 30

Svobodná volba advokáta

Advokát je povinen se při náboru klientů zdržet každého jednání, kterým by se osobám požadujícím poskytnutí právní služby ztěžovala nebo znemožňovala svobodná volba advokáta.

Čl. 31

Nabídka právních služeb

(1) Advokát nesmí nabízet poskytnutí právní služby osobě, která ji na něm sama nepožaduje, ledaže jde o osobu, s níž se soukromě nebo při výkonu advokacie stýká. Výjimečně tak smí učinit, je-li zřejmé, že neprodlené poskytnutí právní služby je v zájmu takové osoby nezbytné.

(2) Při nabízení svých právních služeb se advokát musí zdržet jakéhokoliv naléhání, zvláště je-li z okolností nebo projevu osoby, které je služba nabízena, zřejmé, že o ni nemá zájem.

Čl. 32
Použití jiných osob

(1) Za doporučení nebo zprostředkování právní služby nesmí advokát poskytnout ani přijmout úplatu nebo jinou výhodu.

(2) K náboru klientů nesmí advokát použít jiných osob, a to ani vlastních klientů. Za takové nepřípustné použití jiných osob se považuje též, předá-li jim advokát své informační prostředky nebo plné moci s určením, aby jich při získávání klientů pro advokáta použily.

**ČÁST ČTVRTÁ
ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ**

Čl. 33
zrušen

Čl. 34
Platnost a účinnost Pravidel

Tato Pravidla jsou platná dnem jejich přijetí představenstvem Komory. Účinnosti nabývají 30. dnem po uveřejnění ve Věstníku Komory kromě článků 5 a 20 až 24, které nabudou účinnosti 6 měsíců po uveřejnění ve Věstníku Komory.

JUDr. Luboš Tichý, v. r.
předseda České advokátní komory

Vybraná ustanovení novel:

Čl. II usnesení č 12/2006 Věstníku

Přechodné ustanovení

Advokáti, usazení evropští advokáti, sdružení a společnosti jsou povinni uvést svá označení nebo firmy do souladu s tímto usnesením nejpozději do jednoho roku ode dne účinnosti tohoto usnesení; do té doby lze též používat předtištěné obchodní listiny¹⁾, jež nemají náležitosti stanovené tímto usnesením.

¹⁾ § 13a odst. 1 obchodního zákoníku.

10. RESUMÉ

TITLE OF THE PAPER:

Profession of advocate in judicial system - state and perspectives

KEY WORDS:

profession of advocate, judicial system

The presented diploma paper is thematically focused on current position of advocate with a special accent on judicial system. Description and analysis of current situation is not a simple task since it has to deal with legal regulations not having been unified as well as with the fact that problems of relation of advocate to justice have not been thoroughly examined yet.

The first part deals with possibilities and presumptions of practice of this profession. These are not only listed in the Advocacy Act but also elsewhere. The paper contains not only these problems. It also outlines the relation of advocate to jurisdiction or judge. The most extensive part is concerned with activities of advocate in particular proceedings – in civil, administrative, criminal process and in front of constitutional court. There I describe the position of advocate in all parts of these proceedings – from the writ of summons to final decision. I find it necessary to pay adequate attention to this since the position of advocate in judicial system of rights protection is the most visible as well as most important part of his activities.

In final part of the paper I have discussed *de lege ferenda* thoughts trying to outline possible perspectives in this area. The basic assumptions I have described have been rooted in thoughts about recent legal regulations as well as in thoughts about situations not yet regulated by law.

I have used several methods in writing this paper, especially interpretative one that allows to explain and understand to the actual meaning of the legal regulation. Other methods used have been: method of evaluation of facts found, descriptive method and analytical –descriptive method. I have drawn the informations from legal publications, practice of the courts and practice of advocacy and judiciary.

The aim of this paper has been to create general overview that can serve as a starting point of more detailed analysis of these uneasy problems.